

PE...
FELYBÍRATÁS

Bárányai művelődés

KÜLÖNKIADÁS
AZ

50.

MUNKÁSMOZGALMI
ÉVFORDULÓK
MEGÜNNEPLÉSÉHEZ

1968

BARANYAI MŰVELŐDÉS

Különkiadás

az 50 éves munkásmozgalmi évfordulók
jubileumi ünnepségeihez

BARANYA MEGYE TANÁCSA V. B.
MŰVELŐDÉSÜGYI OSZTÁLYA KIADVÁNYA

KIADVÁNYUNK MUNKATÁRSAI:

BÉCSI TAMÁSNE, BUCSKY MIHÁLY, HAVAS GÁBORNE, MÉSZÁROS BÁLINT,
PÁL JÓZSEF, TIMÁR IRMA, TOMCSÁNYI CSABÁNÉ, VÁRNAI FERENC

SZERKESZTŐ:

ANTAL GYULA

A KIADÁSERT FELEL:

BERNICS FERENC,

a művelődésügyi osztály vezetője

E. POTTIER:

INTERNACIONÁLÉ

(részlet)

*A tőkés nem vet ránk ki sarcot,
A burzsuj rajtunk nem hízik,
Elkezdtük ellenük a harcot
S hadaink tovább viszik!
Zúg felénk a forradalom árja,
Dagad erőnk, izmunk feszül!
A világnak minden proletárja
A nagy csatára egyesül!*

(Ford.: Gábor Andor)

AZ ÖTVENÉVES MUNKÁSMOZGALMI ÉVFORDULÓK NAGYOBB RENDEZVÉNYEINEK BARANYA MEGYEI TERVE

Baranya megye Tanácsa VB a járási, városi tanácsok v. b. művelődésügyi osztályai, a megyei és járási népművelési intézmények elkészítették rendezvényterveiket az *1918-as polgári demokratikus forradalom*, a *KPM megalakulása*, és a *Magyar Tanácsköztársaság kikiáltása 50. évfordulójának megünneplésére*. Az állami népművelési szervek rendezvénytervét kiegészítik a párt, egyéb állami, tömeg- és társadalmi szervek rendezvényei.

E rendezvények az 1968/69-es népművelési évadra készülő népművelési ütemtervek gerincét fogják képezni, s nagyrészt ezek színvonalas megvalósításától függ, hogy teljesíteni tudjuk-e azokat a nevelési célkitűzéseket, amelyeket erre az évadra az MSZMP Politikai Bizottsága 1967. október 21-i, az MSZMP Megyei Végrehajtó Bizottsága 1968. február 6-i határozata és a népművelés öt éves tervezésének irányelvei elénk tűztek. Ezért a tervezett nagyobb rendezvények ismertetésével, műsorösszeállítások és bibliográfiák közreadásával segítséget kívánunk nyújtani az előkészületekhez, és az 1968/1969-es népművelési tervek, ütemtervek összeállításához.

Szeretnők, ha a rendezvényterv megvalósításában az alábbi követelmények érvényesülnének:

- a) a rendezőszervek széleskörű összefogása;
- b) a legkorszerűbb népművelési formák, eszközök és módszerek sokoldalú alkalmazása;
- c) magas művészi és eszmei-tartalmi igényesség.

MEGYEI RENDEZVÉNYEK

Díszünnepségek:

1. *A polgári demokratikus forradalom 50. évfordulója.*
Az SZMT és a Hazafias Népfrent megyei elnökségének közös, kibővített ülése.
Helye: Pécs, SZMT székház.
Időpontja: 1968. október 29.
2. *Ünnepi nőgyűlés.*
A Tanácsköztársaság kikiáltásának 50. évfordulója tiszteletére.
Helye: Pécs, Nőtanács székháza
Időpontja: 1969. március 8.

3. *Ünnepi tanácsülés a Magyar Tanácsköztársaság kikiáltása 50. évfordulója alkalmából.*
Pécs mj. Város Tanácsa és Baranya megye Tanácsa közös jubileumi ülése.
Helye: Pécs, Városi Tanács díszterme
Időpontja: 1969. március 20.
4. *Díszünnepség a Tanácsköztársaság kikiáltásának 50. évfordulója alkalmából.*
Helye: Pécs, Nemzeti Színház
Időpontja: 1969. március 21.

Tudományos ülészek:

1. *Magyar és osztrák történészkutatók tudományos ülészsaka.*
Helye: Pécs, Dunántúli Tudományos Intézet
Időpontja: 1968. május
2. *A tudományos intézetek és a marxizmus—leninizmus tanszékek tudományos ülészsaka. A baranyai, pécsi munkásmozgalom kérdéseiről.*
Helye: Pécs
Időpontja: 1969. január

Kiállítások:

1. *Magyar Tanácsköztársaság.*
Reprezentatív kiállítás a Magyar Tanácsköztársaság kikiáltásának 50. évfordulója alkalmából.
Helye: Pécs, Technika Háza.
Időpontja: 1969. március
2. *A 3 ötenéves évforduló dokumentumok és könyvek tükrében.*
Reprezentatív könyv- és dokumentációs kiállítás.
Helye: Pécs, SZMT folyóiratolvasó.
Időpontja: 1968. október
3. *Vándorkiállítások.*
 - a) Az Őszirózsás forradalom és a Tanácsköztársaság (3 sorozat, 66 tabló).
 - b) A Tanácsköztársaságról szóló filmek plakátjai.
 - c) Katonalázadások (1 sorozat, 4—5 tabló).
 - d) A KPM megalakulása.*Helye:* A megye járási székhelyei és nagyobb falvai.
Időpontja: 1968 szeptember és 1969 szeptember között.
4. *Megyei gyermekrajz-kiállítás.*
A gyermek élete és a Tanácsköztársaság tárgyköréből.
Helye: Pécs
Időpontja: 1969 március

Pályázatok:

1. *Országos irodalmi, zenei és képzőművészeti pályázat.*
Pályázni mai életünket ábrázoló és az 50 éves évfordulókkal kapcsolatos művekkel lehet.
A benyújtás határideje: 1969. február 1.
2. *Megyei helytörténeti pályázat.*
Pályázni lehet az Őszirózsás forradalom, a KPM megalakulása és a Tanács-

köztársaság kikiáltása 50. évfordulója megyei eseményeinek, tárgyi emlékeinek összegyűjtésével és feldolgozásával.

A benyújtás határideje: 1968. november 30.

3. *A gyermek élete és a Tanácsköztársaság.*

Magyei gyermekrajz-pályázat.

Benyújtás határideje: 1969. február 1.

Vetélkedő:

Mit tudsz a Magyar Tanácsköztársaságról?

Helytörténeti vetélkedősorozat megyei döntője.

Helye: Pécs

Időpontja: 1969. április.

Film:

1. *„Csillagosok, katonák”*

Filmsorozat a proletárforradalmak tiszteletére.

Filmek: Harag napja, 39-es dandár, Déltől hajnalig, Csillagosok, katonák, Csend és kiáltás, Különös ismertetőjel.

Filmszínházak: Pécs, Mohács, Szigetvár, Siklós, Mágocs, Dunaszekeső, Szentlőrinc, Mecseknádasd, Bár, Bikal, Kölked, Lánycsók, Felsőszentmárton.

2. *A Tanácsköztársaság filmművészete.*

Ünnepi megemlékezés a IV. Magyar Játékfilm szemlén.

Helye: Pécs

Időpontja: 1968. október

3. *A vörös film:*

A Baranya megyei filmklubok 1968. évi őszi, illetve 1969. évi tavaszi programjában egy-egy előadás a Tanácsköztársaság filmművészeti törekvéseiből.

Műkedvelés, művészeti nevelés:

1. *Éneklő Baranya*

A hagyományos énekkari találkozósorozat bemutatóinak műsorában minden kórus munkásmozgalmi dalokat is előad.

Záróhangversenye: 1969. március 21-én a sásdi díszünnepségen.

2. *Dal a Tanácsköztársaságról:*

Hangversenysorozat a megye 10 nagyobb községében.

A községek kiválasztása 1968. szeptember 1.

JÁRÁSI (VÁROSI), KÖZSÉGI NAGYOBB RENDEZVÉNYEK

A Sásdi járás rendezvényei:

A Vyx-jegyzék nyomán támadó szerb burzsoá csapatok Péccsel együtt Baranya megye nagy részét megszállták. A megye közigazgatási központja Sásd lett. A Tanácsköztársaság lelkesítő napjait csak a pécsi járás néhány községe és a volt hegyháti — ma sásdi — járás falvai élték át. Ezért a járási programok közül kiemelkedőek lesznek a sásdi járási jubileumi rendezvények.

Díszünnepségek:

1. *A polgári demokratikus forradalom 50. évfordulója.*
A kiemelt ünnepségek helye: Sásd, Kisvaszar
Ünnepségek: a körzeti tanácsok székhelyein.
2. *Nyilvános pártnapok.*
Ünnepi párttaggyűlések, a KMP megalakulásának 50. évfordulója alkalmából.
Helye: A pártalapszervezetek székhelyein.
Időpontja: 1968. november
3. *A Tanácsköztársaság kikiáltásának 50. évfordulója.*
Időpontja: 1969. március 21.
Helye: Sásd.
4. *Pedagógus Szakszervezet Baranya megyei Szervezetének jubileumi ülése.*
Helye: Sásd
Időpontja: 1969. március 20.

Találkozók:

1. *Ifjúsági találkozó a Komszomollal.*
Helye: Abaliget
Időpontja: 1968. augusztus 20.
2. *Találkozás a Baranya megyei Direktórium élő veteránjaival.*
Helye: Sásd
Időpontja: 1969. március

Szellemi vetélkedők:

1. *Ifjúsági körzeti vetélkedők a Tanácsköztársaság helyi emlékeiből.*
Helye: Gödrekeresztúr, Kisvaszar, Mágocs, Sásd, Magyarszék és a népművelési körzetek központjai.
Időpontja: 1969. március
2. *Honismereti vetélkedő a helyi gyűjtések anyagából.*
Helye: Népművelési körzetek központjai.
Időpontja: 1969. március

Kiállítás:

„Rabságunknak vége már”

Jubileumi kiállítás a Tanácsköztársaság kikiáltásának 50. évfordulója alkalmából.

Helye: Sásd.

Időpontja: 1969. március 21.

A MOHÁCSI JÁRÁS RENDEZVÉNYEI

Ünnepségek:

1. *A polgári demokratikus forradalom 50. évfordulója.*
Az irodalmi színpad közreműködésével ünnepi műsort rendeznek könyvkiállítással egybekötve.

Helye: Szederkény, Erzsébet, Hímesháza, Püspöklak, Véménd, Dunaszekcső, Székelyszabar, Borjád, Kölked.

Időpontja: 1968. október

2. *Nyilvános pártnapok.*

Helye: az MSZMP alapszervezetek székhelyein.

Időpontja: 1968. október

3. *A Tanácsköztársaság kikiáltásának 50. évfordulója.*

Műsoros ünnepélyek, nagygyűlések, esti felvonulás.

Helye: Hímesháza, Dunaszekcső, Székelyszabar, Borjád, Nagybudmér.

Időpontja: 1969. március 21.

Szellemi vetélkedők:

1. *A polgári demokratikus forradalom 50. évfordulója.*

Az ifjúsági klubok tagsága részvételével:

Helye: Erzsébet, Hímesháza, Püspöklak, Véménd, Dunaszekcső, Székelyszabar, Kölked, Borjád.

Időpontja: 1968. október

2. *A Tanácsköztársaság kikiáltásának 50. évfordulója alkalmából.*

Az ifjúsági klubok tagságának részvételével.

Helye: Erzsébet község körzetében

Időpontja: 1969. március

A PÉCSI JÁRÁS RENDEZVÉNYEI

Díszünnepségek:

A Tanácsköztársaság kikiáltásának 50. évfordulója alkalmából.

Helye: a járás tanácsi körzeti központjai.

Időpontja: 1969. március 21.

Kiállítások:

1. *Plakátkiállítás.*

A történelmi évfordulók plakátanyagából.

Helye: Pécsvárad, Hidas, Hosszúhetény, Szentlőrinc, Szabadszentkirály.

A kiállítás megnyitása: 1968. november

2. *A „Nyolcak művészete”.*

Reprodukciós kiállítás.

Helye: Szentlőrinc, Nagykozár, Berkesd, Kővágószőlős.

A kiállítás megnyitása: 1969 március.

3. *Bélyegkiállítás.*

A történelmi évfordulókhoz kapcsolódó bélyegekből.

Helye: Pellérd

Időpontja: 1968. október 29.

Klubfoglalkozás:

1. *„Meghajtom a tudomány lobogóját a forradalom vörös zászlaja előtt.”*

Értelmiségi klubest a Tanácsköztársaság kultúrpolitikájáról és az értelmiség akkori szerepéről.

Helye: Pécsvárad.

Időpontja: 1969. január

2. *Ifjúsági klubtalálkozó.*

Vita: Jancsó Miklós: Csend és kiáltás c. filmjéről.

Helye: Pécsvárad

Időpontja: 1969 március.

Szellemi vetélkedő:

Járási vetélkedő a forradalom és a Tanácsköztársaság anyagából.

Ezt megelőzően körzeti vetélkedők lesznek.

Helye: Pécs, Járási Tanács nagyterme.

Időpontja: 1969 március.

Műkedvelés, művészeti nevelés:

1. *Kórushangverseny.*

Munkásmozgalmi dalok.

Helye: Kozármisleny.

Időpontja: 1968. november.

2. *„Beszélgetés a forradalommal.”*

A járás irodalmi színpadainak bemutatója.

Helye: Egerág

Időpontja: 1969. február

3. *Nemzetiségek táncai.*

A járás táncsoportjainak bemutatója

Helye: Mecseknádasd

Időpontja: 1969. március

A SIKLÓSI JÁRÁS RENDEZVÉNYEI

Díszünnepség

A Tanácsköztársaság kikiáltásának 50. évfordulója alkalmából

Helye: Siklós és a községi tanácsok székhelyei.

Időpontja: 1969. március 21.

Ankét.

A Tanácsköztársaság jelentőségéről

Irodalom és történelem szakos tanárok részvételével.

Helye: Siklós

Időpontja: 1969. január.

Találkozók.

1. *KISZ fiatalok és 1919-es veteránok találkozója.*

Helye: Harkány, Drávacsehi, Bisse, Siklós, Villány, Villánykövesd.

Időpontja: 1969. március—április.

2. *KISZ vezetők és 1945 után a járásban tevékenykedett ifjúsági vezetők találkozója.*

A KIMSZ megalakulásának 50. évfordulója alkalmából.

Helye: Siklós

Időpontja: 1968. december

Szellemi vetélkedő:

Járási vetélkedő a Tanácsköztársaság anyagából.

Ezt megelőzően községi és körzeti vetélkedők.

Helye: Siklós

Időpontja: 1969. március.

Kiállítás:

1. *A gyermek élete és a Tanácsköztársaság.*

Járási gyermekrajz kiállítás.

Helye: Siklós.

Időpontja: 1968. december.

2. „1918—1919”

Könyv- és reprodukciós kiállítás

Helye: Magyarbóly, Beremend, Nagyharsány, Villánykövesd, Ivánbattyán, Palkonya, Matty, Drávacsehi, Gilvánfa, Kisasszonyfa.

Megnyitásának időpontja: 1968. október

Klubélet:

Műsoros megemlékezés a Tanácsköztársaságról az ifjúsági klubokban.

Közreműködnek a helyi irodalmi színpadok és színjátszó csoportok.

Helye: Beremend, Nagyharsány, Villány, Kémes, Siklós, Vajszló, Csányoszró, Felsőszentmárton.

Időpontja: 1969 február—március.

Műkedvelés, művészeti nevelés:

1. A Siklósi Járási Művelődési Ház műkedvelő csoportjai jubileumi műsorának bemutatása.

Helye: Turony, Diósviszló, Old, Máriagyúd, Drávaszabolcs, Sámód.

Időpontja: 1968. november—1969. február.

2. *Általános iskolai énekkarok jubileumi versenye.*

Munkásmozgalmi kórusművek művészi bemutatása.

Területi döntők helye: Harkány, Nagyharsány, Sellye.

Időpontja: 1969. február vasárnapjain.

A járási döntő helye: Siklós.

Időpontja: 1969. március.

3. *Irodalmi színpadok, színjátszó csoportok, szavalók járási versenye.*

A történelmi évfordulókhoz kapcsolódó művek előadása.

Területi döntők helye: Villány, Harkány, Vajszló, Sellye.

Időpontja: 1969. február vasárnapjain.

A járási döntő helye: Siklós

Időpontja: 1969. március.

Pályázatok:

1. *Pályázat a honismereti szakkörök, KISZ-szervezetek és úttörőcsapatok részére.*

A pályázat témája az 1918—19-es események, tárgyi emlékek, dokumentumok feltárása.

Értékelés: 1968. december 1.

A SZIGETVÁRI JÁRÁS RENDEZVÉNYEI

Ünnepségek:

A Tanácsköztársaság kikiáltásának 50. évfordulója alkalmából.

Helye: Valamennyi tanácsi székhely.

Időpontja: 1969. március 21.

1. *„Visszaemlékezés”*

Kerekasztal beszélgetés

Helye: Mozsgó, Almáskeresztúr, Csertő, Szulimán.

Időpontja: 1969. február—március

2. *„A Tanácsköztársaság idején láttam.”*

Élménybeszámolók.

Helye: Dencsháza, Kétújfalu

Időpontja: március.

Vetélkedők:

1. *Ki mit tud a Tanácsköztársaságról?*

Járási szellemi vetélkedő.

Körzeti döntők: 1969. január.

Járási döntők helye: Szigetvár.

Időpontja: 1969. március.

Kiállítások:

1. *A Magyar Tanácsköztársaság az irodalomban.*

Helye: Szigetvári Járási Könyvtár, Dencsháza, Ibafa.

Időpontja: 1969. március.

2. *Magyar Tanácsköztársaság.*

A honismereti szakkörök és az általános iskolások által gyűjtött dokumentumok kiállítása.

Helye: Mozsgó

Időpontja: 1969. március.

KOMLÓ VÁROS RENDEZVÉNYTERVE

Díszünnepségek:

1. *A KMP megalakulása 50. évfordulója.*

Helye: Zrínyi Művelődési Ház.

Időpontja: 1968. november 23.

2. *A polgári demokratikus köztársaság kikiáltásának 50. évfordulója.*
Helye: Zrínyi Művelődési Ház
Időpontja: 1968. november 16.
3. *A Tanácsköztársaság kikiáltásának 50. évfordulója.*
Helye: Zrínyi Művelődési Ház.
Ideje: 1969. március 21.

Szellemi vetélkedő:

Ki tud többet a munkásmozgalomról?

Ifjúsági klubvetélkedő.

Helye: Zrínyi Művelődési Ház ifjúsági klubja.

Időpont: 1969. január.

Kiállítás:

1. *Magyar-szovjet fegyverbarátság*
Helye: Zrínyi Művelődési Ház.
Időpont: 1968. október
2. *A Polgári Demokratikus Forradalom kikiáltásának 50. évfordulója.*
Helye: Zrínyi Művelődési Ház
Időpont: 1968. november.
3. *Az MKP megalakulása.*
Helye: Zrínyi Művelődési Ház
Időpont: 1968. november
4. *A komlói bányászok forradalmi tevékenysége.*
Helye: Zrínyi Művelődési Ház.
Időpont: 1969. január
5. *Magyar Tanácsköztársaság.*
Helye: Zrínyi Művelődési Ház
Időpont: 1969. március 21.

Ankét:

1. *Károlyi Mihály és Kun Béla emlékiratai.*
Helye: Zrínyi Művelődési Ház.
Időpont: 1969. március
2. *A Vörös Újság*
Helye: Zrínyi Művelődési Ház
Időpont: 1969. március

Művészeti nevelés:

Írók és költők a Magyar Tanácsköztársaságról. Ady-est.

Helye: Zrínyi Művelődési Ház.

Időpontja: 1969. március

MOHÁCS VÁROS RENDEZVÉNYEI

Ünnepségek:

1. „Vörös jelek a Hadak útján”
Komplex műsor a művelődési ház csoportjainak közreműködésével.
Helye: Bartók Béla Művelődési Ház
Időpontja: 1968. november.
2. A Magyar Tanácsköztársaság kikiáltásának 50. évfordulója.
Díszünnepség a művelődési ház műkedvelő csoportjainak felléptével.
Helye: Bartók Béla Művelődési Ház
Időpontja: 1969. március 21.

Vetélkedő:

A Tanácsköztársaság irodalmi, történelmi anyagából.
Helye: Bartók Béla Művelődési Ház
Időpontja: 1969. március.

Kiállítások:

1. Az Őszirozsás forradalom és a Tanácsköztársaság.
Helye: Kossuth filmszínház
Időpontja: 1968. november.
2. A Tanácsköztársaság emlékei.
Helye: Kossuth filmszínház
Időpontja: 1968. december.

Műkedvelés:

Kórushangverseny és városi szavalóverseny
Helye: Bartók Béla Művelődési Ház
Időpontja: 1968. március.

A SZIGETVÁR VÁROSI RENDEZVÉNYEK

Díszünnepség:

„Dicsőséges Tanácsköztársaság”
Helye: Zrínyi Művelődési Ház
Időpontja: 1969. március 21.
Találkozó, élménybeszámolók.

1. Nők klubja és 1919-es veteránok találkozója.
Helye: Zrínyi Művelődési Ház
Időpontja: 1969. március
2. Nyugdíjasok klubja és 1919-es veteránok találkozója.
Helye: Zrínyi Művelődési Ház.
Időpontja: 1969. március.

Kiállítások:

1. *A gyermek élete és a Tanácsköztársaság.*
Helye: Zrínyi Művelődési Ház
Időpontja: 1969. április.
2. *Magyar Tanácsköztársaság.*
Helye: Zrínyi Művelődési Ház
Időpontja: 1969. március 21.

A járási (városi) programoknak csak a legkiemelkedőbb rendezvényeit ismertettük. A tervek természetesen sokkal gazdagabbak. Nem részleteztük pl. a történelmi évfordulókat méltató egyedi és sorozat előadásokat, ismeretterjesztő filmvetítéseket, a TV programokhoz kapcsolódó klubfoglalkozásokat és számos más rendezvényt. E terv az 1968/69-es népművelési ütemtervek elkészítésekor még sokat gazdagodhat. Ismertetőnkkel, módszertani tanácsainkkal is ezt kívánjuk elősegíteni.

**Műsorösszeállítás irodalmi színpadok és
színhátszó csoportok részére, az 50 éves
munkásmozgalmi évfordulók megünne-
léséhez**

„Rohanunk a forradalomba”

(Összeállítás az 1918-as polg. dem. forradalom évfordulójára)

A MŰSOR LEÍRÁSA, RENDEZŐI UTASÍTÁSOK

A műsor időtartama 25 perc.

10 szereplőre van szükség (őket római számokkal jelöljük a leírásban). Jobb, ha fiúk, legalábbis nagyobb részben, a VI. szereplő csak fiú lehet. Az I, II, III, IV, V, VI szereplő Ady-verseket, ill. versrészleteket mond el, a VII, VIII, IX, X szereplők prózai szövegeket, náluk igen fontos a gyors, de jól érthető szövegmondás. E szövegeknek a forradalmi események pergését kell érzékeltetni.

A zene csak aláfestő szerepet játszik. A 20. műsorszám befejező szavainál („...„Éljen a köztársaság!”) szólal meg a zene halkán, távolian, s így hangzik a 21. és 22. műsorszám alatt is, tehát nem nyomhatja el a beszédet. Csak a 22. szám utolsó szavai után („... talpra állott nép előtt”) erősödik fel, s a dallam végén teljes hangerővel zúg. Biztosan kezelhető magnóról a függöny mögül szólaltassuk meg, vagy esetleg zongorán, de akkor nagyon vigyázva a kellő halkságra.

A műsornál előfüggőnyt ne használjunk. Kezdekor a szereplők sötét színpadon álljanak be, s ezután adjuk be a világítást, a végén pedig, a zene maximális hangerejénél totál-sötét jelezze a véget. Ezalatt a szereplők gyorsan egy sorba rendeződjenek a színpad szélénél, s az ismét felgyulladó világosságban így hajoljanak meg.

Szükségesek kellék: 1 alacsony dobogó (erre áll fel a VI. szereplő), a színpad jobb oldalán áll, nem egészen elől;

1 magasabb dobogó (ezen ül az I, II, III szereplő az elején), kisméretű, baloldal.

A színpadon nincs díszlet, csupán a körfüggöny.

A szereplők ruhája: teljesen sima, sötét öltöny a fiúkon; lányokon sötét alj és fehér blúz, vagy egyszínű ruhák.

A műsor kezdésénél az I, II, III, IV, V, VI szereplő van a színen, az alábbi elhelyezkedésben:

I, II, III ül a magasabb dobogón baloldalt, lehajtott fejjel; a IV. V és VI szereplő a jobboldali dobogó előtt áll:

1. Ady: A magyar Ugaron

Az I. szereplő mondja el, ehhez feláll, s aztán állva is marad, de a vers után ismét lehajtja a fejét

2. Ady: A lelkek temetője

A II. szereplő mondja el, hasonlóan mint az előbbi

3. Ady: Magyar jakobinus dala (részlet) A III. szereplő mondja el, hasonlóan mint az előbbi
4. Ady: Vízión a lápon (részlet) A IV. szereplő mondja el, mozgás nélkül
5. Ady: Az Értől az Óceánig Az V. szereplő mondja el, mozgás nélkül
6. Ady: Góg és Magóg fia... (részlet) A VI. szereplő mondja el, az előző végén fellép a mögötte lévő dobogóra, s onnan mondja el a versrészletet, azt befejezve ott is marad (a műsorban ő Ady személyes képviselője)
7. Ady: A kürtösök szava (részlet) Az I. szereplő mondja el, fejét felemelve, s most már úgy is marad
8. Ady: A magyar Messiások A II. szereplő mondja el, fejét felemelve, majd ismét lehajtva
9. Ady: A perc-emberkéek után (részlet) A III. szereplő mondja el, mégpedig úgy, hogy az első szakasz után átmegy a jobboldali csoport-hoz s ott folytatja
10. Ady: Ének aratás előtt A IV. szereplő mondja el, mozgás nélkül
11. Ady: A márciusi Naphoz (részlet) Az V. szereplő mondja el, mozgás nélkül
12. Ady: A Tűz csiholója (részlet) Az I. szereplő mondja el, s nyomban utána ő is átmegy a jobboldali csoporthoz
13. Ady: Elhanyagolt, véres szívünk (részlet) A jobb dobogón álló VI. szereplő mondja el
14. Ady: Üdvözet a győzőnek (részlet) A II. szereplő mondja el, aki most már egyedül áll baloldalon a dobogó előtt
15. Ady: Rohanunk a forradalom-ba (részlet) Az első strófát az V. szereplő mondja el mozgás nélkül, majd a II. szereplő folytatja a második strófát, melynek elmondása után ő is a másik oldali csoport-hoz lép
16. Ady: A Hadak útja (részlet) A VI. szereplő mondja el az első négy kijelölt strófát, a dobogón, majd a következő 3 strófát a többi 5 szereplő együttesen, kórusban
17. Ady: A vörös Nap (részlet) A VI. szereplő mondja el, a dobogón
18. Móricz: Forradalom (részlet) Az előző vers végén a VII. szereplő gyorsan belépve és a baloldali dobogó előtt megállva mondja el, sietve, mint egy hírnök (nem fordul teljesen szembe a közönséggel, hanem félprofilban áll, félig a bent lévő szereplők felé)
19. Kosztolányi: A vörös panoráma (részlet) A VIII. szereplő is gyorsan belépve, a VII. mellett megállva, hasonlóan mondja el, mint saját élményét
20. Babits: Éljen a köztársaság! (részlet) A IX. szereplő futva jön be, a VII. és VIII. mellett megállva, szinte nekik mondja E szöveg végén szólal meg hátulról a zene, egészen halkán, s most már végig szól, a szövegek alatt egészen halkán. Zengjük a dalt... kottája: Magyarországi munkásdalok (Zenemű Kiadó 1955. 60. old. — Lemezről: „Fáklyavivők” a III. lemezen.)
21. Nagy Lajos: Harcos író (részlet) A X. szereplő mondja el, lassan jön be, majd a VII, VIII. és IX. mellé állva, igen határozott, emelt hangon beszél
22. Oláh Gábor: Forradalom (részlet) Az előző szöveg végén egy pillanat szünet, majd a szereplők mind fejüket a dobogón álló VI. felé fordítva, együttesen, kórusban mondják el A szöveg végén a zene felerősödik, teljes hangerevével szól a dallam végéig, ekkor total-sötét.

A műsorszámokat semmiesetre se konferáljuk. A számok megállás nélkül hangzanak el, ahogy az egyiket befejezte az előadója, nyomban kezdi a következő, szinte felelnek egymásnak. A tempó — különösen a prózai szövegeknél — igen gyors.

A műsort úgy közöljük, hogy előzetesen sokszorosítsunk egy műsorlapot, melyben sorban az elhangzó verseket, részleteket stb-t tüntessük fel, jobboldalon odairva az előadók nevét. Ezeket a lapokat tegyük le előre a nézőtéri székekre. Ha a műsorlap elkészítésére semmiféle lehetőség nincs, akkor a műsor előtt egyik szereplő jöjjön be a még üres színpadra s jelentse be a műsort, kb. így: „Kedves közönségünk! — Az 1918. októberi őszirózsás forradalom 50. évfordulójára emlékműsort mutatunk be. A műsorban elhangzó versek és versrészletek Ady Endre művei, a prózai szövegek írói Móricz Zsigmond, Kosztolányi Dezső, Babits Mihály, Nagy Lajos.”

MELLÉKLET:

Az összeállításban szereplő irodalmi művek, illetve részletek.

I.

Ady:

A MAGYAR UGARON

*Elvadult tájon gázolok:
Ős, buja földön dudva, muhar.
Ezt a vad mezőt ismerem,
Ez a magyar Ugar.*

*Lehajlok a szent humusig:
E szűzi földön valami rág.
Hej, égig nyúló giz-gazok,
Hát nincsen itt virág?*

*Vad indák gyűrűznek körül,
Míg a föld alvó lelkét lesem,
Régmúlt virágok illata
Bódít szerelmesen.*

*Csönd van. A dudva, a muhar,
A gaz lehúz, altat, befed
S egy kacagó szél suhan el
A nagy Ugar felett.*

II.

Ady:

A LELKEK TEMETŐJE

*E föld a lelkek temetője,
Ciprusos, árva temetője,
Sok vér ömlött itt valaha
S maggyilkos méreg lett belőle.*

*Itt azok éltek, kik nem éltek,
A legkülönbek sohse éltek,
Itt meddő a nagy gerjedés
S százszor boldogok a vetéltek.*

*Ez a szomorú magyar róna,
Halálzagú, bús magyar róna,
Hány megölt lélek siktított
Bús átkot az egekig róla.*

*Óh, boldogok itt, kik nem éltek,
A legkülönbek sohse éltek,
Itt meddő a nagy gerjedés
S százszor boldogok a vetéltek.*

III.

Ady:

MAGYAR JAKOBINUS DALA

(részlet)

*Ujjunk begyéből vér serken ki,
Mikor téged tapogatunk,
Te álmos, szegény Magyarország,
Vajjon vagy-e és mink vagyunk?*

*Vajon lehet-e jobbra várni?
Szemünk és lelkünk fáj bele,
Vajon fölébred valahára
A szolgál-népek Bábele?*

*Ezer zsibbadt vágyból mért nem lesz
Végül egy erős akarat?
Hiszen magyar, oláh, szláv bánat
Mindigre egy bánat marad.*

*Hiszen gyalázatunk keservünk
Már ezer év óta rokon,
Mért nem találkozunk süvöltve
Az eszme-barrikádokon?*

IV.

Ady:

VÍZIÓ A LÁPON

(részlet)

*Vagyok fény-ember ködbe bújva,
Vagyok veszteglő akarat,
Vagyok a láplakók csodája,
Ki fényre termett s itt marad,
Ködömlasztó reggelre várva,
Várván, jön-e a virradat.*

*Az lesz virradat. Csoda reggel,
Vulkánhegyek nőnek a lápon,
Jön a sugár egész sereggel,
Végigcikázik a világon.
Lángoszlop lesz, mi most ködös rém,
Lángfolyó lesz a szenny, salak
S a veszteglő bús akaratból
Lesz diadalmas akarat.*

*Talán vulkán-hegyekre lépek
Vérvörös, büszke lobogóval
És torlaszok fölött süvöltők
Rombolni hívó bomba-szóval...*

V.

Ady:

AZ ÉRTŐL AZ ÓCEÁNIG

*Az Ér nagy, álmos, furcsa árok,
Pocsolyás víz, sás, káka lakják.
De Kraszna, Szamos, Tisza, Duna
Óceánig hordják a habját.*

*S ha rám dől a szittya magasság,
Ha száz átok fogja a vérem,
Ha gátat túr föl ezer vakond,
Az Óceánt mégis elérem.*

*Akarom, mert ez bús merészség,
Akarom, mert világ csodája:
Valaki az Értől indul el
S befut a szent, nagy Óceánba.*

VI.

Ady:

GÓG ÉS MAGÓG FIA . . .

(részlet)

*Fülembe forró ólmot öntsetek,
Legyek az új, az énekes Vazul,
Ne halljam az élet új dalait,
Tiporjatok reám durván, gazul.*

*De addig sírva, kínban, mit se várva
Mégis csak száll új szárnyakon a dal
S ha elátkozna százszor Pusztaszer,
Mégis győztes, mégis új és magyar.*

I.

Ady:

A KÜRTÖSÖK SZAVA

(részlet)

*Magyar föld, te juh-legelő,
Öngyilkosa erődnek,
Mi lesz, hogyha kürtöseid
Elfáradva kidőlnek?*

*Mi lesz, ha elszéled a nyáj,
Ha már eleget túrtünk?
Ha már mi is elfáradunk
S ha elnémul a kürtünk?*

*Hajh, kürtösök, rohanjatok
Nagy kürtszóval elébe:
Boldogtalan, szomorú nyáj
Ez a magyar föld népe.*

II.

Ady:

A MAGYAR MESSIÁSOK

*Sósabbak itt a könnyek
S a fájdalmak is mások.
Ezerszer Messiások
A magyar Messiások.*

*Ezerszer is meghalnak
S üdve nincs a keresztnek,
Mert semmit te tehettek,
Óh, semmit se tehettek.*

III.

Ady:

A PERC-EMBERKÉK UTÁN

(részletek)

*Most perc-emberkék dáridója tart,
De építésre készen a kövünk,
Nagyot végezni mégis mi jövünk,
Nagyot és szépet, emberit s magyart.*

*Ez a ricsaj majd dallá simul át,
Addig halottan avagy éberen
Pihenjen a szent láz s az értelem,
Míg eltűnnek a mai figurák.*

*Magyar leszek majd, hogyha akarom,
Ha nem sutáké lesz itt a világ,
S fölcsap minden szent és igazi láng
Rejtekből avagy ravatalon.*

IV.

Ady:

ÉNEK ARATÁS ELŐTT

*Hamu alatt parázsló harag,
Ökölbe szorult, rázó kezek,
Irgalmatlan, dühös kiáltás,
Közeleg az ünnepetek.*

*Aratásra készülő mezők,
Torkon akadt, gyűlölő szavak,
Kaszák, mik kiegyenesedtek,
Ünnep készül, piros, szabad.*

*Indul a vén magyar tespedés,
Pattan a feszült, ostoba húr,
Nagy gógók félve összebújnak,
S a tisztos, nagy csönd meglapul.*

*Magyar ünnep lesz az aratás,
Aratni búzát, vért, fejet:
Nő a dühösök szent szektája,
Aratás lesz, ne féljeteK.*

V.

Ady:

A MÁRCIUSI NAPHOZ

(részlet)

*Verje meg, verje meg, ha van verő Isten,
Aki csak egy kicsit ósdit akar itten,
Mert itt kárhozat van, itt le kell gyilkolni,
Mindent, ami régi, ezeréves holmi,
Mindent, ami senyveszt, mindent, ami árul
S Etel-közt teszi meg hű magyar határuL.*

I.

Ady:

A TŰZ CSIHOLÓJA

(részlet)

*Csak akkor születtek nagy dolgok,
Ha bátrak voltak, akik mertek
S ha százszor tudtak bátrak lenni,
Százszor bátrak és viharverték.*

VI.

Ady:

ELHANYAGOLT, VÉRES SZÍVÜNK

(részlet)

*Harcunk a magyar Pokollal van,
Mindent erre tettünk,
Ennek a kapuit döngetjük,
Ezé a harcé lelkünk, testünk,
Ez veszünk vagy győzedelmünk: sorsunk.*

II.

Ady:

ÜDVÖZLET A GYŐZŐNEK

(részlet)

*Baljóslatú, bús nép a magyar.
Forradalomban élt s ránk hozták
Gyógyítónak a Háborút, a Rémet
Sirjukban is megátkozott gazok.*

V.

Ady:

ROHANUNK A FORRADALOMBA

(részletek)

*Utólszor raktak katonákat,
Pandurt s vérebeiket nyakunkba:
Végig-kacag vidám testünkön
Győzedelmes tervünk: a Munka.
Mi megmunkáltuk, hajh, jól a lelkek,
Rabságok, sebek, bűk és keservek
Izzadságos, rossz magyar földjét
S ha most támadunk, le nem vernek.*

.....

II.

*Eljött hát végre a pusztánkba
Isten szent küldöttje: a Sátán.
Szüzek voltunk a forradalmak
Magas, piros, hős nászi-ágyán,
De bőrünk alól kisüt lobogva
Már vérünk, e bús, mindeddig lomha.
Csönd van, mintha nem is rezzennénk
S rohanunk a forradalomba.*

VI.

Ady:

A HADAK ÚTJA

(részletek)

*Vörös jelek a Hadak Útján:
Hunniában valami készül,
Rongyos hadak, roppant hadak
seregelnék vígan, vitézül.*

Máma Tűz-ország Magyarország,
Fagyott testét a láng befutja,
Csoda esett, Földre esett,
Benépesült a Hadak Útja.

Százezernyi parittyás Dávid
Készül bizón, dalolva rátok:
Ejh, jó urak, dicső urak,
Ilyen gyávák a Góliátok?

E roppant nép nem Csaba népe,
Melyről legenda szólott nektek.
Más nép e nép, ez csak a: Nép,
A fölkelt Nép. S ugye, remegtek?

.

(I—V-ig kórusban)

Ez az ország a mi országunk,
Itt most már a mi kezünk épít,
Tobzódtatok, tobzódtatok,
Éppen elég volt ezer évig.

Hír és dal ma riongva vág szét
Városfalak közt, falvan, pusztán:
Itt van a nép, megjött a Nép
Vihar-irammal, Hadak Útján.

Itt van a nép, trónt ülni fog most
Ezer évig férgé a rögnek,
Ítélni fog
S ezerszer jaj a bűnösöknek.

VI.

Ady:

A VÖRÖS NAP

Kelj föl, óh, kelj föl, szent, vörös Nap,
Míg gyűlölök, vagyok és élek:
Hatalmasabb, pusztítóbb lennél,
Hogyha én nézlek.

*S ha te rám néznél, lángot küldnél,
Amiként az meg nagyon írva,
A gazokra. És én nyugodtan
Dölnék a sírba.*

VII.

Móricz Zsigmond:

FORRADALOM

(részlet)

... November elsején érkeztem Budapestre hajóval. Itt már megvolt a forradalmi nap éjszakája, szürke, párás volt a reggel, a Margit-hídfőnél egy villamosellenőr állott nevetve, s arról beszélt, hogy a rendőr, akivel most beszélt, a Tisza István öre volt...

... A Lehel téri piacon orosz fogoly állott a többi szegény ember között. Kopott volt, elnyútt, rossz csizmájú, szőke orosz fogoly. Az arca fakó, betegesen éhes, éppen olyan, mint azok a magyar munkások, akik mellette ácsorogtak a kenyérbódék körül... Az orosz egy plakát előtt állott és olvasott. Lassan olvasta: „a magyar a népek békés szövetségét akarja...”

VIII.

Kosztolányi Dezső:

A VÖRÖS PANORÁMA

(részlet)

A forradalom igazi hősei a tengerészek voltak. Sohase felejttem el, milyen komor, biztos és nagyszerű hatást gyakoroltak reánk, szegény szárazföldi patkányokra a matrózok, az első bátor lázadók, akik sötétkék blúzukban, arcukon ezer viszontagság fanyar emlékével, kezükben egy zord forgópisztollyal ültek az Astória egyik szobájában... Edzetten, sötéten nézték az eseményeket. Más viharokat is láttak.

IX.

Babits Mihály:

ÉLJEN A KÖZTÁRSASÁG!

(részlet)

Testvérek! A magyar nép kivívta szabadságát. Nem a királytól kapta: önmaga vívta ki. A királytól nem kapta volna meg sohasem. Testvérek! Kinek a nevében vittek benneteket a rettenetes öldöklésbe? Kinek a nevében üzenték meg a bűnös háborút? A király nevében! S ez a király még mindig uralkodik...

A Habsburgoknak kicsúszott lábuk alól az ő birodalmuk. Egy szilárd pont van még. Egy végső menhely, egy jó bolond ország: Magyarország!... Talán olyan jót tetek velünk? Nem, magyarok! ... Ne engedjétek magatokat kijátszani! Éljen a köztársaság!

X.

Nagy Lajos:

HARCOS ÍRÓ

(részlet)

... Azt akartam, ami most történt, mindent akartam, de nemcsak ennyit, hanem még sokkal többet, mindazt, ami még történni fog, mert enyém, mert mienk az igazság s majd a harci szünet után tovább, előre!

VI. kivételével mind, kórusban

Oláh Gábor:

FORRADALOM

(részlet)

*... A te lelkebből lobbant e merész láng,
Mely most szövétnekül
Lobog egy talpra állott nép előtt.*

„Fel, fel! Ti rabjai a földnek...”

Összeállítás a KMP megalakulásának 50. évfordulójára

A MŰSOR LEÍRÁSA, RENDEZŐI UTASÍTÁSOK

A műsor időtartama 25 perc.

Hét szereplő szükséges az előadáshoz, közülük egy (ezt M-mel jelöljük a továbbiakban) mondja el a prózai szövegrészeket, s ő feltétlenül fiú legyen. A többi 6 szereplő (római számokkal jelöljük őket) mondja el a verseket, ill. versrészleteket, ők lehetnek fiúk és lányok vegyesen.

Ha van énekkar, ez álljon a színpad háttérében, s az első számot (Bunkócska), ill. a befejező Internacionálét énekelje. Ha énekkar nincs, akkor e két számot magnóról adjuk, vagy a függöny mögött zongorán szólaltatjuk meg. Az előadás módját illetően a rendezői utasítás mérvadó.

Az előadáshoz egyetlen kellékre van szükség, egy alacsony zsámolyszerű ülőkére (kockára), melyen M szereplő ül. Egyébként a színpadon csupán a körfüggöny van. Az ülőke (lehetőleg ne legyen szék) a színpadon balközépen, elől van elhelyezve.

A műsor kezdésénél az énekkar a háttérben áll, előtérben az ülőkén ül M, a színpad jobb előtérében áll I, II. és III. szereplő.

Akár használunk előfüggönyt, akár nem, a kezdéskor a színpad sötét, az énekkar így, a sötét színpadon éneklí a Bunkócskát, halkán, távolian. Ez az 1. mősorszám. Ennek elhangzása után gyullad föl a világítás.

- | | |
|---|---|
| 2. Nagy László: Tűz | A vers 3 részét I., II. és III. szereplő mondja el, egymás után, majd az utolsó két sort együtt, kórusszerűen. |
| 3. Lengyel József: Visegrádi utca, 1. részlet | M. szereplő (aki az ülőkén ül) mondja el a versek között ennek a riportregénynek a részleteit. Előadásánál igen fontos a közvetlen, élményszerű hang. Mintha mesélne önmagának... |
| 4. Zelk Zoltán: Kommunisták (részlet) | Az I. szereplő mondja el |
| 5. A 2. prózai részlet | Mint az előbbi |
| 6. Tóth Árpád: Az új isten (részlet) | A IV. szereplő gyors bejövetele után, a már bent lévő 3 mellett megállva mondja el, közben a „Hozsánna”... kezdetű sorokat a 4 szereplő együtt |
| 7. A 3. prózai részlet | Mint az előzők |
| 8. E. Pottier: Internacionálé (részlet) | A II. szereplő mondja el. |
| 9. A. Toma: 1917 (részletek) | Az V. szereplő gyors bejövetele után, a bentlők mellett megállva mondja el. |
| 10. A 4. prózai részlet | Mint az előzők. |
| 11. Dutka Ákos: A vörös táltos | A III. szereplő mondja el. |

- | | |
|--|--|
| 12. Az 5. prózai részlet | M előadása fokozottan élénk, éreztetnie kell a gyorsuló eseményeket. Ül még, de ülve is tesz apró mozgásokat. |
| 13. József Attila: Lebukott (részletek) | Az első strófát a IV-es szereplő, a másikat az V.-ös szereplő mondja el. |
| 14. Györe Imre: Vers a szocializmusról (részlet) | A szövegnél jelöltek szerint, az egyes részleteket az I, II, III, IV. és V. szereplők mondják el, igen gyors tempóban. |
| 15. A 6. prózai részlet | M szereplő annál a szövegnél, hogy: „Cselekedni kellett” — feláll, s a továbbiakat állva, (ill. apró mozgásokkal, tekintete nem merev, mozog a nézőkön, olykor erre-arra fordul, apró lépéseket is tehet) mondja el. |
| 16. József Attila: Fiatal életek indulója | Az előző prózai szöveg utolsó mondatánál bejövő új, VI. szereplő mondja el. |
| 17. A 7. prózai részlet | Mint az előző |
| 18. Komját Aladár: Proletár Magyarországi marsol (részlet) | A 6 versmondó a szövegnél megjelölt felosztásban mondja el, minden mondatot más, ill. két mondatot együtt, kórusszerűen. |
| 19. Internacionálé | Az előző vers utolsó szavára felharsan az énekkar, s a versmondók is velük énekelnek. Az ének közben az énekkar előrejön, sorai fellazulnak, s végül az összes szereplők tömegszerűen állnak a színpadon, azt teljesen betöltve. |

A zeneszámok megtalálhatók:

Bunkócska — kottaanyaga: Magyarországi munkásdalok — Zeneműkiadó, 1955. 72. oldalon. „Dubinuska” címmel.

Internacionálé — kottaanyaga: Magyarországi munkásdalok — Zeneműkiadó — 1955. 1. oldalon.

— lemezen: Fáklyavivők I. lemezen.

Ha nincs énekkar, s a zenét magnóról közvetítjük, vagy zongoráról, az Internacionálé megszólalásakor a színpadon lévő szereplők akkor is énekelnek.

Az ének elhangzása után a szín elsötétül (vagy a függöny összemegy).

A műorszámok szünet nélkül követik egymást, azokat konferálni nem kell. Esetleg a műsor kezdése előtt a függöny előtt, vagy az üres színpadon egyik szereplő jelentse be a műsort így:

„Kedves közönségünk! — a Kommunisták Magyarországi Pártja megalakulásának 50. évfordulója alkalmából emlékműsort mutatunk be. Az összeállításban szereplő versek szerzői: Nagy László, Zelk Zoltán, Tóth Árpád, József Attila, Dutka Ákos, Györe Imre, Komját Aladár, Alexandru Toma és Eugene Pottier, a prózai részletek Lengyel József: Visegrádi utca c. riportregényéből valók.”

MELLÉKLET:

Az összeállításban szereplő művek, illetve részletek

Nagy László:

TŰZ

I.

Tűz
te gyönyörű,
dobogó, csillag-erejű,
Te fűtsd be a mozdonyt halálra,
hajszold, hogy fekete magánya
ne legyen néki teher,

II.

tűz
te gyönyörű,
ihlet, mindenség-gyökerű,
virágozz a vérző madárban,
égesd, hogy a sorsot kimondja,
nem a hamuvá izzó csontja,
virrasztó igéje kell,

III.

tűz
te gyönyörű,
jegeken győztes-örömű,
ne túrd, hogy vénhedjünk sorra
lélekben szakállasodva,
hülve latoló józanságban,
hol áru és árulás van,
öltöztess tündér-pirosba,
röptess az örök tilosba,
jéghegyek fölé piros bálba,

I—II—III. együtt

ifjúság királya
tűz!

LENGYEL JÓZSEF: VISEGRÁDI UTCA

(részlet)

M

„Forradalmárok voltunk, bolsevik párt nélkül, mely vezetni tudott volna bennünket. De azért nem is voltunk olyan nagyon zavarosfejűek, mert igen egyszerű volt, amit akartunk. Azt akartuk, amit ők, az orosz dolgozók: békét és szabadságot. Párt, amely ezt így, ilyen egyszerűen és félreérthetetlenül akarta volna — nem volt. Ilyen párt csak... később lett.”

Zelk Zoltán:

KOMMUNISTÁK

(részlet)

I.

*Mi békét, munkát akarunk,
hogy rendbehozzuk birtokunk:
a Földet, mindenik hazát
ez a mi dolgunk és jogunk.
A mindenség homlokzatán
napnál is fénylőbben ragyog
Tervünk órája: méri a
percet, évet, évszázadot!*

*Titokzatos jövő? Dehogy!
Nem vagy titok, jól ismerünk,
nem rejtelemnek méhe szül,
de munkánk, agyunk és kezünk!
Vesszőnyi csak a fa, minek
a kertész puha gödröt ás,
de hallja már az ültető
a születő lombsuhogást!*

.....

*Ősz van. Levél hull. Ág zörög.
Az égen vadliba kiált.
De mégis most ifjuhodik
és ifjú marad a világ!*

LENGYEL JÓZSEF: VISEGRÁDI UTCA

(részlet)

M

„Minden röpirat rámutatott az orosz forradalom példájára. A forradalomról, a szörnyű vérontásról terjesztett rémképekkel szemben azzal érveltünk, hogy egy nap doberdói pergőtűz több vérbe kerül, mint az egész forradalom. A legfőbb, a döntő érv pedig tényleg az orosz forradalom döntő érve volt: Oroszországban béke van, és minden parasztnak van földje.”

Tóth Árpád:

AZ ÚJ ISTEN

(részletek)

IV.

*Most új isten szól néktek, emberek!
A véres földnek vére szülte őt,
a sok kiomlott, sűrű, keserű
vér összeállt a fájó földeken,
testté tapadt, alakká tornyosult,
vérszínű, nagy, mezítelen alakká,
ki országlépő tágra tárja lábát.
s Földet rengésre tépő hangja zeng
piros Keletről a sápadt Nyugatnak:
„Ím eljöttem!*

Eljött a vörös Isten!”

I—II—III—IV. Együtt

Hozsánna néked, új isten, hozsánna!

IV.

*Ismerj meg minket, tieid vagyunk!
A szíved hajtó, élő, drága nedv,
a diadalmas vörös lüktetés
a mi bús vérünktől is gazdagult,
s világra ömlő harsonád sodrába
gyötört torkunk reszkető hangverése
szerényen s mégis segítve simul:
a kicsiny, árva magyar jaj-patak
a messzezenegő nagy moszkvai árba,
mely most tisztára mossa a világot:*

Hozsánna néked új isten, hozsánna!

IV.

*Legyen szavad teremtés új igéje,
formáld át sáros, bűnös ócska bolygónk,
mit elrontott sok régi, úri isten,
te istenek közt új és proletár,
formáld boldoggá pörölyös kezeddél —
emelj minket roppant tenyereidre
és a magad képére gyúrd át minket!*

LENGYEL JÓZSEF: VISEGRÁDI UTCA

(részlet)

M

„Mozgalmunk rövid individuális, terrorista korszaka megszűnt az őszirózsás forradalom kitörése napján. Tisza megőlése már nem a mi művünk volt. Vagy a matrózok csinálták saját szakállukra, vagy Fridrich István csinálta a matrózokkal és a „nemzeti tanács”, ez az őszirózsás szervezet, hozzá közelálló tagjaival, Október 31-től kezdve csoportunk a proletárdiktatúra megvalósítására törekedett.

...Az októberi forradalom köztünk nem keltett illúziókat. Láttuk: ez nem az a forradalom, amit mi akarunk.”

E. Pottier:

INTERNACIONÁLÉ

(részlet)

II.

*A tőkés nem vet ránk ki sarcot,
A burzsuj rajtunk nem hizik,
Elkezdtük ellenük a harcot
S hadaink tovább viszik!
Zug felénk a forradalom árja,
Dagad erőnk, izmunk feszül!
A világnak minden proletárja
A nagy csatára egyesül!*

(Ford.: Gábor Andor)

1917

(részletek)

V.

*Harcot dalolj ma dob! Riasztó kürt, riadj!
Mind fegyvert fogjatok, ti nők és férfiak!
Ma gátak, trónok és törvények omlanak!*

*Munkás, a gyárat és a bányát hagyd ma ott!
Parasztok, jöjjetek! Ébredjete, rabok!
Gépfegyver és szurony lesz hű szerszámotok.*

*Tétlen s kenyértelen eleget ültetek,
míg sorra hulltak el a satnya gyermekek.
Most hát a lázadás sodrába lépjete!*

*S ki hirdeted a nép jövőendő édenét,
költő, most lépj elő s harcolj az édenért,
véred szentelje meg a hirdetett ígét.*

.
*A zászlók fényjelét emeld az égre fel!
A rongyos had vörös tűzében tündököl,
a gyáva elnyomó remegve sápad el.
A törvény zsarnoki kezéből tépd ki hát
a kést, a kenyeret s kegyetlen pallosát!
Igazságot nekünk, bőséget és tudást!*

(Ford.: Lator László)

LENGYEL JÓZSEF: VISEGRÁDI UTCA

(részlet)

M

„Kun Béla hazajöttével új kereteket kapott a munka... Azelőtt összejöveteleink az elvtársak lakásán, valamelyik munkásegylet helyiségében, legtöbbször pedig kávéházban folytak le. Most helyiséget béreltünk. Az Ügynök utcában volt a párt előkészítő szervezete, kis bútorozott szobában... Itt jelentkezett a sok, Oroszországból hazatérő hadifogoly. Ők voltak bámulatunk tárgya, és bizony sokat tanultunk tőlük. Az agitátorképzőből magukkal hozták az előadási módot, az egyszerű, meggyőző és közérthető szavakat, amikre mi valahogy már régen vártunk.”

A VÖRÖS TÁLTOS

III.

*A rőzse üszke kujtorog a szérün
s fellobban a vörös, rőt sugarú fény.
Ülnek, mintha siratók volnának,
fekete csomókban száz kaszás legény.*

*Hallgatnak. Messze ünneplő harangok
Pál-napra bugnak, egy ember beszél:
a rőzse-máglyák száz sötét pogánya
bámulja őt a rőzse fényinél...*

*— Bughatsz, harang. Az istened halott rég
a tarjagos sötét ég látod, hogy siket,
üvölthet torkod, könnyöröghet...
Rimánkodásra átokkal fizet.*

*A városokban már beszél az isten
csodáásszarvu új vörös táltosa,
nem kér harangot, nem árul kegyelmet,
az ember lelke lesz a temploma...*

*A rőzse lobban... kialudt a máglya,
s a száz pogány a rónaságon át
fehér lován már közeledni látja
a föld hatalmas vörös táltosát.*

LENGYEL JÓZSEF: VISEGRÁDI UTCA

(részlet)

M

„Ekkoriban már kicsi volt az Ügynök utcai helyiség, s mi a Visegrádi utca 15-be tettük át a főhadiszállásunkat... Mikor megindult a Vörös Újság, a szomszéd házban még két bútorozott szobát béreltünk...

...Hatalmasan növekedő mozgalmunkkal szemben egyesült... az ellenforradalom. A „rendcsináló” különítmények, ... a lassan ébredező reakció minden formája, el-lentámadásra készült.”

LEBUKOTT

(részletek)

IV.

*Megvallattak, hogy vérzett a husunk,
elvtársunk, ki még sétálsz, mint a fény,
gondolj reánk, ki fel-le futkosunk,
és messze nézünk cellánk szögletén.
Lágyult az izmunk, fekhelyünk kemény,
eledelünket kiköpi a szánk,
gyomor- s tüdőbajt ítéltek reánk
s ha nem pusztulunk, elpusztítanak.
Még harcolunk, de testünk oly sovány.
Testvér, segítsd a lebukottakat.*

. ; , ,

V.

*Küzdünk hiven a forradalomért,
nem halhatunk meg, élnünk kell tovább,
zizegve várnak a röpcsik, a hék
s éhbérre várnak mind a burzsoák.
A mozgalom vár, munka és család,
mig megbukik a kizsákmányolás,
a sarló villan, sujt a kalapács
a börtönről, gyárról lehull a lakat.
Éljen a Szovjet, a munkástanács!
Testvér, segítsd a lebukottakat.*

Györe Imre:

VERS A SZOCIALIZMUSRÓL

(részlet)

I.

*Proletár,
vigyázzban állj a fegyverek előtt,
hóhérod előtt szemed le ne süsd,
sokasodjanak tetemeddel a temetők,
bőröd alól kunkorodjon ki a füst,*

*szemeddel gazdagodjanak
— gyönggyel — a tengerek,
halak tátogásából
szavaid tekeredjenek.*

II.

*Kiáltsd, éld, suttogd, követeld:
hatalmat, hatalmat.*

.....

III.

*Belőled serkentett vér,
másokból kiontott vér,
legyen nyersolajad.*

*Űsd félre a puskacsöveket,
Kapkodj zizegő lövedékeket,
szurj, vágj, taposs.*

.....

IV.

*Mindenütt ott légy,
mindenütt menetelj,
mindenütt izgass,
mindenütt nyugtass,
döntsd ki sarkaiból a gyárkapukat.*

V.

*Villogjanak fegyvereid,
s kardok, az ágyuk, az eszmék.*

LENGYEL JÓZSEF: VISEGRÁDI UTCA

(részletek)

M

„Cselekedni kellett. Minden döntésre nógatott, és mi örültünk ennek. Az ifjú párt nem riadt vissza semmiféle harctól.

... a pártközpont, nevezetesen az első központ a Visegrádi utcában semmiféle hasonlással le nem írható... Még reggel volt, mikor sorra érkeztek az elvtársak, hogy beszámoljanak az elmúlt estéről. Mások tanácsot, útmutatást kértek. Vidékről is érkeztek elvtársak... Ezer helyről tört elő a mozgalom.

...Az első jelentős nagy szervezet, mely egész apparátusával hozzánk csatlakozott, az ifjómunkásoké volt.”

FIATAL ÉLETEK INDULOJA

VI.

*Apáink mindig robotoltak,
hogy lenne enni kevés kenyerünk,
bus kedvvel, daccal, de dologban voltak,
az isten se törődött velünk.*

*De felnőttünk már valahára,
kik nem tudjuk, mi az vigan élni,
és mostan vashittel, jó bátorsággal
sorsunk akarjuk fölcserélni.*

*Tudjuk, apánkkal gyávák voltunk,
nem volt jogunk se, csak igazságunk.
Most nincs, ki megállat az élet-uton,
de, ha akad, nyakára hágunk.*

*Mi vagyunk az Élet fiai.
a küzdelemre fölkent daliák,
megmozdulunk, hejh, összeroppan
alattunk ez a régi világ!*

LENGYEL JÓZSEF: VISEGRÁDI UTCA

(részlet) 107.

M

„A teljesítőképesség határát a kommunista számára az adta meg, hogy mennyit kívántak tőle...

A háborútól és a nélkülözéstől felkavart, a burzsoázia által újra meg újra megcsalt tömegek kívánsága akadálytalanul áramlott a Visegrádi utcai helyiségekbe, és magával ragadott mindenkit, aki ott volt. Akinek szónok kellett, szónokot kapott. Ha egy anya a hadifogoly fiát kereste, akadt ember, aki útba igazította, levelet írt helyette. A KPM néhány hét alatt jelentős erőre tett szert.

...A kommunizmus már tömegmozgalom.”

PROLETÁR-MAGYARORSZÁG MARSOL

(részlet)

I.

*Üzemek teste velünk viselős:
táplál minket és mi tápláljuk őt.*

II.

*Budapest utcáin földübörög a szó,
Csanádban öklös paraszt-riadó.*

III.

*Kenyeret! Munkát! A földet ide!
Tűz harapózdik: a vörös ige.*

IV.

*Északon, délen, nyugaton, keleten
nekiszánt szegénység megindul szertelen.*

V.

*A kommunista párt, végső birokra,
a szerte-népet egy-marokba fogja.*

Együtt:

A kommunista párt!

VI.

*Ő háborog a keserű kenyérben,
ő hány tűzszikrát a garasos bérben,
ő kiált bosszút a fakadó vérben.*

I.

*Ő tudja mink fáj, mink hibázdik,
hűséggel ő van hozzánk mindhalálíg,
fene sötétben az ő fénye látszik.*

IV.

*Ő a példa. A meg nem rettenő,
töretlen-dacos proletárerő.
Az okos fej. Az összeszervező.*

III.

Ő cöveklük Vásárhely piacán.
Csepel poklában ő biztat igazán.
Ő szól mindünkhöz a Lenin szaván.

II.

Elvtársak! Munkások! Parasztok!
A második magyar proletár forradalom élcsapata
hív titeket.

Érik a mi időnk...
Szérük alól, vermek, pajták, górék fenekéről
a dugott fegyvert kiássuk.
Proletár-Magyarország marsol.

Együtt

Jaj neked, burzsuj-Magyarország!

Eugéne Pottier:

INTERNACIONÁLÉ

(részlet)

(Dallam: Kórus vagy gépi zene)

*Fel, fel! ti rabjai a földnek,
Fel, fel, te éhes proletár!
A győzelem napjai jönnek,
Rabságodnak vége már!
A multat végképp eltörölni,
Rabszolgahad indulj velünk!
A föld fog sarkából kidőlni:
Semmik vagyunk, minden leszünk!*

*Ez a harc lesz a végső,
Csak összefogni hát!
S nemzetközivé lesz
Holnapra a világ!*

(Ford.: Gábor Andor)

„Vörös jelek a hadak útján”

(Összeállítás a Magyar Tanácsköztársaság kikiáltásának 50. évfordulójára)

A MŰSOR LEÍRÁSA, RENDEZŐI UTASÍTÁS

A műsor időtartama 30—35 perc.

9 szavalóra van szükség és egy kórusra, mely állhat 4—8 tagból, de ha eny nyire nincs lehetőség, akkor 2 fő legyen legalább, viszont akkor a kóruszámok elmondásában a többi szavalónak is részt kell vennie. A kórus a közepén ülő szavalók mögött áll.

Zenére négy ízben van szükség a műsorban: az első vers után, Ady: A Hadak Útja c. verse közben, a Balázs-vers után, és az utolsó vers után.

A színpadon díszlet nincs, csak a körfüggöny. Kellék: a 9 szavalónak valamilyen ülőke, lehetőség szerint nem szék, hanem kocka, vagy zsámoly.

Előfüggönyt lehet használni, de nem szükséges. Ha függönyt használunk, úgy az csak az 1. szám (a Pákozdy-vers) elhangzása után megy szét, s az utolsó zeneszám után megy össze. Az I. és II. szereplő a függöny előtt a színpad jobb, ill. baloldalán foglal helyet. Ha függöny nincs, e két szereplő akkor is a színpad elején helyezkedjen el, míg a többiek a színpad közepén hátrébb. A színpadról, ki, ill. bejárás a műsor alatt nincsen.

A műsor kezdetekor egyetlen fejelvilágítás esik az I-es szereplőre, aki jobb elől ül. Ülve mondja el az 1. számot, Pákozdy Ferenc: Emlékezés 1919. március 21-re c. versét.

E vers elhangzása után szólal meg a zene I., a 2. műsorszám, majd ennek végeztével a színpad teljes fényt kap.

3. Tóth Árpád: Március

A III-as szereplő mondja el, amint a teljes fény bevilágosítja a színt. A vers elmondásakor feláll, majd visszaül.

4. Paul Éluard: Szabadság

A kórus mondja el olyképpen, hogy minden versszakot más mond (természetesen ugyanarra többször is sor kerülhet, csak nem egymás utáni strófák elmondásánál), a refrént, s az aláhúzott utolsó strófát pedig együtt mondják. Az előadás litániaszerű.

5. Heltai Jenő: Szabadság

A IV-es szereplő mondja el, aki ekkor feláll, majd visszaül a helyére.

6. Váci M.: Még nem elég!
(részlet)

Az V-ös szereplő mondja el, mint az előző olyan- képpen.

7. Ady: Új, tavaszi seregszemle

A VI-os szereplő mondja el, aki lehetőleg fiú és a legjobb szavaló legyen. Ő is feláll, majd a vers elmondása után visszaül a helyére.

8. Ady: A Hadak Útja (kihagyás-
sal)

A VII-es szereplő mondja el. A 6. strófa után megáll, itt következik a hirtelen bevágó zene.

9. műsorszám: zene II. Ennek elhangzása után (közben áll) folytatja a verset, s befejezve azt, leül.
10. Krúdy: Fehérvári könyv (részlet) A VIII-as szereplő mondja el ezt az egyetlen prózai részletet. A gyors tempóra nagyon kell vigyázni. Elmondása után ő is leül.
11. Kuczka: Mindenkinék! Mindenkinék! (részlet) A kórus mondja el úgy, hogy minden mondatot más mond, az aláhúzottakat pedig együtt, valamennyien, sőt ezeket még a szavalók is mondhatják, akkor is, ha különben a kórus-számban nem vesznek részt. Minél több hang szólaljon itt meg! A gyors tempó, a szünet nélküliség nagyon fontos! A kórus együtthangzása szintén.
12. Balázs B.: Tábortűz mellett, vörös őrségen Az első „Fegyverbe!” elhangzásakor a színpadon ülő szereplők egyszerre mind felállnak, s a továbbiakban állva is maradnak. (Az I-es és II-es szereplő nem, ők még ülnek.)
13. műsorszám: zene III. A IX-es szereplő mondja el, állva.
14. Szergej Jeszenyin: Kantáta (részlet) Ennek elhangzása után a színpadot megvilágító teljes fény kihuny, s az I-es és II-es szereplőt világítja meg egy-egy fejjép.
15. Baranyi F.: Mert hősök voltak (részletek) A II-es szereplő mondja el, ülve.
16. Simon I.: Nem elég (részletek) Az I-es szereplő mondja el, az első rész végén feláll, a második részt már állva mondja, állva is marad.
17. műsorszám: zene IV. A II-es szereplő mondja el felállva.
- A zene közben ismét teljes világítást kap a színpad (de a két fejjelágítás is marad), majd néhány pillanat múlva — még a zene alatt — minden fény kihuny, s ez után ér véget a zene.

Ha élő zenét alkalmazunk, tehát énekkart, zenekart, vagy zongorát, úgy ez a függöny mögött, tehát a színpadon nem láthatóan foglaljon helyet. Ha az énekkar elhelyezése így nem lehetséges, akkor a színpad két oldalán és mélyén álljanak fel.

Várakozás, megállás az egyes műsorszámok között nincsen, gyorsan vág be minden következő szavaló, ill. az énekkar, ha az adja a zenét.

A műsorszámokat természetesen nem konferáljuk, hanem vagy sokszorosított műsorlapokon közöljük, s ezeket letesszük a nézőtéri székekre, vagy a műsor kezdése előtt függöny elé lép egy szereplő (vagy a még üres színpadra) s bejelenti a műsort:

„Kedves közönségünk! — A Magyar Tanácsköztársaság kikiáltásának 50. évfordulójára emlékezve irodalmi műsort mutatunk be. Ady Endre, Tóth Árpád, Heltai Jenő, Balázs Béla, Kuczka Péter, Krúdy Gyula, Pákozdy Ferenc, Baranyi Ferenc, Simon István, Paul Éluard, Szergej Jeszenyin versei hangzanak el.”

MELLÉKLET:

Az összeállításban felhasznált művek, illetve részletek.

JAVASOLT ZENESZÁMOK

- I. Zeneszám — Proletár-induló — kottája a Magyarországi munkásdalok kötet 59. o.
— lemezen Fáklyavivők III.
- II. Zeneszám —
- a) Munkás-induló — kottája a Magyarországi munkásdalok kötet 50. old.
 - b) Föl dalra társak — lemezen Fáklyavivők I. a/old.
- III. Zeneszám —
- a) Vöröskatona-dal — kottája a Magyarországi munkásdalok kötet 61. old.
 - b) Kimegyünk a Tiszaparti vörös hadállásba
— lemezen Fáklyavivők III.
- IV. Zeneszám —
- a) Dal a jövőről — kottája a Magyarországi munkásdalok kötet 165 old.
 - b) Boldog korról szól a dallunk — kottája a Magyarországi munkásdalok kötet 164. oldalon.
 - c) Legnagyobb kincs a szabadság —
— lemezen Fáklyavivők I.
 - d) Kodály: Fölszállott a páva — kottája Zeneműkiadó önálló műként.
— lemezen, Hanglemezgyártó Vállalat.

Pákozdy Ferenc:

EMLÉKEZÉS 1919. MÁRCIUS 21-RE

I.

*Csupán csak emlék vagy a múltból?
Egy nap a tünt napok során?
Hang, mely mint gyöngé sóhaj úgy szól?
Tűz, mely elhamvadott korán?*

*Ugy élsz bennünk, mint ami megfog
s örökkön lángot gyújt nekünk,
mint ami a legszebb, a legjobb,
akárcsak édes gyermekünk.*

*Ugy élsz bennünk, frissen, ütemre,
ahogy a testben él a szív,
mely dobban, szól, rezdül üzenve,
és lüktet, sürget, egyre hív.*

*Ugy élsz bennünk, mint ifjuságunk,
mint a tavasz ígérete.
Gyulj, büszkeségünk, hősi vágyunk,
első győzelmünk fénye te!*

*Lobogj, te élő, drága ünnep,
Vörös izzásig gyujtsd szívünket!
Hevits, hevits, te hő remény!
Legyen acél, fénylő, kemény!*

*Sokáig éltünk sujtva, verve,
sorvasztó tömlőc volt a mult;
egy ezredévnek sulya, terhe,
és vágya is Benned kigyult.*

*Jussoltunk jajt és mennyi kint,
egy nép indult el véres útján.
Még hallom, Dózsa hangja int,
tüzes trónusról messzezugván.*

Tóth Árpád:

MÁRCIUS

III.

*A ritkás ágak zöldjén átveti
A messzi nap a sűrű sugarat,
Mint végtelen arany sodronyt egy égi
Vezeték dus hálózatát s a fák
Zsonganak, mint sinmenti nyurga póznák,
Ha rajtuk szárnyas, forró hir repül:
A földnek a Tavasz telefonál...*

*És reszket a liget, mint zsenge szüzlány,
Feszül ezer kis lombkeble keményen
S a város, ez a bus tüdőbeteg
Gyári munkás is mozdul: karjait,
A vézna gyárkéményeket kinyújtja,
Beszipantja a távol illatot
És mámoros, gyulladt dalokba kezd.*

*Oh gyult világ! oh drága március!
Rügyek, szerelmek, forradalmak
Évadja, — a villámló ablakokban
Celzius-létráját riadra kussza
Az izgatott rab higany-szál: a vén
Hülő világnak újra láza van;
Trilláz a fényben reszkető magas
Tüzfalak közt, mint furcsa és kemény
Rigóhang, egy inas-száj szurtos füttye
S rekedt autótülök, biciklicsengés,
Sikoltó sin, trappos paták alatt
Az utcakő gránit feleselése,
Harang, rikkancsok, anda zongorák
Skálája a polituros homályból
S az emberi lélegzés halk zenéje
Szédülten szaporázza ritmusát...*

*Oh, most minden zugát e messzi gömbnek:
Tág tengerek zöld inyü habtaréját,
Folyók parallel partját, ifju erdők
Testén az átnyilálló édes allét,
A földeken a millió barázdát
És minden városok sűrűn rakott
Ragyogó ház-sorát valami vad vágy
Feszíti szét, mint megszámlálhatatlan
Gigászi fogsort, felvonagló ajkat,
Hogy vélük a setét föld felrikoltsa
Örök dacát a titkos végtelenbe:
Óh élet, élet, élet Március!*

S konok trónusán reszket a halál.

Paul Éluard:

SZABADSÁG

(Kórus)

Kis irkalapjaimra
Padomra és a fákra
Homokra és a hóra
Felirlak én

Minden beirt papírra
Minden üres papírra
Ha nincs hamura kőre
Felirlak én

Ó képek aranyára
Harcosok fegyverére
Királyi koronákra
felirlak én

Dzsungelre sivatagra
Fészekre rekettyésre
Zengő gyermekkoromra
Felirlak én

Az éj csudáira
Fehér cipő napokra
A mátka évszakokra
Felirlak én

Az elrongyolt egekre
A lápra mely penész nap
S tóra mely eleven hold
Felirlak én

Mezőkre láthatárra
Szárnyrakelt madarakra
Árnyak malmaira
Felirlak én

A friss hajnali szélre
Tengerre és hajókra
A tébolyult csucsokra
Felirlak én

A habzó fellegekre
Veritékző viharra
A sűrű unt esőre
Felirlak én

Szikrázó villanásra
Tornyosuló szinekre
A meztelen valóra
Felirlak én

Az ébredő dülökre
Kitáruló utakra
Szétáradó terekre
Felirlak én

A fényre mely kigyullad
A fényre mely elalszik
Sok régi otthonomra
Felirlak én

Szobámnak a tükörben
Kettészelt gyümölcsére
Ágyam üres héjára
Felirlak én

Nyalánk kis kutyusomra
A fülét hegyezőre
S balog mancsára is
Felirlak én

Ajtóm trambulinjára
Meghitt kis tárgyaimra
Az áldott lángu tüzre
Felirlak én

A nyiló női testre
Baráti homlokokra
És felémtárt kezekre
Felirlak én

Döbbenet ablakára
Figyelmes ajkivekre
A csönd fölé magasan
Felirlak én

Feldult rejtekeimre
Ledólt fároszaimra
Bumnak merő falára
Felirlak én

A vágytalan hiányra
A meztelen magányra
A halál grádicsára
Felirlak én

A boldog gyógyulásra
A szétfoszló veszélyre
S emléktelen reményre
Felirlak én

*S ez egy szó erejével
Kezdek el újra élni
Hogy rád ismerjek s neveden
Szólítsalak
Szabadság.*

Somlyó György ford.

SZABADSÁG

(részlet)

IV.

*Tudd meg: szabad csak az, akit
szó nem butít, fény nem vakít,
se rang, se kincs nem veszteget meg.
Az, aki nyíltan gyűlölhét, szerethet,
a látszatot lenézi, meg nem óvja,
nincs letagadni, titkolni valója.*

*Tudd meg: szabad csak az, kinek
ajkát hazugság nem fertőzi meg,
aki üres jelszókat nem visít,
nem áztat, nem ígér, nem hamisít.
Nem alkuszik meg, hü becsületéhez.
Bátran kimondja, mit gondol, mit érez.
Nem nézi azt, hogy tetszetős-e,
sem azt, kinek ki volt, és volt-e őse,
nem bámul görnyedőn a kutyabőrre
s embernek nézi azt is, aki póre.*

*Tudd meg: szabad csak az, aki
ha neve nincs is, mégis valaki,
vagy forró, vagy hideg, de sose langyos,
tüzet fölöslegesen nem harangoz,
van mindene, ha nincs is semmije,
mert nem szorul rá soha senkire.
Nem áll szemére huzott vaskalappal,
mindég kevélyen szembenéz a Nappal,
vállalja azt, amit jó társa vállal
és győzi szívvel, győzi vállal,
helyét megállja mindég, mindenütt
többször cirógat, mint ahányszor üt,
de megmutatja olykor, hogy van ökle...
Szabad akar maradni mindörökre.*

.

*Szabad csak az, kit nem rettent a holnap,
inség, veszély, kin meg nem tántorit
és lelki béklyó többé nem szorit.
Hiába őrzi porkoláb s lakat,
az sose rab, ki lélekben szabad.
Az akkor is, ha koldus, nincstelen,*

*gazdag, hatalmas, mert bilincstelen.
Ez nem ajándék. Ingyen ezt nem adják,
hol áldozat nincs, nincs szabadság.
Ott van csupán, ahol szavát megértve
meghalni tudnak s élni mernek érte.*

Váci Mihály:

MÉG NEM ELÉG!

(részlet)

V.

*Nem elég megborzongni,
de lelkesedni kell!
Nem elég fellobogni,
de mindig égni kell!
És nem elég csak égni:
fagyot is birjon el,
ki acél akar lenni,
suhogni élivel.*

*Nem elég álmodozni.
Egy nagy-nagy álom kell!
Nem elég megérezni,
de felismerni kell!
Nem elég sejteni,
hogy milyen kor jön el;
jövönket — tudni kell!*

*Nem elég a célt látni;
járható utja kell!
Nem elég utra lelni,
az uton menni kell!
Egyedül is! Elsőnek,
elől indulni el!*

ÚJ, TAVASZI SEREG-SZEMLE

VI.

Robogj föl Láznak ifju serege,
Villogj tekintet, világbiró kardunk,
Künn a mezőkön harsog a Tavasz
S mi harcból harcba csapat-szemlét tartunk

Mi szétáradunk üzhetetlenül
S hol élet zeng, ott vivódva mi élünk.
Kis, romlott ország vén kadáverét
Füti étellel a vér, a mi vérünk.

Száguldva jártunk s most megpihenünk,
Hol friss szívek, szomjas szemek fogadnak:
Vérbe vágyódunk, mink is vér vagyunk,
Piros kedvü, új ütemü lovag-had.

Kik voltunk tegnap ködrongy-fantomok,
Csatákat gyürünk megemberesedve,
Tegnap még buták tréfája valánk
S ma vagy holnap már Isten legjobb kedve.

Futótüz volt a sárkány-paripánk,
Bevett vár minden óvhatatlan szándék,
Ölünkben szabad, új és romboló
Garmadával a megváltó ajándék.

Mise, tömjénfüst, dicső babonák
Dölhetnek ránk már bus, keserü tűzbe,
Hálózva fütjük mink az ereket
Uj élet-műként, üzetve és üzve.

Szétcsörtetett a Láznak csapata,
Betüt, vonalt, színt és hitet kiváltott,
Hályogot tépett a magyar szemén
S mink nézetjük most vele a világot.

S hiába: a vakság már nem magyar,
Nincs magyar glóbus és a magyar észnek
Meg kell tanulni a mi ütemünk
S nem magyar sors az ábrándos enyészet.

Átváltódik, kit lázunk megkerül,
Mélyül s tornyosul gondolat és álom,
Megrázkódik ujat lesve a sziv
S minden szokottság fojtogat, mint járom.

*Igy lettünk mi az uj-látó szemek,
Uj rezdülés és ünnep az idegben,
Hit, vágy, cél, csók mind-mind azóta más
Mióta mi lüktetünk a szivekben.*

*Ki minket üldöz, szivét vágja ki,
Ki minket nem ért, önmagát gyalázza,
Mert ott vagyunk mi immár mindenütt:
Uj a világ nálunk is már, hosszánna.*

*Tűz, vár, láz, ujság, boldog változás
Csupa teremtés lángol a szemekben,
Örök tavasz, örök forradalom,
Óh ékeskedjél, mindig ékesebben.*

*Robogj föl Láznak ifju serege,
Villogj tekintet, világbiró kardunk,
Künn a mezőkön harsog a Tavasz,
Harsogó Tavasz, kísérd el a harcunk.*

Ady Endre:

A HADAK ÚTJA (kihagyással)

VII.

*Vörös jelek a Hadak Utján:
Hunniában valami készül,
Rongyos hadak, roppant hadak
Seregelnek vigan, vitézül.*

*Máma Tűz-ország Magyarország,
Fagyott testét a láng befutja,
Csoda esett. Földre esett,
Benépesült a Hadak Utja.*

*Százezernyi parittyás Dávid
Készül bizón, dalolva rátok:
Ejh jó urak, dicső urak,
Ilyen gyáváak a Góliátok?*

*E roppant nép nem Csaba népe,
Melyről legenda szólott nektek.
Más nép e nép, ez csak a: Nép,
A fölkelte Nép. S ugye, remegtek?*

*Dobban a Föld s piros virágos,
Nagy kedvvel a Napot köszöntjük.
És láng-folyó, szent láng-folyó
Minäen utca, ha mi elöntjük.*

*Uj hadsereg a Hadak Utján,
Uj legenda, uj harcos ének:
Ez a jövő, a kész Jövő
S pirkádása a magyar Égnek.*

(Zene II. a; b.)

VII.

*Mi vagyunk: Jövő és Igazság,
Engesztelés és nagy Itélet,
És mi vagyunk, csak mi vagyunk
Jó Sors, ha kell s ha nem kell: Végzet.*

*Minden mienk, csak a türés nem
S nincs hatalom, amely megingat,
És hangosan, nagy-hangosan
Idézzük meg höhérainkat.*

*Ez az ország a mi országunk,
Itt most már a mi kezünk épít,
Tobzódtatok, tobzódtatok,
Éppen elég volt ezer évig.*

*Hir és dal ma riongva vág szét
Városfalak közt, falvan, pusztán:
Itt van a nép, megjött a Nép
Vihar-irammal, Hadak Utján.*

*Itt van a nép, trónt ülni fog most
Ezer évig férge a rögnek,
Itél a nép, itélni fog
S ezerszer jaj a bünösöknek.*

FEHÉRVÁRI KÖNYV

(részlet)

VIII.

„Ki hitte volna Magyarországon a proletár-forradalmat? Pedig már a harmadik nemzedék tapossa itt a földet Kossuth szabadságharca óta; három nemzedék jött, amely bünt bűnre halmozott, trágyázta a földet, amelyben lassan izzani kezdett a láthatatlan tűz. Minden csendőrpofon, amely Magyarországon ártatlan ember arcára becstelenül csördült; minden aljas követválasztás, amelyről oly hasrengető kedéllyel írt Mikszáth Kálmán, a mameluk-világ krónikása; minden ragadós, arcpirító panama, amelyet fejbólintva, legfeljebb titkos irigységgel vettek tudomásul az országban; minden magyar politikus, aki kormányra törekedett, minden sor aljas írás, minden érdekházasság, minden hazug szó... okozója volt ennek a forradalomnak. Jönni kellett neki, mint a háborúnak, a legnagyobb emberi megaláztatásnak, a poklokrajuttatott embernek, a sárba, szennybe, vérbe letaposott emberi önérzetnek, hogy a legmélyebbről, a förtelemből, az akasztófa alól felordítson végre az Ember.

Az első forradalomban a bitófa alól menekült meg Magyarország.

A második forradalom elhozta neki a gyönyörűséges emberi életet.

Jöjjön bár milliója az ellenségnek a szabaddá lett Magyarország ellen; a mai szabadságnak, emberi messzilátásnak, jövődónek a délibábját el nem sötétítheti a fegyverek sűrűje, sem a felkoncolt régi világ hydra-tagjainak megmozdulása. Ennek a mostani világnak sem ízét, sem javát, sem ígérését többé nem verheti ki semmi ennek a mai nemzedéknek az emlékezetéből.”

Kuczka Péter:

MINDENKINEK! MINDENKINEK!

(részlet)

(KÓRUS)

Éjszaka. Nem alszik a város. Nyugtalan.
Mocorog. Nem alszik. Hánykodik. Láza van.
Pirosló ünnepre fekete éj.
Buggyog az esővíz. Ugat a szél,
tépi a falakat, töri a fát.
„Markold meg, elvtárs, a puska tusát!”
Bomlás a frontokon. Ernyed a kéz.
Ellenség ágyuja lövésre kész.
Lapuló, megbuvó már nyíltan fenyeget.
Árulás, gyávaság, gyávaság, rémület.
A szívet rémhírek lángjával perzselik.
Markukba röhögnek. Kezüket dörzsölik.

„Pünkösdi királyság!” „Vége már!” „Vége már!”
„Mi lesz itt?” „Mi legyen?” „No mi lesz, proletár?”
Kérdések futják a házakat át.
„Markold meg, elvtárs, a puska tusát!”
Fortyogó katlan a város már. Zűrzavar.
Hánykódik. Mocarog. Nem alszik. Láza van.
Hajnalgig vitázik a Kormányzótanács.
„Mondjunk le!” „Lemondunk!” „Csinálja, tegye más!”
Beszélnek, darálnak, jósolnak, javalnak.
„Békét az Antanttal.” „Add át a hatalmat!”
„Nem bírjuk úgyse ki...” Féltik a bőrüket.
Áruló trockisták. Áruló szocdemek.
Kémkednek, pusztitnak, rombolnak, sirt ásnak.
..... „A munkás nem harcol?” „Kérdezzük tőle meg!”
„Kérdezzük tőle meg!” „Kérdezzük tőle meg!”
Bogyborog a világ. Körül blokád.
„Markold meg, elvtárs, a puska tusát!”
Múlik az éjszaka. Ragyog a nap.
Jönnek a vasasok, bőrösök, matrózok, katonák, bizalmiak.
„Nincs fegyver?” „Nincs ágyú?” Élelmiszer?”
„Nem hagyjuk hazánkat!” „Nem adjuk el!”
„Árad az ellenség vad tengere?”
„Ha vassal birunk, birunk vele!”
Munkások fölkelnek. Dagad a szó.
Sorakozz! Sorakozz! Sorakozó!
„Megint az uraknak?” „Nem adjuk!” „Nem hagyjuk!”
Ömlik az utcára dagadó csapatjuk.
„Söpörd el, aki áll ingatagon.”
„Előre!” „Éljen a Forradalom!”
„Ellenség gyült össze határodon?”
„Előre!” „Éljen a Forradalom!”
Fekete éjjelre pirosuló ünnep. Gyárakból áradnak,
terekre gyűlnek.
Markolják, szoritják a puska tusát,
védeni, védeni drága hazánk.
Kushad a bujkáló, suttogó remegve.
Fegyverbe! Fegyverbe! Fegyverbe! Fegyverbe!
Mozgósít, vezényel, harcol a Párt.
Ezredek vonulnak dalolva, dörögve,
Vörös zászló repül, matróz kiált.
Fegyverbe! Fegyverbe! Fegyverbe! Fegyverbe!

TÁBORTŰZ MELLETT, VÖRÖS ŐRSÉGEN

IX.

Tábortűz mellett, régen, nem régen,
Szatmár megyében, Sáros megyében,
Sokszor feküdtem vörös őrségen
Páston elnyúlva.
Fejem a nyergen, kezem a puskán,
Hanem a szemem a csillagos égen.

Fegyvert pucoltunk, sebet kötöttünk,
Úszkös haragon szikkadt a könnyünk,
Sok jó elvtársunk nem ült már köztünk
Vörös őrségen.
Mégis dudolva, mese és nóta,
Nyájas anekdóta járta közöttünk.

Éltét elszánta. Holnap meghalhat,
Uszítani őt már nem kell szavallat.
Életről szépet örül, ha hallhat
Tábortűz mellett.
„Hát mért vérzünk, ha nem a szépért?
Mesélj, Balázs Béla. Hüvös a harmat.”

Hej, regő rejtem, el ne felejtsem,
Vérben és szennyben, sirva is sejtsem.
Emberről álmunk el sose ejtsen
Vörös őrségen.
Igétet kincsét, emberszív báját,
Élet édességét szívembe rejtsem.

Miért harcolnánk, ha ez nem volna?
Bár elrabolva, bár elhantolva?
Hogyha mesém nem igazat szólna
Tábortűz mellett?
Lehetne — szépség, bárhol is sejlik:
Énekembe vágyam mágnese vonja.

Regős, mit adsz te holnap csatára?
Tápláló hitet kenyereszsákba,
Robbanó álmot a patrontáskába,
Vörös őrségen.
Hogy szerethessed, amiért csatázol.
Nem ingyen indulunk, pajtás, halálba.

Tábortűz mellett most is, mint régen,
Dalolgotok még vörös őrségen.
Mi szépet látok, mesélem szépen.
Kobzosnak dolga.
Fejem a nyergen, kezem a puskán,
Hanem a szemem a csillagos égen.

Szergej Jeszenyin:

KANTÁTA

(részlet)

II.

*Uj fogadás a világban,
véres a hajnali pir —
hősök aludjatok árnyban,
s fénylik örökre a sir.*

*Nap, szinarany-karimáson
őrzi jövők kapuját —
hősök, aludjatok árnyban,
mig viharos vonulásban
nép kel a hajnalon át.*

(Weöres Sándor ford.)

Baranyi Ferenc:

MERT HŐSÖK VOLTAK

(részletek)

I.

*Mert hősök voltak, akik egykor
véres csütörtök, vörös péntek
napján zászlóval a kezükben
tüntetni nyílt utcára léptek,
kemény volt harcuk. A mienknél
nem nehezebb, de tüzzel-vett vár
virágával volt ékeesebb harc.*

.....

I.

*Munkások, melleteknek régen
hideg szuronyok szegeződtek,
miránk fondorlat csöve sandit
s gyanakvás gyilkol. Ez se könnyebb.*

*Ha vesztettetek — menthető volt.
Ha mi vesztünk — nekünk nincs mentség.*

*Mert nektek győzni dicsőség volt,
de nekünk győzni kötelesség.*

Simon István:

NEM ELÉG

(részletek)

II.

Nem elég, sohasem elég
a kenyér, melyet megszegel,
a megszerzett kis eleség
sejtjeid mélyén olvad el.
Az életünk tengernyi vágy,
ezért neim áll meg a világ.

Harc és goromba küzködés
minden napunk és éjszakánk.
Ha gép bűg, zenél a fűrészes,
a jövő beszél s ha a láng
szivünkéből reszketve kicsap —
a szerelem szól: élni csak!

Ha megyünk, előttünk a cél
az is halad, nem érzük el,
Mint parazsat, lánggá a szél,
a vágy bennünket úgy tüzel.
Az ész mindig többet kívánt:
a teljes, nagy harmóniát,

rendet a létbe, igazi
megnyugvást, magyarázatot.
Hogy ne legyen — ha ajkai
kékek már — rémes a halott;
s vesszen a kín, könny, rejtelem,
e bolygón csak a fény legyen.

Mennyi harc volt, hős barikád —
az időben mind messze tűnt.
És körülöttünk a világ
csak maradt az ellenfelünk.
S amíg lobog a gondolat,
a nagy ellenfél gond marad.

A nem-elég szent himnusza
a gyötrő, ösztönző varázs,
mert félőn érezzük, hogy a
létben a legnagyobb csalás
az ember, aki tudja: él
és megkérdézheti — miért?

Elhullhat az állat, a fű,
pereg a levél lefele,
de él bennünk a gyönyörű
végtelenség ígérete
s kutatjuk, követjük tovább
a boldogság lába-nyomát.

.....
nem elég, nem, nem, sohasem,
amíg mindenből több lehet
s a földön, szikrázó egen
valami ellen törhetek,
míg a mindenség kerekén
valami még nem az enyém.

133 nap napsütés

A színpad berendezése:

Egyszerű körfüggöny, esetleg egy felezőfüggöny.

A berendezési tárgyak alkalomszerűen kerülnek egy-egy képhez beállításra.

A jelenet szereplői korabeli kosztümben. Ezt lehet egyszerű jelzéssel is érzékelteni.

A műsor forgatókönyve:

Zenei bevezető: férficsoport éneke halkán: „Fel vörösök, proletárok...”

A felező függöny előtt jobboldalon Rodin: „Gondolkodó” szobrának pózában ül egy férfi.

Középen jelenik meg az első versmondó. Kapjon megvilágítást.

Gyóni Géza: Utolsó tánc c. versét mondja el. (I. melléklet.)

A vers után a színpad mélyéből újra ének hallatszik:

„Hej, te bunkócska, te drága...”

Az ének távolodik, majd elhal.

Narrátor: (a kor divatja szerint öltözött utcai járókelő, kezében újság és elmerülten olvas.)

Gondolkodó: (mozdulatlanul) Ehhez mit szól?

Narrátor: (felriad) Ki az? ... Maga kicsoda? ...

Gondolkodó: (nem mozdul ki a pózból, sőt a későbbiek folyamán is csak akkor, ha valami indokolja, de mindig visszatér a szobor pózába.)

Én? ... Ember vagyok ... Gondolkodó ... ember.

Narrátor: Mit kérdezett?

Gondolkodó: Mit szól az eseményekhez?

Narrátor: Meglepett.

Gondolkodó: Csodálom. Mi már találkoztunk. Nem emlékszik? ... A fronton ... Sokat töprengtünk, hogy miért ... Értelmét kerestük ... Most látja és hallhatja. Mégis volt az emberekben bátorság és kiáltani mertek.

Narrátor: Nem gondolja, hogy kissé korai és elhamarkodott dolog ez a ... ez az egész ...

Gondolkodó: Nagyon sokan vannak, akik úgy érzik, hogy már előbb kellett volna. Sokkal előbb ...

Narrátor: Tudja, mi áll az újságban?

Gondolkodó: Olvassa!

- Narrátor:** „Magyarország kivált a monarchiából és elindult egy végzetes úton. Az őszirózsás forradalom olyan erőket mozgatott meg, melyek nem állnak meg félúton. Követni fogják az orosz bolsevisták példáját. Anarchiát és káoszt teremtenek a háborúban kifáradt országban.”
- Gondolkodó:** Milyen újságot olvas maga?
- Narrátor:** Times.
- Gondolkodó:** Tudtam. Más lapja nincs? ...
- Narrátor:** Milyen más? ...
- Gondolkodó:** (feléje nyújt egy újságot.) Például ... Tessék ... Olvassa!
- Narrátor:** (szétnyitja a lapot és olvassa) Vörös Újság.
(meglepődik)
- Gondolkodó:** Ne ijedjen meg tőle. Olvassa, mit ír. Ott az első oldalon.
- Narrátor** (olvas)
„Eltársak! A szociáldemokraták jobbszárnya elárult bennünket. Ellenetek, munkások ellen dolgoznak. Olyan polgári demokráciát akarnak, melyben a munkások sorsa továbbra is a kizsákmányoltak osztályrésze lenne.”
(a színpad mélyéből kiáltozás hallatszik)
- Gondolkodó:** Figyeljen!
(szétmegy a felezőfüggöny. Férfiak, asszonyok kavarnak és kiáltoznak:
„Le a Habsburg zsarnoksággal! Köztársaságot akarunk!... Szabad demokratikus Magyarországot!... Éljen Károlyi! Le a királyokkal!... Éljen a független Magyarország!”
(a háttérben egy emelvényre egy férfi lép fel és olvassa a kiáltványt.)
„Polgártársak! A Nagy Nemzeti Tanács a mai, november 16-i ülésén kimondotta, hogy Magyarország Népköztársaság!”
(óriási lelkesedés)
„Éljen a Magyar Népköztársaság!... Éljen a Nemzeti Tanács!... Éljen Károlyi Mihály!...”
(egy elöl álló férfi hangosan kiáltja) Szocialista köztársaságot akarunk!
(A felezőfüggöny összemegy.)
- Gondolkodó:** Mit gondol? ... Ezek az emberek hisznek a maga újságjának? Én nem hiszem ...
- Narrátor:** Ezek most megmámorosodtak ... Forrófejűek ...
- Gondolkodó:** Igen ... A szociáldemokraták jobboldala így csúfolja őket.
- Narrátor:** Pár hét múlva talán megbánnak mindent.
- Gondolkodó:** Nem olyan fából faragták őket. Ezek az emberek harcoltak azért, hogy így legyen. Kockáztattak és szenvedtek. Hallott a lánchídi csatáról?
- Narrátor:** Csúnya dolog volt.
(kintről forradalmi dal hallatszik)
- Narrátor:** (indul)
- Gondolkodó:** Hova megy?
- Narrátor:** Nem hallja? ... Megnézem, mi történt ...
- Gondolkodó:** Emberek követelik, emberi jussukat ...
(szétmegy a felezőfüggöny. Tüntetés. Táblákat visznek. Feliratok: Igazságot a tiszadobiaknak! Büntessék meg a hóhér Szentgályt!
(a tömeg egyes tagjai sorban mondják el a következőket)
I. Tóth Miklóst láncon akasztották fel. Félholtan leeresztették és hideg vízzel öntözték. Pár nap múlva behalt.

II. Hanga György a deresen ötven botütést kapott.

III. A 72 éves Zsóri Gábor 25 botütést szenvedett el a fia helyett, akit nem sikerült kézre keríteni.

IV. Hajnal Pált kútgémre akasztották, és úgy mártották meg a kútban. Órákig lógott a fagyos szélben.

V. A leányokat, fiatalasszonyokat a katonabábra hurcolták. Feketemisés orgia volt a tisztartó lakban. A levetkőztetett lányokat feketére suvickolták, táncoltatták, daloltatták... És...

(a felező függöny összemegy.)

Narrátor: (visszajön) Igaza volt... Igaza volt...

Gondolkodó: Kinek?

Narrátor: A tiszadobi Kotler Gábornak, amikor azt mondta: Ószirozsa hervadt virág. Van, ki visszaélt vele.

Gondolkodó: De virág... És mégiscsak elindult valami... Látom, maga is gondolkodik.

Narrátor: Olvasta ezt a szörnyűséget? (újságot vesz elő) Március 20., délelőtt 11 óra. Vyx francia alezredes az antant misszió budapesti vezetője megjelent Károlyi Mihálynál, aki Berinkei miniszterelnök és Böhm hadügyminiszter társaságában fogadta. Jegyzéket nyújtott át. Új demarkációs vonalat szab meg a jegyzék. 100 kilométerrel nyugatabbra. Debrecen és Szeged is, ettől keletre fekszik. Hét óra gondolkodási idő.

Gondolkodó: Igen... és este minisztertanács. Károlyi Mihály az előadó.
(a felezőfüggöny szétnyílik és egy feketeruhás férfi félig háttal a nézőknek elmondja Károlyi Mihály akkori beszédének hiteles szövegét:

II. sz. melléklet.)

Narrátor: Ha van még kiút?... Az antant örültséget követel... A mai zavaros helyzetben...

Gondolkodó: Magában csak a nacionalista szellem lázad az imperialisták tetteivel és követeléseivel szemben. Nem veszi észre, hogy a játszma a szabadság, a demokrácia, a munkásság és a forradalom ellen folyik. Azt akarják megfojtani. Minden áron. Próbáljon hinni azoknak, akik meg akarják menteni az országot és a népet.

Narrátor: Kik azok... És hol vannak?
(a felezőfüggöny szétmegy. Nagyon gyér világítás. Rozzant asztalnál hárman ülnek. Másik három ember jön be. Azok is leülnek.

Gyűjtőfogházi jelenet. III. sz. melléklet.)

Narrátor: (a jelenet végén a Gondolkodóhoz.)

Vajon lesz-e erejük hozzá?

Gondolkodó: Azt nem tudom. Iszonyú erők roppannak ellenük. De mindent meg fognak tenni. Azt tudom.

(A felezőfüggöny mögül hallatszik: Fel, fel, ti rabjai a földnek... Innen felerősödik: A győzelem napjai jönnek...)

Tömeg kiáltja: Éljen a proletárdiktatúra!

Majd szétmegy a felezőfüggöny, az emberek egy része ott áll és figyelmesen hallgatja

Tóth Árpád: Az új isten c. versét.

IV. sz. melléklet.)

Narrátor: (a tömegeből jön előre, s mögötte összemegy a függöny. Kezében újság. Azt olvassa.)

Gondolkodó: Nagyon érdekes lehet...

- Narrátor:** (hangosan olvassa) Vörös Újság. Május 1. „Üzenet volt ez a május elseje. A vörös szín tengerében úszó Budapest munkás százazrei, a magyar proletariátus legjobbjai üzentek a kapitalista és imperialista hóhéroknek, hogy dőreség minden erőfeszítése: a kommunizmus világa feltartóztathatatlan törvényszerűség, amely elseper az útból minden kicsinyes és gonosz emberi mesterkedést.
- Gondolkodó:** Lám, már Vörös Újságot olvas.
- Narrátor:** Csodálom ezeket az embereket. Annyi mindent tettek már eddig is. Földosztás, államosítás, szociális reformok...
(A felezőfüggöny szétmegy. Négyen mondják el Györe Imre Virrad c. versének pár szakaszát. Utána a felező összemeget.)
- Gondolkodó:** Én féltém őket. V. sz. melléklet.)
- Narrátor:** Maga?...
- Gondolkodó:** Próbáljunk gondolkodni. Az egész világ összefogott ellenük. Az antant intervenciós hadainak ágyúí már dörögnek. Bécsben és Szegeden szervezkednek ellenük. Meg fogják vívni harcukat emberül. Tudom...
(a felezőfüggöny szétmegy, a hadügyi népbiztonságban vagyunk. Nem kell maszk és jelmez. Legfeljebb jelzés. VI. sz. melléklet.)
- Narrátor:** (balról jön vissza) Leverték az ellenforradalmi kísérletet. Sikerült.
- Gondolkodó:** A belső ellenséggel elbírnak, mert mellettük a tömeg.
- Narrátor:** Itt áll az újságban Clemenceau (Klemanszo) ultimátuma a Tanácskormányhoz, melyben a hadműveletek beszüntetését írja elő és a vöröshadsereg visszavonulását a kijelölt határokra. Az ultimátumot heves viták után elfogadták.
- Gondolkodó:** Hittek az antant ígéreteiben. Olvassa el Kun Béla jegyzékét, melyet július 11-én intézett Clemenceauhoz.
- Narrátor:** (másik újságot vesz elő és felolvassa)
„A vöröshadsereg június 24-én beszüntette az ellenségeskedéseket. Június 30-án visszavonult az antant által kijelölt vonalakra. Joggal várhattuk tehát, hogy a június 13-i sürgönyében foglaltaknak megfelelően a szövetséges és társult hatalmak parancsára a román királyi csapatok is visszavonulnak a nekik kijelölt határok mögé. A Tanácskormány Clemenceau szavát garanciának fogadta el. El van szánva, hogy fegyverrel is érvényt szerez a békekonzferencia határozatainak, de ismételten kéri a Tiszántúl kiürítését a vérontás elkerülése végett.”
- Gondolkodó:** A román csapatok pedig nem vonultak vissza. Sőt... Hallgassa meg, mit ír Stromfeld Aurél a lemondásában.
(a felezőfüggöny szétmegy. Háttal egy katona ül és ír. Hangosan mondja a szöveget. VII. melléklet.)
- Narrátor:** (olvas az újságból)
„Az antant nem rendelte el a román csapatok visszavonulását. A vöröshadsereg felkészült a román csapatok kiverésére.”
Úgy vélem, sikerülni fog. A felvidéki harcok ezt támasztják alá.
- Gondolkodó:** Naiv ember... Julier ezredesnek, a vöröshadsereg új vezérkari főnökének szobájában együtt van egy társaság. Éppen tárgyalnak. Nézzen be hozzájuk.
- Narrátor:** (elmeget)
(a felezőfüggöny szétmegy. Hárman vannak a színen: Julier, Craenenbrock, Politovszky. Majd Antalóczy, a segédtsízt.)

Narrátor: (visszajön) Itt minden elveszett. Minden...

Gondolkodó: Sajnos.

Narrátor: Minden ellenük szövetkezett: az imperialisták hitszegése, a jobboldali szociáldemokraták klikkje, az ellenforradalmi burzsoázia, az antant intervenciósi hadai, az ő védnökségük alatt szervezkedő szegediek... El kell bukni... El kell bukni...

Gondolkodó: Látom, együtt érez velük. Maga becsületes ember. Figyelmeztetem!... Most olyan idők jönnek, hogy még ezt is bűnnek róják fel.

Narrátor: Megtorlás, bosszú... Szörnyűségek, kegyetlenkedés... Mi lesz itt?...

Gondolkodó: Aki egyszer a napba nézett, nem lehet meg többé fényesség nélkül. (középen megjelenik a versmondó. Bajza József: „Jóslat” c. versét mondja el.

IX. sz. melléklet.

Távoli, halk ének: Fel, fel, ti rabjai a földnek... és közben függöny.)

Melléletek:

I.

Gyóni Géza:

UTOLSÓ TÁNC

*Most roppannak a roppant eresztékek;
Most bomlanak a bárgyu babonák.
Vágják már, vágják a szent kések
A zabolát, a zabolát.
Retteg a hajcsár, megfordul a csorda,
Papok, poéták, fel az oltárookra!
Zengjen a völgy és minden bús halom:
Forradalom,
Téged szomjazunk eleitől fogva.*

*Tealád ágyaz minden vércsatorna,
Könnymosta árok, verejték-folyó;
Penészes gög, úri tivornya,
Pince-salák, nyomor-kohó;
Tealád ágyaz minden arany-trágya,
Valahol gyűlik gyűlölt garmadába —
Te kelsz belőle fénnel gazdagon:
Forradalom,
Nyomornak s fénynek lánghajú leánya.*

Akit te ölelsz, elsápad a zsarnok;
Dúsak erében megdermed a vér.
Tárnák mélyén hozsanna harsog:
Trónjára a nép visszatér!
Bujik a hajcsár, ostort fog a csorda;
Nyomor és bőség indul most birokra.
Forr a harag már minden katlanon, —
Forradalom,
Te fütöd: Isten égő csipkebokra.

Szent arcod előtt leborulok térdre —
Távoli bús nép keserű fia.
Úri herék sok rab cselédje
Jajgat bennem, mert Rád kell várnia;
Rád, kit oly rég elnyomott az álom,
(Úri beléndek altatott és mákony)
S most ébredsz frissen és fiatalon,
Forradalom,
S végig táncolsz a vérszagú világon.

II.

„Uraim! A Vyx-jegyzék válságos helyzetet teremtett. A wilsoni elvek, amelyekben annyira bízunk, s amelyre forradalmi, de mégis mérsékelt, a polgárság érdekeit is szem előtt tartó politikánkat alapoztuk, csődöt mondtak.

Erőnk nincs az ellenállásra, a nemzet érdekeit nem tudjuk megvédeni. A nemzetnek legcselekvőképesebb elemei — mint ahogy az utóbbi idők eseményei mutatják — nem követnek bennünket. Én más erőt nem látok, melyhez appellálhatnánk, mint a nagy európai munkásösszefogáshoz, amelyhez — mégpedig elsősorban — hozzászámítom a forradalmasult Oroszországot is. Az a javaslatom, hogy a koalíciós kormány mondjon le. Alakuljon tiszta szociáldemokrata kormány, amely — remélem — ugyanolyan irányban vezeti a kormányzás ügyét, mint amilyenen 1918 novemberében a koalíciónkban megindultunk. Ez ugyan már a kormányalakító szociáldemokrata párt-ra tartozik, de legyen szabad, mint az eseményeket figyelemmel kísérő és némi tapasztalattal bíró politikusnak javasolnom: a szociáldemokrata kormány kössön fegyverszünetet a kommunistákkal. A munkásság nagy része hallgat rájuk, s ilyen nehéz helyzetben a testvérharc hátrányával nem lehet kormányzó erővé válni.

Fogadják el tanácsomat, uraim!

Ha van még kiút, ez az egyetlen.”

(Horváth—Kékesdi: 133 nap. 66. oldal. Táncsics Könyvkiadó)

III.

GYÜJTŐFOGHÁZI JELENET

(Három férfi már a rozzant fogházi asztalnál ül, három pedig éppen érkezik.)

Kun Béla: (az érkezőkhöz) Nos, mi jót hoztak, Weltner elvtárs?

Weltner: (zavart) Örülök, hogy egészségesek Kun elvtársék. Remélem, tisztában vannak velem, hogy mi sohasem helyeseltük a terrort. Bennünket is felháborított az inzultus, a rendőrség brutalitása.

Kun Béla: De hiszen, ha jól tudom, a jövőről akarunk tárgyalni. (helyet mutat, és az érkezők most leülnek.)

Weltner: Igen, erről van szó. A helyzetet ismerik. Mi testvéri jobbot nyújtani jötünk. Szűnjön meg a testvérharc, amelyben mindkét oldalon osztottak sebeket. Mi kormányt akarunk alakítani; szeretnők, ha a kommunista párt támogatna bennünket. Persze esetleg szó lehet államtitkári pozíciókról is. Például Kun elvtárs biztosan hasznos szolgálatot végezhetne a külügyminisztériumban, hiszen jók az összeköttetései a szovjetorosz vezetőkkel.

Kun Béla: (kissé élesen) Nem értem, milyen minisztériumokról beszélnek az elvtársak. Mi Landler elvtárséknak már megmondottuk, hogy milyen feltételek mellett vagyunk hajlandók tárgyalni. Úgy látszik, mi ismerjük a helyzetet, de önök nem. És a történelmet sem ismerik. A munkásság, a katonaság, a tömegek a proletariátus diktatúráját követelik s nem tűrnek többé burzsoá osztályuralmat. Itt nem minisztériumok kellenek, hanem tanács hatalom.

Kunfi: De hát ezt részletesebben meg kellene vitatni. Vagy ez ultimátum?...

Chlepkó: Nem ultimátum, Kunfi elvtárs, és főleg nem a mi ultimátumunk. A tömegek azonban hamarosan ultimátumot nyújtanak be.

Haubrich: És a tárcák?... Akarom mondani a népbiztosságok elosztása?...

Kun Béla: Ezt az elvi megállapodás után megvitatjuk. De természetesen már csak szabadlábban... Érti, Haubrich elvtárs?...

Weltner: Landler elvtárs?... Mit mond?...

Landler: Teljesen igaza van Kun elvtársnak. Most nem a részletekről kell beszélünk, hanem a legfontosabbról: a proletárdiktatúráról. Az egységkormányt együtt fogalmaztuk meg Kun elvtársékkal, mikor itt voltunk náluk. Az elvi nyilatkozat kimondja a két párt egyesülését, a tanács hatalom kikiáltását és a testvéri szövetséget Szovjet-Oroszországgal. Nincs is más hátra, mint ennek a történelmi dokumentumnak az aláírása. (kiteríti a papírt az asztalra.)

Weltner: Mondja, Kun elvtárs; — ez a kérdés immár igazán akadémikus, de mégis érdekel bennünket... hiszen... ugye meg kell ismerni egymás módszereit... Mondja: mi történne, ha most nem íránk alá a megegyezést?... Önök mit tennének?...

Kun Béla: Mi személy szerint semmit, hiszen még foglyok vagyunk. De hogy a munkásság mit tenne?... Nos... elég régen dolgozik a mozgalomban Weltner elvtárs, megismerhette a magyar munkásokat.

Weltner: (egy pillanatig tanácstalanul néz szét, aztán keservesen megfogja a tollat és lassan aláírja az okmányt.)

Függöny.

IV.

Tóth Árpád:

AZ ÚJ ISTEN

Uj isten szól hozzátok emberek!

*Nem templomok setét hajóin uszó
Tömjén közt ragyog fel tűz-szeme,
Barnult szentképek arany keretéből,
Nem oltárok gyertyái közt fehérlik
Alabástrom közönnyel hallgatag,
Hivők csókjától koptatott szobor,
Nem méla, hosszú, vont litániák
Cukros hullámát untan szürcsölő
Egek lakója*

Nem!

Uj isten ez!

Uj isten szól hozzátok emberek!

*Nem ég szülötte Ő! Nem mennyben él,
Nagymessze tőlünk, titkos ismeretlen,
Ki arca elé vonta az eget,
Mint egy bűvös, nagy kékselyem palástot,
Nem!*

*Ó, de nem is föld bálványá Ő,
Mint ama Mammon, aki ült hizott
Góggel rajtunk s szájától millió
Élősdí csáp kigyózott szertesztét
S a szürcsölő szívó karok befönták
A szüzek testét s feltörték finom velőért
A költő zengő agyát
S a gyarak vak, mély kéményén benyulva
Átkuszták a robotos termek odván
S felítették mind a könnyet és az átkot
S a lomha Rémben mind aranyra vált ez
És új éhséggé, bár a telt belek
Már a nehéz aranytól eldugultak
S a rothadó nagy testre már kiültek
Félelmes és aranyló hullafoltok...*

Most uj isten szól néktek emberek!

*A véres földnek vére szülte őt,
A sok kiomlott, sűrű, keserű
Vér összeállt a fájo földeken,
Testté, tapadt, alakká tornyosult,*

Vérszinü, meztelen nagy alakká,
Ki Országlépő-tágra tárja lábát
S a földet rengésre tépő hangja zeng
Piros Keletről a sápadt Nyugatnak:
„Ime eljöttem!

Eljött a Vörös Isten!”

És megy s dörgő léptére messze reszket
A sárga Szajna medréből kicsap,
Jerikós visszhangot ver vén Westminszter,
S az Óceán zöld üvegén vörösen
Előre rezg ezermérföldes árnya
S átfogja a Fehér Ház vak falát . . .

Hozsánna néked uj isten, hozsánna!

Ismerj meg minket, tieid vagyunk!
A szívet-hajtó, élő, drága nedv,
A diadalmas vörös lüktetés
A mi bus vérünktől is gazdagult
S világra ömlő harsonád sodrába
Gyötört torkunk reszkető hangverése
Szerényen s mégis segítve simul:
A kicsiny, árva, magyar jaj-patak
A messzezengő nagy moszkvai árba,
Mely most tisztára mossa a világot:

Hozsanna néked uj isten, hozsánna!

Legyen szavad teremtés uj igéje,
Formáld át sáros, bűnös, ócska bolygónk
Mit elrontott sok régi, uri isten,
Te istenek közt uj és proletár
Formáld boldoggá pörölyös kezeddél, —
Emelj minket roppant tenyereidre
És a magad képére gyurj át minket!

V.

GYÖRE IMRE: „VIRRAD”

I. nő: Tavasz van.
Mégfürdetjük arcunkat
a napsugarakban.
Másfajta tavasz ez,
nem a börtönöké,
bekuszik a napfény
hunyt szemhéjünk mögé.

- I. férfi: *Másfajta tavasz ez,
A grófunk messze szaladt,
a langyos földben burkát
repezsti szét a mag.
A határ tele van cövekekkel
valami feszíti a mellem.*
- II. nő: *Másfajta tavasz ez.
Petyhüdt bőrünk alatt
izmok kerekednek.
Rohanni volna jó
árjával a könnyű szeleknek.*
- II. férfi: *Másfajta tavasz ez.
A gyárakban már várnak a gépek.
Nem a tőkésnek termelünk,
a gyár a testvérünk nekünk.
Amit ma megteremt kezünk,
Boldoggá teszi a népet.*
- III. nő: *Másfajta tavasz ez.
Sápadt gyermekhadak
vidáman nyaralnak.
Arcukra pirt csókol a nap,
szemük fénybenézve
öleli a széles partokat.*

VI.

(A hadügyi népbiztosság egyik szobája. Lemberkovits bent van, másik két tiszt éppen jön.)

- Lemberkovits: (gyorsan bezárja mögöttük az ajtót.) Nos? ...
- Schweitzer: Jó hírünk van számodra. Most jövünk Siófokról... A második hadtest parancsnokságáról. Craenenbrock ezredes úr végre kapott értesítést tőlük.
- Lemberkovits: Éppen ideje, hogy megmozdultak. Az a hír járja, hogy a felvidéki hadjáratot leállítják. Ennél kedvezőbb alkalom nem is lehetséges az akcióra.
- Világhy: Szegeden minden tervünket helyeselték, de kellett a bécsiek jóváhagyása is.
- Lemberkovits: Azok odakint lajhár lassúsággal mozognak.
- Világhy: Hiába, a politikai kapcsolat az antanttal magas síkon csak Bécsben teremthető meg. Pallavichini Bethlen Istvánt kereste, de egy hétig nem találta meg.
- Lemberkovits: Mi közben puskaporos hordón táncolunk. Szóval a terveket jóváhagyták? ...
- Világhy: Az indítási parancsot Lajtostól kapod meg.
- Lemberkovits: Lajtos? ... Úgy tudom, hogy ő ehhez a vasas fatótumhoz csapódott.

- Hogy hívják?... Haubrich ugye?... Igen; ő a budapesti városparancsnok. Nem szívesen megyek hozzá...
- Schweitzer: Ez a parancs. Szegeden és Bécsben biztosan tudják, hogy miért így döntöttek... Haubrich segítségünkre lehet. Ma szükségünk van az ilyen mérsékelt szocik segítségére. (kopogás)
- Lemberkovits: (ajtót nyit)
- Lajtos: (bejön) Uraim!...
- Világhy: Mi megyünk. Tárgyaljátok meg alaposan a dolgokat. (Schweitzerrel elmennek)
- Lajtos: Már mindent elintéztem. Holnaptól ne járj be a népbiztosságra és otthon se tartózkodj. Legjobb volna, ha Szentendrére mennél ezzel a névjeggyel. A cím is rajta van. Kedden, június 24-én elmész 5 óra 30 perckor a Hungária úti laktanyába. Most Engelsz laktanyára vörösítették a nevét. Ott vársz Szötssel együtt. Az indulási parancsot tőlem kapjátok.
- Lemberkovits: Igen... igen... Csak a vasasdandár legyen rendben.
- Lajtos: Arra ne legyen gondod. Haubrich vállalta. S azok hallgatnak rá. Szentendrén felkeres Anker József vasesztergályos. Haubrich híve. Az óbudai hajógyárban a dunai flotillához van beosztva. A te jeledre ő is megindul a dunai monitorokkal, és a Dunáról lőni fogja a Hungáriát. Pardon... Majd elfelejtettem. Azt is átvörösítették Szovjet-házra. Haubrich szerint ennek nagy morális hatása lesz. Tanulékony ember ez a szaktárs.
- Lemberkovits: Nem szeretem ezeket a szaktársakat.
- Lajtos: Nyugodj meg. Haubrich nekünk segít. Tehát most ki kell bírni, hogy munkásszagú. Utálja a komcsikat és fél is tőlük. Majd ha már tiszta lesz a terep, túladunk rajta... Ne feledd!... Ő hozza a vasasdandárt... Ez fontos... Tehát az indító parancsot tőlem kapod és kezdődik a haddelhad...

Függöny.

(Horváth—Kékesdi: 133 nap. 153—154. old. Táncsics Könyvkiadó.)

VII.

„Ezekben az ígéretekben nem lehet bízni. Az antant eddig minden ígérését megszegte.

Az ultimátum elfogadása kapitulációt jelent... Katonailag olyan vonalak vannak megállapítva, melyek a védekezést, a megfojtás elleni intézkedéseket lehetetlenné teszik... Felszólítom a többi törzset és volt csapattisztet, hogy önzetlen felfogással vállalják a következő idők nehéz és fájdalmas feladatát és mindent tegyenek meg, hogy a fegyelmezett vöröshadsereg fennmaradjon és így a magyar proletárhaza megtisztíttassék.”

(Horváth—Kékesdi: 133 nap. 145—146. old. Táncsics Könyvkiadó.)

VIII.

(három ezredes tárgyal. Ketten ülnek, Julier idegesen sétál fel s alá.)

- Julier: Kérlek, feleljetek nekem nyíltan: egészen megbízik bennem a szegedi kormány?
- Politovszky: Te nagyon jól tudod, hogy igen. Ámbár bizonyos dolgokat meg kellett magyaráznunk. A vöröshadsereg sikerei...
- Julier: Úgy, szóval gyanú vesz körül, mi?... A látszat?... Mit csináltam volna? talán ki kellett volna állnom a csapatok elé, hogy tessék, fehér tiszt vagyok, a szegedi kormány embere...
- Craenenbrock: Ugyan Ferikém, hát csak nem képzeled, hogy kétségeket hagyunk? Mindent megértettek. Tökéletesen megbíznak bennünk. Ott kezdem, hogy Szegednek jelentős kapcsolatai vannak Budapesten. Értesüléseik szerint a vörös kormány követelte a románok kivonulását a megszállt területekről. Az antant persze nem rendeli el. Ez esetben feltehető, hogy a tanácskormány fegyveres erővel kíséri meg a románok visszaszorítását a demarkációs vonalak mögé.
- Julier: Igen. Ez lehetséges... És ezt kellene keresztelni?
- Craenenbrock: Dehogy... Neked támogatni kell ezt a koncepciót. Sőt... Helyeselned és sürgetned. Már most is.
- Julier: Hogyan?... Nem értem.
- Craenenbrock: A támadás tervét, mint vezérkari főnök, te készítéd el. Ennek a tervnek biztosítani kell, hogy ez legyen a vöröshadsereg utolsó akciója. Igen... Az utolsó akció... Másodszor... Ennek a tervnek idejében el kell jutnia a románokhoz. Erről majd én gondoskodom. Szegeden várni fogják.
- Julier: (hosszan gondolkodik) Rendben van, urak. És minden rendben lesz. Állandó kapcsolatot javaslok hármunk között. (kezet ráznak és ketten elmennek, Julier egyedül marad, majd kiszól az ajtón)
Antalóczy!
- Antalóczy: (be) Parancsolsz?
- Julier: Láttad elmenni az urakat? Nos, új feladat. A románok ellen indítandó támadás terveit el kell juttatnunk Szegedre. Craenenbrock vállalja. Véleményed?...
- Antalóczy: (kis töprengés után) Van egy ötletem. A haditervet ne csak Craenenbrock kapja meg. Nem bízom benne. Ez az úr a te babérjaidat is magának szeretné. Küldjük el a tervet Pokornyinak, Bécsbe. Majd ő eljuttatja a megfelelő helyre...
- Julier: Pokornyit?... Meg vagy örülve?... Hiszen az egy közönséges kalmár...
- Antalóczy: Éppen ez az, sógor. Már nem jönne rosszul egy kis pénz. S ha már csináljuk... A meggyőződést erősíti egy kis pénzecské.
- Julier: (kis töprengés után kezet nyújt Antalóczynak. Kezet ráznak.)

Függöny.

(Horváth—Kékesdi: 133 nap. 162—163. old. Táncsics Könyvkiadó.)

IX.

Bajza József:

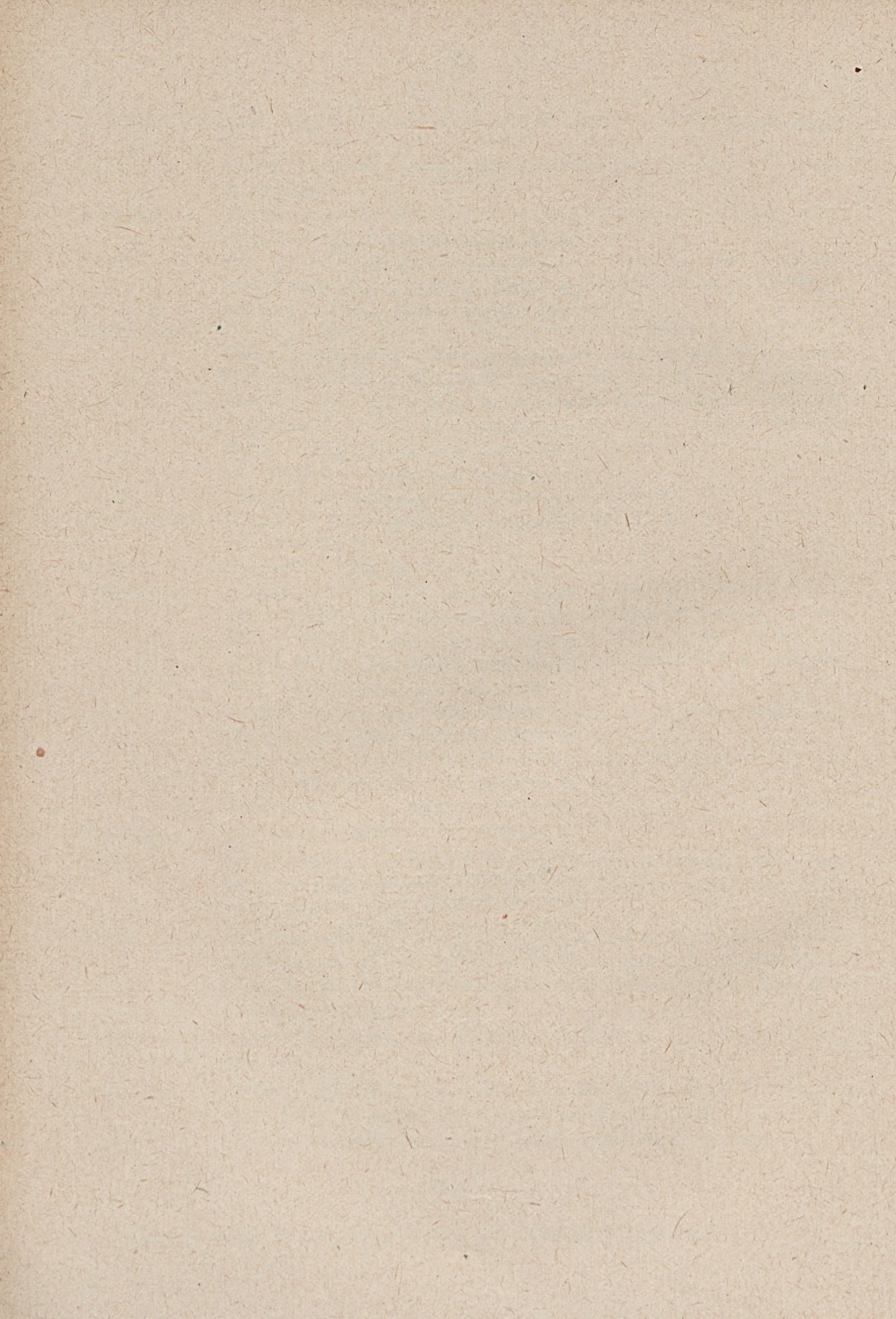
JÓSLAT

Földön nincs többé igazság,
csak népgázoló hatalom.
A szabadság mérges gúny lett,
Börtönkinok — irgalom!

Jogbitorlás címe: törvény,
Rend a zsarnokság neve,
Ember társadalmi léte
Életundorrá leve.
Ámde megjön a bosszúnap,
Büntetendő vétkeket,
hozván a sanyargatókra
kárhozást, enyészetet.

Kelnek újra forradalmak,
Megkezdendők a csatát,
Bérencek sok ezer ellen
küldve milliók hadát.
Megdördül a harci orkán,
s büszke várak, paloták,
tornyok omlanak össze
s vérben úszik egy világ:

a rabszolga újra nép lesz,
élvező törvényeket,
és az ember újra ember,
aminek teremtettet;
s a szabadság templomában
trónt az Igazság emel,
melyet minden földi féreg,
minden fűszál ünnepel.



**Javaslat klubok, klubkönyvtárak,
könyvtárak jubileumi ünnepségeihez**

ÜNNEPSÉG A KLUBBAN

Műsorunkat elsősorban ifjúsági kluboknak ajánljuk, de adottságaiktól függetlenül, esetleg némi változtatással egyéb klubok is felhasználhatják. Célunk, hogy a klub tagjait aktivitásra készítve bevonjuk az ünneplés hangulatába. Éppen azért a programnak spontánnak kell lennie, ne látszódjon rajta a megszerkesztettség. A klubvezető tartózkodjon a műsor ideje alatt a klubban, de ne vezesse a műsort, ő is klubtagként szerepeljen. Ezt a „természetes légkört” azonban csak a legaprólékosabb előkészítő munkával teremthetjük meg, éppen ezért a részletkérdésekre is ügyelnünk kell.

Feltétlenül hasznos, ha az ünnepséggel egybekötve egy dokumentum-kiállítás is megrendezhető a klubban, akár a honismereti szakkör helyi gyűjtésének anyagából, akár fotodokumentumokból.

A magnetofonszalagra felvett zenei betéteknél fontos, hogy pontosan, előre meghatározott sorrendben kövessék egymást, ezért jó, ha a magnetofon kezelőjével előzetes próbát tartunk.

A vetítésre ajánlott filmből csak egy részletet vetítünk le. Fontos a vetítőgép előzetes beállítása.

A felolvasandó verseket és prózarészleteket a klub tagjai között osszuk szét. Nem kell a felolvasóknak egy helyre tömörülniük, jobb, ha elvegyülnek a klub tagjai közé, és helyükről felállva olvasnak. A felolvasandó művek sorrendjét azonban pontosan beszéljük meg a felolvasókkal, hogy ezzel a műsor folyamatoságát biztosítsuk. A klubvezető közbeszólásai (élménybeszámoló kérése, énektanítás) legyenek természetesek, tűnjenek ötletszerűnek.

A műsor végén kialakuló beszélgetés a klubvezető javaslatára kezdődjön, de a későbbiekben csak hozzászólóként kapcsolódjon bele.

*

Magnetofonról vagy lemezjátszóról a Tanácsköztársaság idejéből származó tömegdalok hangzanak fel. (Ajánlást ld. a végén.)

1. felolvasó:

*Robogj föl Láznak ifjú serege,
Villogj tekintet, világbíró kardunk,
Künn a mezőkön harsog a Tavasz
S mi harcból harcba csapat-szemlét tartunk.*

2. felolvasó:

„— Reggelre napsütés lesz! — mondták hajnalban, hazatérőben a proletárdiktatúra első éjszakájának virrasztói. Komor felhők, tépett vitorlái rohantak a hajnali égen, és reggelre csakugyan ragyogó márciusi nap mosolygott le Budapestre. Amilyen esős, borús, sötét, komor volt az idő tegnap, olyan mosolygós, derűs lett ma reggel. Az emberek is ragyogó arccal, a nagy világszenzációk izgalmával csillogó szemekben rugalmasan és mámorosan siettek az utcákra, melyek méltóságosan nyugodtak és ünnepélyesek. Lélekemelően nagyszerű az utcák ez ünnepélyessége: ez a rend és fegyelem, ez a biztonság és zavartalanság, ez a nyugodt, derült demonstrációja az utcának, a proletárurolom biztos, erős kezét érezteti — mindjárt az első reggelen. Őrjáratok haladnak sűrű rajokban tolongók tarka sokaságában, vidám arccal, piros kokárdával. Sehol sincs rendezavarás. Autók is száguldoznak megtömve egy-egy járőr embereivel, nincs őrizetlenül sehol az utca rendje.

Mindenkinek újság a kezében, vitatkoznak, tárgyalnak; önkéntes előadók támadnak, magyarázzák a proletárurolom mibenlétét — egyszerre mindenki érdeklődik, akik eddig süketek maradtak; most egyszerre mind tanulni akarnak, mohón vásárolják a kommunista kiadványokat: heves nosztalgiával vetik magukat az emberek az új tanítások felé. Lesik a szavakat, híreket — egyszerre, varázsütésre mohó vággyal termékenyítette meg a lelkeket az új eszmék világokon át hömpölygő áradása. Csak kijöttünk az utcára, csak hallgatjuk egy kicsit a beszélgető embereket, és látjuk, hogy egyik napról a másikra megérett ez a nép arra, hogy átlépjen egy új világba.”

(A proletárdiktatúra első napja. (cikkrészlet.) Világ. 1919. márc. 23.)

Klubvezető:

Van-e valakinek közvetlen vagy közvetett élménye, emléke a Tanácsköztársaságról? (Ha igen, megkéri, hogy mondja el. Ha esetleg van a községben veterán, ökövetlen hívjuk meg erre a programra s itt alkalmat adhatunk neki, hogy elmondja emlékeit. Ha nincs, akkor vagy a honismereti szakkör egy tagját kérjük fel egy helytörténeti beszámolóra, vagy egy idősebb embert, aki gyerekkorában hallott a helyi tanácsköztársasági eseményekről.)

3. felolvasó:

A Nemzeti Színházban voltam ma este s új közönség ült körülöttem.

Meg voltam hatva és el voltam bűvölve, mikor gróf Széchenyi Béla páholyában három dohánygyári kisasszonyt és egy öreg, fekete fejkendősen nénit láttam.

Az egész zsúfolt színházban proletár érzék izzott. Mi az, ami a proletárságot anynyira megismerhetővé teszi? A szemek fénye! Tiszta és nyílt tekintetek, ártatlan és őszinte nézés. Mintha leakasztják a függőnyt az ablakról a nyári sötét szobán s egyszerre beömlik a gazdag napfény: a proletár szemekből úgy ragyog ma a szív hőisége, az értelem fénye.

Jó és szép világ. Legszebb minden világok közt: emberi világ. Valahogy érzik az emberi lélek.

Mindig izgató volt és csoda: ezer szempár, ahogy a színpadra figyel, ezer szív, ahogy a színpadi hangot fölissza, de ma egy egészen új értéke volt ennek a csodának. Ma valahogy életté lett a színjáték, együtt éltem át a publikummal a hajós asszonyok életét, akik a tengeri vihart lesik, mi lesz a hajóval, a vízen szálló kedvesekkel. Soha ily közelről nem ütötte meg a szívet a Remény sorsa. Valóban a remény dolga volt az ott ma: a jövő, az emberiség élete szállt a fekete vízen...

Mikor a nyílt színen tapsolni kezdtek a szegény, szerencsétlenül itt maradt árva-leánynak, aki gyermekével szíve alatt maradt el a társadalmi osztályuralom boldogtalan siralomvölgyében, a kapitalizmus elesett áldozata, — mikor mondom, a színésznő kiment, a kedves kis nő megmarkolászta az uzsorás hajósgazda torkát — tapsolni kezdtek itt-ott: feláll mögöttem valaki, lepisszegte a tapsot s azt dörmögte:

— Micsoda marhák vannak a világon.

Ez igen: közönség.

Ennek nem játék a színpad, sem az élet. Ez szívébe veszi az igazságot s nem enged kiütni onnan.

Ezt áhítattal lehet megközelíteni, ennek lehet értelmes szót mondani: ez menedéke a művészet igazságának. Ez nem a kultúrába belecsömörlött habitué, ennek nem kell rossz szagú iparművészet: ez ember, ez él, ez igazságítelő lélek.

Egészen megújodtam ezen az estén s valami magas és tiszta érzések keltek föl bennem a művészet földadatáról.

(Móricz Zsigmond: Új közönség. Bp. 1919. ápr. 1.)

4. felolvasó:

*A föld azoké, akik rája lépnek.
A föld hazája minden népnek.
Van rajta sok völgy, sok halom,
sok bányá, gyár és sok malom.*

*Van rajta tenger, folyó és patak,
a vizekben szép kövér halak.
A tenger tükrén nagy hajók,
és messze partok, elérni valók.*

*Nagyapa még úgy nézte őket,
mint álmokat, tovatűnőket,
Mert ő hazug tant örökölt:
hogy a gazdagoké a föld.*

*Én már tudom, hogy e világ
mindenkié, ki beelát.
Nincs gazdag már és nincsen ur,
nincs senki felül, sem alul.*

*Csak egy van: dolgozó proletár!
ki mindent önmagától vár!
És az igazság arra inti,
hogy azé a föld, aki a magot behint!*

(Érdekes Újság. 1919. júl. 10.)

Zene következik.

(Lehetőleg egy közismert dallamú [népdalra írt] Tanácsköztársasággal kapcsolatos dalt válasszunk ki. A klubvezető szóljon néhány szót a Tanácsköztársaság dalairól, a kollektív éneklés erejéről, és ezután próbálja rávenni a tagságot, hogy közösen tanuljanak meg egy dalt.)

Közös éneklés. (Ajánlás a műsor végén.)

5. felolvasó:

Kun Béla fojtottan, fátyolos hangon megszólal:

— Hát itt vagyunk, az urak és én, az urak és mi, az ítéletmondó Nép.

Itt a hangja felcsattan és kongva végigbúg a hatalmas termen, végigbúg a halálos, néma csendben:

— A történelmi Magyarország meghalt, elvérzett az urak háborújában. Mi eljöttünk, hogy egy újat építsünk, a dolgozó nép Magyarorszáját. Azért kérttem ide az urakat, hogy megmondjam őszintén, mit akarok. Az új Magyarországnak, a Tanácsköztársaságnak is szüksége lesz diplomáciára, sőt nagyon nagy szüksége lesz. De ez a diplomácia más eszközökkel és módszerekkel fog dolgozni, mint önök ott az átkozott bécsi Ballplatzon. Meg akarom tehát kérdezni önöktől, kívánnak-e és tudnak-e bennünket, a Népet, a Tanácsköztársaságot odaadással és őszintén szolgálni, vagy sem, akarnak-e tehetségük szerint az új Magyarország, a Tanácsköztársaság külképviselőiben munkát vállalni. Ne féljen senki. Jobb ha megmondják, hogy nem tudnak vagy nem akarnak az új külképviselői hálózatban szerepet vállalni. Az országban az önök bűnéből is kifosztott, szerencsétlen országban rengeteg munka vár ránk, rengeteg munkaterület, ahol mindenki munkát találhat, hogy megkaphassa kenyérféjét. Ne féljen senki, mindenki megkapja, ha nem itt, más munkahelyen, mert dolgozni mindenkinek kell, ha enni akar. Szeretnék választ kapni: igen, vagy nem.

Halálos, néma csend. A grófok, diplomaták fagyottan, némán, megdöbbenet hallgattak. Kun Béla mégegyszer végigsepert a tüzes, feketén égő szemével a megriadt arcokon s rekedten megszólalt:

— Választ nem kaptam. Tehát tabula rasa, majd jönnek a mi embereink

(Dutka Ákos: Kun Bélára emlékezem. Pirkadása magyar égnek c. kötet. Szépirodalmi. Bp. 1959. 47. old.)

Filmvetítés. (Részlet a Dicsőséges Tanácsköztársaság c. dokumentumfilmből. Csak a május 1-i felvonulás jelenetei.)

6. felolvasó:

És minden elsötétedett...

*Jött augusztus, jött szeptember,
dolgoztak a bojár fegyverek.*

Temetetlen halottak heverték.

*Jött október, jött november:
fehér lovon bevonult a vezér
s a hóhérsereg.*

*Jött december:
akasztófák virrasztottak
a falvak, és a külvárosok felett.*

(Hidas Antal: Az ellenforradalom földjén, részlet.)

7. felolvasó:

Részlet Korvin Ottó börtönnaplójából.

Teljes nyugalommal nézek az ítélet elé, mert tudom, hogy nem a mi egyéni létünk, vagy nemlétünk dönti el ezt a kérdést. Bennünket be lehet börtönözni, mi elpusztulhatunk, de a Gondolat él! Büszke vagyok arra, hogy a diktatúrában nem egyéni és nem gonosz szándékból vettem részt, hanem a Gondolatot szolgáltam. Cselekvéseim sohasem voltak egyéniék...

Nem közömbös előttem, hogy megmaradok-e vagy sem, mert a napokban kell születnie gyermekemnek. Sokat mondhatnék még, nem teszem. Teljes nyugalommal teszem le sorsomat az asztalra.

Ezekkel fejeztem be a tárgyalást, most várom: meg kell-e halnom? Olyan vagyok, mint egy súlyos beteg, kinek életéről mindenki lemond már, legelsősorban maga a beteg. Szinte abnormális a nyugalom, mellyel sorsommal szemben állok. Nem is nyugalom, hanem fegyelmezettség ez, s idegeim legnagyobb részét önmagam fegyelmezésére használom fel, mondván: „Nur Mut, nur Mut; helyt kell állni végig.”

Mi az a sok, mit a bíráknak mondhattam volna? Arról a világnézeti különbségről lehetett volna elsősorban beszélni, mely mély szakadék, áthidalhatatlan az övéké és az enyém között. De ezt kár is lett volna érinteni, mert osztályfelfogásunk olyan, ha gyilkosságnak minősítik egy hivatalos rendszer ténykedéseit, hogy improduktív kísérlet ennek ellenkezőjét bebizonyítani. Bukott forradalmak sorsa, hogy közönséges bűnösökként bánnak el szereplőivel, mert másképpen nem tudnak. Mi azért tiszták vagyunk!

Beszélhettem volna arról még, milyen aljas faji és felekezeti üldözés a születésem véletlenségét, mint terhelő momentumot felemlíteni. Hallgattam, és inkább főlényben maradtam...

Én nem tudok lealázkodni...

8. felolvasó: *Megöltetek és mégis itt vagyunk!
Sirokból kormol hozzátok karunk!
Fejünkbe még a romboló szilánk.
Hahó!
Hiába szórtak sirhantot miránk!*

*Szörnyü a sors, nincs ut és irgalom!
reátok dől ma minden sirhalom.
Dinamit lesz a földre hullt velő!
Hahó!
megindult, járni kezd a temető!*

*Halottak voltunk, néma vert sereg,
marcangolt, vérbe gázolt emberek.
Testünk csikordul, lábunk csontja cseng
Hahó!
Itélni jöttünk multat és jelent!*

*Tengert, rögöt rabszolgák vére fest.
Ölelni vágy a sok bitang kereszt.
Szemétdomb földön uralkodó gazok,
hahó,
beteljesült az átok rajtatok!*

*A fejlődés küldése jár velünk.
Százak helyett százannyian leszünk.
Villámként dördül, megcsattog a szó
hahó,
minden halott él, és lázadó!*

A vers befejezése után hagyjunk néhány perc szünetet, majd a klubvezető tegye fel a beszélgetést bevezető kérdést: Erdemes volt-e? Volt-e értelme a mártírumságnak? Megérte-e a 133 nap dicsősége az utána következő évek kegyetlen megpróbáltatásának borzalmait?

Próbáljuk a beszélgetést úgy irányítani, hogy a klubtagok maguk fogalmazzák meg a Tanácsköztársaság történelmi jelentőségét.

Ajánlott dalok:

*Zengjük a dalt ...
Szépen folyik a víz ...
De szeretnék Kun Bélával beszélni ...
Májusi kalapács
Májusnak elsején
Május legszebb ünnepnapján
Ha a Tisza meg a Duna ...
Huszárok tánca ...
Proletár induló
Recece, nincs már többet ...
Aki huszár akar lenni ...
Fel vörösök, proletárok ...
Nézd a mi hadseregünket ...
Házunk előtt vágtatnak ...
Legszebb éjjel az éjjel ...
Csatatéren a Szolnoki csárdában ...
Kimegyünk a Tisza parti vörös hadállásba ...
Szamuely nem áll szóba ...
Partizánok táborában ...
Az áruló Bőhm Vilmosnak
Stromfeld előhívta ...
Perecesi bányász ...
Münnich Ferenc kiadta a parancsot ...
A hatos hadosztály
Szegény legény, katona
Proletárinduló*

Megtalálhatók:

Dalok, hősök emlékek. 3. 1919. (Fáklyavivők) Pécs-Baranyai Népművelési Tanácsadó lemeztára.

MIT TUDSZ A TANÁCSKÖZTÁRSASÁGRÓL?

(szellemi vetélkedő)

A vetélkedő felhasználását elsősorban ifjúsági klubok részére ajánljuk.

Megrendezhető járási szinten, körzeti csapatokkal, vagy körzeti szinten a körzethez tartozó kisközségek csapataival, és természetesen a helyi igényeknek megfelelően egyéb csapatfelosztásban is. A játékvezető lehetőleg a helyi művelődési ház klubvezetője legyen, fontos, hogy alaposan tájékozódjon a műsort megelőzően a Tanácsköztársaság témakörében, hiszen váratlan kérdések bármikor felmerülhetnek.

Zsürizésre a művelődési ház és a helyi intézmények vezetőit kérjük fel. A zsüri elnöke minden feladat megoldása után ismertesse az elért pontszámot. Az egyes feladatok megoldására 2—3 perc gondolkodási időt hagyjunk. Egy-egy kérdés megoldásával 2 pontot lehet szerezni. Félig jó megoldásra 1 pontot adjunk, kiegészítő kérdés helyes megoldására pedig +1 pontot.

A tervezett 3 csapat részvételére készült. (Ha ettől eltérünk, a kérdések arányain is változtatnunk kell.) A csapatok ideális létszáma 4—5—6 fő, de ez is változhat a helyi adottságoknak megfelelően. A csapatokat egymástól meglehetősen távolra, egy-egy asztal köré helyezzük el a közönség által is jól látható helyre.

A kérdések megoldása minden esetben közösen történik. A játékvezető felszólítására egy-egy csapatvezető kimegy a táblához, vagy az asztalhoz a kérdéért, a megkapott kérdést helyére viszi, ott hangosan felolvassa, közösen megoldják, majd a gondolkodási idő eltelte után a játékvezető felszólítására a csapat egyik tagja megadja a kívánt választ. A tervezetben szereplő irodalmi betéteket a helyi irodalmi színpad, vagy a klub tagjaival olvastassuk fel. Fontos, hogy a felolvasók ne a csapatok tagjai közül kerüljenek ki.

Ha lehetséges, állítsunk be a terembe a közönség által jól látható helyre egy táblát és egy jegyzőt, melyre az, az egyes csapatok elért pontszámát folyamatosan jegyzi s a végén összegezi.

Kérdések

A szellemi vetélkedő 3 kérdéscsoportból áll:

I. A TANÁCSKÖZTÁRSASÁG TÖRTÉNETÉVEL, IRODALMÁVAL, MŰVÉSZETÉVEL KAPCSOLATOS KÉRDÉSEK

Ezeket a kérdéseket a helyiségben jól látható helyen egy táblára, vagy egy nagy kartonlapra feltűzött kis kartonokra írjuk fel. A kartonok külső lapját színezzük különbözőre tematikai csoportok szerint. (pl. első sor: történelmi: piros, második sor: irodalmi: sárga, harmadik sor, művészeti: zöld.) És ugyancsak a külső lapjukat lássuk el számokkal 1—10-ig. Belső oldalukra a kérdések kerülnek.

A vetélkedő csapatok vezetői a játékvezető felszólítására a táblához mennek, kiválasztanak egy tetszés szerinti számú kartonlapot a játékvezető által meghatározott sorból, s ezt az asztalukhoz viszik, és ott közösen megoldják.

A táblán szereplő kérdések a következők:

1. történelmi:

1. Milyen címmel jelent meg a Tanácsköztársaság ideje alatt a Kommunisták Magyarországi Pártjának az újságja?
(Vörös Újság)
2. Hány napig tartott a Tanácsköztársaság?
(133)
3. Ki volt Stromfeld Aurél?
(A Vörös Hadsereg vezérkari főnöke)
4. Mi volt a pontos neve a Tanácsköztársaság kormányának?
(Forradalmi Kormányzótanács)
5. Ki volt a vezetője az Oroszországi Kommunista Párt magyar csoportjának?
(Kun Béla)
6. Milyen belső védelmi szervezet alakult a Tanácsköztársaság ideje alatt a csendőrség helyett?
(Vörös Őrség)
7. Hol ütközött meg a magyar Vörös Hadsereg az ellene kivezényelt román csapatokkal?
(Szolnoknál)
8. Ki üdvözölte a következő szövegű távirattal a Magyar Tanácsköztársaságot:
„Az Oroszországi Kommunista Párt VIII. kongresszusa forró üdvözlét küldi a Magyar Tanácsköztársaságnak. Kongresszusunk meg van győződve róla, hogy nincs már messze az az idő, amikor a kommunizmus az egész világon győzedelmeskedni fog. Oroszország munkásosztálya minden erejével segíségekre fog sietni. Az egész világ proletariátusa feszült figyelemmel kíséri további harcokat, és nem fogja megengedni az imperialistáknak, hogy kezet emeljenek az új Tanácsköztársaságra. Éljen Szovjet-Magyarország! Éljen a nemzetközi kommunista köztársaság!”
(Lenin)

9. Hol volt a Kommunisták Magyarországi Pártjának budapesti központja?
(A Visegrádi utcában)
10. Mit jelent a „szovjet” szó?
(tanács)

2. irodalmi:

1. Soroljon fel 3 nevet az Írói Direktórium tagjai közül?
(Babits Mihály, Balázs Béla, Barta Lajos, Kassák Lajos, Komját Aladár, Móricz Zsigmond, Osváth Ernő, Révész Béla, Szini Gyula, Lukács György)
2. Ki írta a „Katonafiamnak” és az „Eredj fiam” című verseket?
(Várnai Zseni)
3. Ki volt a Tanácsköztársaság Közoktatásügyi Népbiztosa?
(Lukács György)
4. Milyen budapesti intézmény őrzi Szabó Ervin nevét?
(A Szabó Ervin Könyvtár)
5. Melyik orosz író üdvözölte a Magyar Tanácsköztársaságot a következő szövegű távirattal:
„Új élet virrad ránk, példátokat rövidesen az egész világ követni fogja.”
(Gorkij)
6. Milyen szerepet töltött be Ady Endre a Tanácsköztársaság ideje alatt?
(Semmilyen, mert a Tk. kikiáltása előtt meghalt.)
7. Idézzon egy versszakot egy olyan versből, amelyik valamilyen kapcsolatban van a Tanácsköztársasággal!
8. Melyik magyar író foglalkozott írásaiban legtöbbet a földosztás kérdésével a Tanácsköztársaság ideje alatt?
(Móricz Zsigmond)
9. Ki szerkesztette a Ma c. folyóiratot?
(Kassák Lajos)
10. Mikor írta Juhász Gyula Új Isten című versét?
(Nem Juhász Gyula, hanem Tóth Árpád írta)

3. művészeti:

1. Milyen képzőművészeti ágazat indult különösen nagy fejlődésnek a Tanácsköztársaság ideje alatt?
(plakátművészet)
2. Mi a címe annak a vicclapnak, melyben a Tanácsköztársaság legélesebb karikatúrái megjelentek?
(Borsszem Jankó)
3. Mondjon egy nevet a Tanácsköztársaság Művészeti Direktóriumának tagjai közül?
(Medgyesi Ferenc, Uitz Béla, Kernstock Károly)
4. Milyen alkotások tették közismertté a Tanácsköztársaság ideje alatt Berény Róbert, Vértes Marcell és Biró Mihály nevét?
(plakátjaik)
5. Ki írta Bartók: Kékszakállú herceg vára c. operájának a szöveggönyvét?
(Balázs Béla)
6. Megjelent a Tanácsköztársaság ideje alatt egy plakát, Berény Róbert alko-

tása a következő felirattal: Fegyverbe! Fegyverbe! Kérdés: Mit ábrázol ez a plakát?

(Egy katonát, aki kezében zászlóval kiált.)

7. Ki volt az a Tanácsköztársaság idejében is élő magyar író, aki a legtöbbet tette a magyar filmművészet elméleti megalapozásának ügyéért?

(Balázs Béla)

8. Melyik operettszerző írta a Vörös Toborzó című dalt?

(Zerkovicz Béla)

9. Hol volt a Tanácsköztársaság alatt köztulajdonba vett műkincsek első nyilvános kiállítása?

(A Múcsarnokban)

10. Milyen változásokat hozott a Magyar Tanácsköztársaság a színházak ügyében?

(Államosítás, műsorpolitika megváltoztatása, színészképzés.)

II. A TANÁCSKÖZTÁRSASÁG TÖRTÉNETÉRE VONATKOZÓ LEGFONTOSABB DÁTUMOK:

A zsüri asztalán elhelyezett zárt borítékokban egy-egy dátum szerepel. A játékvezető felszólítására a csapatvezetők húznak egyet-egyét a borítékok közül. A csapatok feladata az, hogy megmondják, milyen jelentős esemény fűződik a kérdéses naphoz. (A feladatot a csapatok közösen oldják meg.)

A borítékokban szereplő dátumok a következők:

1. 1918. V. 20. (A pécsi 6-os gyalogezred lázadása.)
2. 1918. X. 24. (A Kommunisták Magyarországi Pártjának megalakulása)
3. 1918. X. 31. (A polgári demokratikus forradalom győzelme)
4. 1919. III. 21. (A Magyar Tanácsköztársaság kikiáltása)
5. 1919. V. 1. (Az első szabad május elseje)
6. 1919. VII. 1. (A Tanácsköztársaság bukása)

III. A TANÁCSKÖZTÁRSASÁG IDEJÉBŐL SZÁRMAZÓ IRODALMI SZEMELVÉNYEK:

A játékvezető kérésére bejön az irodalmi színpad, vagy a klub egyik tagja és elmondja a kérdéses verset. Ezután teszi fel a játékvezető a versre vonatkozó kérdést az éppen soron következő csapatnak. (A megoldás itt is közösen történik).

1. Ady Endre verse:

*Robogj föl Láznak ifjú serege,
Villogj tekintet, világbiró kardunk,
Künn a mezőkön harsog a Tavasz
S mi harcból harcba csapat-szemlét tartunk.*

Mi szétáradunk üzhetetlenül
S hol élet zeng, ott vivódva mi élünk.
Kis, romlott ország vén kadáverét
Füti étellel a vér, a mi vérünk.

Száguldva jártunk, s most megpihenünk,
Hol friss szívek, szomjas szemek fogadnak:
Vérbe vágyódnak, mink is vér vagyunk,
Piros kedvü, uj ütemü lovaghad.

Kik voltunk tegnap ködrongy-fantomok,
Csatákat gyűrünk megemberesedve,
Tegnap még buták tréfája valánk
S ma vagy holnap már Isten legjobb kedve.

Futótüz volt a sárkány-paripánk,
Bevett vár minden óvhatatlan szándék,
Ölünkben szabad, uj és romboló
Garmadával a megváltó ajándék.

Mise, tömjénfüst, dicső babonák
Dőlhetnek ránk már bus, keserü tűzbe,
Hálózva fütjük mink az ereket
Uj élet-müként üzelve és üzve.

Szétcsörtetett a Láznak csapata,
Betüt, vonalt, szint és hitet kiváltott,
Hályogot tépett a magyar szemén
S mink nézhetjük most vele a világot.

S hiába: a vakság már nem magyar,
Nincs magyar glóbus és a magyar észnek
Meg kell tanulni a mi ütemünk
S nem magyar sors az ábrándos enyészet.

Átváltódik, kit lázunk megkerül,
Mélyül, s tornyosul gondolat és álom,
Megrázkódik ujat lesve a sziv
S minden szokottság fojtogat, mint járom.

Igy lettünk mi az uj-látó szemek,
Uj rezdülés és ünnep az idegenben,
Hit, vágy, cél, csók mind-mind azóta más,
Mióta mi lüktetünk a szivekben.

Ki minket üldöz, szivét vágja ki,
Ki minket nem ért, önmagát gyalázza,
Mert ott vagyunk mi immár mindenütt:
Uj a világ nálunk is már, hozsánna.

Tüz, vér, láz, ujság, boldog változás,
Csupa teremtés lángol a szemekben,
Örök tavasz, örök forradalom
Oh ékesedjél mindig ékesebben.

Robogj föl Láznak ifju serege,
Villogj tekintet, világbíró kardunk,
Künn a mezőkön harsog a Tavasz,
Harsogó Tavasz, kísérd el harcunk.

Kérdés: Mi a vers címe?

(Új tavaszi seregszemle.)

2. Hamburger Jenő verse:

A nádasi erdőszélen
tizenkét sir sorban, szépen.
Vörösöket temetnek.
A tiszt urak mulatoznak, nevetnek.

„Allj elő hát Szalma János,
te is Farkas komisszáros
— szól a báró Prónay. —

Véres hajnal, hüvös szellő...
Meghal mind a tizenkettő,
egy jajszót sem hallani,
csak a kányák károgását,
a tiszt urak káromlását hallani.

A az utolsó,
tust huz rá a muzsikaszó.
Nincs irgalom, kegyelem:
várja már a magaásta sirverem.

„A szád széle jaj be véres...
Népbiztos ur ne légy kényes,
meghagyom az életed,
gyere hozzánk, jó leszél te,
miközöttünk fehérnek!”

„A szám széle bizony véres,
lássa is meg minden béres,
öregbojtár, számadó:
igaz ember meghal inkább,
sohasem lesz áruló.

Egy életem, egy halálom:
A kaposi megyeházon
lesz még vörös lobogó!
Jól célozz hát a szivembe,
te Prónay-naplopó!"

S állt egyenest, mint a nyárfa.
Gyászbaborul sok száz árva
Jó.....-ért,
vezérünkért, az igazért, bátorért.

Holdvilággal hóttak járnak:
Somogyország még feltámad,
lesz dáridó, ne-mulass!
Addig pedig Horthy-kutya,
fehér kutya, csak ugass!

Isten véled, isten hozzád,
vérbőrsönnyös Magyarország!
Külországra bujdosom.
Eszteendőnként egy-egy napra
bus sorsod meggyászolom,
könnyezve meggyászolom.

Kérdés: Ki a vers cím- és főszereplője?

(Latinka Sándor. Latinka-ballada)

3. Juhász Gyula verse:

Pipacsot éget a kövér határra
A lángoló magyar nyár tűzvarázsa

A Tisza szinte forr, mint néma katlan
Mint izzó part ölelget lankadatlan.

Selyem felhői sápadt türkisz égnek,
Bolyongó vágyak mély tűzében égnek.

S a végtelen mezőkön szőke fényben
Kazlak hevülnek tikkatag kövéren.

Fülledt a csönd, mintha üres a kaptár,
keleti lustán szunnyad a magyar nyár.

*Mi lesz, ha egyszer szikrát vet a szalma,
És fölángol e táj, e néma, lomha?*

*Ha megutálva száz here pimaszt már,
Vihart aratva zendül a magyar nyár.*

Kérdés: Milyen évszám szerepel a vers címében?
(1918. Magyar nyár 1918.)

4. Balázs Béla: Tábortűz mellett, vörös őrségen

*Tábortűz mellett, régen, nem régen,
Szatmármegyében, Sárosmegyében,
sokszor feküdtem vörös őrségen
páston elnyulva.
Fejem a nyergen, kezem a puskán,
hanem a szemem a csillagos égen.*

*Fegyvert pucoltunk, sebet kötöttünk,
üszkös haragon szikkadt a könnyünk,
sok jó elvtársunk nem ült már köztünk
vörös őrségen.
Mégis dudolva, mese és nóta,
nyájas anekdóta járta közöttünk.*

*Éltét elszánta. Holnap meghalhat.
Uszítani őt már nem kell szavallat.
Életről szépet örül, ha hallhat
tábortűz mellett.
„Hát miért vérzünk, ha nem a szépért?
Mesélj Balázs Béla. Hűvös a harmat.”*

*Hej, regő rejtem, el ne felejtsem,
vérben és szennyben, sirva is sejtsem.
Emberről ál munk el sose ejtsem
vörös őrségen.
Igéret kincsét, emberszív báját,
élet édességét szívemben rejtsem.*

*Miért harcolnánk, ha ez nem volna?
Bár elrabolva, bár elhantolva?
Hogyha mesém nem igazat szólna
tábortűz mellett?
Lehetne — szépség, bárhol is sejlik:
énekembe vágyam mágnese vonja.*

*Regős, mit adsz te holnap csatára?
Tápláló hitet kenyereszsákba,
robbanó álmot a patrontáskába,
vörös örségen.
Hogy szerethessed, amért csatázol.
Nem ingyen indulunk, pajtás, halálba.*

*Tábortűz mellett most is, mint régen,
dalolgotok még vörös örségen.
Mi szépet látok, mesélem szépen,
Kobzosnak dolga.
Fejem a nyergen, kezem a puskán,
hanem a szemem a csillagos égen.*

Kérdés: Mi történt a vers írójával a Tanácsköztársaság bukása után?
(Emigrált)

5. Juhász Gyula verse. (részlet)

*Ki itt belépsz, hozd el magaddal
Piros zászlónak a reményt,
Ki itt kimégysz, vidd diadallal
A mély hitet, vidd szerteszét,
Dolgozni, föl, mind lankadatlan,
Amíg az élet fénye ég!
Hirdessük: itt nem boldogul más,
Csak aki alkot, aki munkás!*

Kérdés. Milyen épületről van szó ebben a versben?
(A munkásotthonról. A munkásotthon homlokára)

6. Szentmártoni István: Proletár induló

*Zengjük a dalt üde, mámoros ajakkal:
Vérvörös színt dob az égre a hajnal,
Dobban a föld szíve, ébred a nép,
Új utat érez a lába, ha lép!*

*Munka vitézei még mire vártok?
Jönnek a szovjet hős proletárok!
Utat a fegyverek erdeje vág,
Eltűnik innen a régi világ!*

*Jöjjetek ezrivel állni a sorba!
Kardotok itt sohse érheti csorba!
Gátakat elsöpör és fut a tűz,
Burzsoá zsarnokot innen elűz!*

*Francia, német, olasz proletárok
Itt az idő ledobálni igátok!
Múlik az éjszaka! Gyertek elő!
Egyesülésben az ősi erő!*

*Ezt a nagy elvet a vész viharában
Védeni, menteni kell csoda bátran!
Fegyver a kézben, az ajkon a dal —
Nem marad így el a nagy diadal!*

Kérdés: Énekelje el a csoport közösen ezt a verset!

A játék menete

- a *Játékvezető*: (Üdvözli a résztvevőket, bemutatja a zsüri és a csapatok tagjait, majd ismerteti a játékszabályokat. Kijelöli a csapatok számát (1. 2. 3.) A csapatok megválasztják a csapatvezetőket)
- *Játékvezető*: Vegyen le az első (majd az 1. csapat válasza után a 2. és 3.) csapat vezetője egy tetszés szerinti számú kartont a legfelső (történelmi) sorból. Olvassa fel hangosan, majd a csoport közösen válaszoljon a kérdésre. (Megoldás)
- *Játékvezető*: Hallgassuk meg Ady Endre egyik versét! (Versmondó: Ady: Új, tavaszi-seregszemle) Válaszoljon az első csapat a következő kérdésre: Mi a vers címe?
- *Játékvezető*: Vegyen le egy tetszés szerinti számú kartont a legfelső sorból a 2. (válaszuk után a 3., majd az 1.) csapat vezetője). (Megoldás)
- *Játékvezető*: Hallgassuk meg Hamburger Jenő versét! (Vers) A 2. csapat válaszoljon a kérdésre: Ki az elhangzott vers cím- és főszereplője? (Megoldás)
- *Játékvezető*: Vegyen le egy tetszés szerinti számú kartont a 3. (válasza után az 1., majd a 2.) csapat vezetője a legfelső sorból! (Megoldás)
- *Játékvezető*: A következő verset Juhász Gyula írta: (Vers) Válaszoljon a 3. csapat a kérdésre: Milyen évszám szerepel a vers címében? (Megoldás)
- *Játékvezető*: Vegyen le egy tetszés szerinti számú kartont az 1. (válasza után a 2., majd 3.) csapat vezetője a második sorból! (Irodalmi kérdések) Megoldás.
- *Játékvezető*: Húzzon a 2. (majd a válasz után a 3. és az 1.) csapat vezetője egy borítékot a zsüri asztalán elhelyezetttek közül! (Megoldás)
- *Játékvezető*: Vegyen le egy tetszés szerinti számú kartont 2. (válasza után a 3. és az 1.) csapat vezetője egy kérdést a második sorból! (Megoldás)
- *Játékvezető*: Húzzon a 3. (válasza után az 1. és a 2. is) egy tetszés szerinti borítékot a zsüri asztaláról! (Megoldás)
- *Játékvezető*: Vegyen le egy tetszés szerinti számú kérdést a 3. (majd válasza után az 1. és a 2. is) csapat vezetője a harmadik sorból! (Megoldás)
- *Játékvezető*: Hallgassuk meg Balázs Béla: Vörös őrségen c. versét. (Vers) Feleljen az 1. csapat a következő kérdésre: Mi történt a vers írójával a Tanácsköztársaság bukása után? (Megoldás)
- *Játékvezető*: Vegyen le egy tetszés szerinti számú kartont a 3. (válasza után a 2. és az 1.) csapat vezetője a harmadik sorból! (Megoldás)
- *Játékvezető*: Hallgassuk meg Juhász Gyula most következő versét! (Vers)

Válaszoljon a 2. csapat a következő kérdésre: Milyen épületről van szó ebben a versben?

- *Játékvezető:* Vegyen le egy tetszés szerinti számú kartont az 1. (válasza után a 3. majd a 2.) csapat vezetője a harmadik sorból! (Megoldás)
- *Játékvezető:* Hallgassuk meg Szentmártoni István Proletár induló c. versét (vers) Énekelje el a 3. csapat közösen ezt a közismert dallamú verset! (Közös éneklés)
- *Játékvezető:* (megköszöni a csapatok közreműködését. Közben a jegyző összeadja a szerzett pontszámokat. Ha döntetlen eredmény született, a táblán maradt (minden sorban 1.) kérdések segítségével eldöntjük a holtversenyt), ha ez nem így van, a játékvezető felkéri a zsűrit döntésre. Míg a zsűri megbeszélése tart, a táblán maradt kérdéseket feltehetjük a közönségnek. A válaszokat a játékvezető azonnal jutalmazza.)
- *Zsűri elnöke:* Eredményhirdetés. Díjkiosztás.

Felhasználható irodalom:

A magyar forradalmi munkásmozgalom története.
MSZMP KB Párttörténeti Intézet.

Bp. Kossuth. 1966.

Gerelyes Ede—Tarjányi Sándor

Dicső napok. 1919.

Bp. Kossuth. 1960.

Hajdu Tibor

Március huszonegyediké

Bp. Akadémia Kiadó. 1959.

József Farkas

Rohanunk a forradalomba

Bp. Bibliotheca. 1957.

Liptai Ervin

A Magyar Tanácsköztársaság

Bp. Kossuth. 1965.

A Magyar Tanácsköztársaság művelődéspolitikája.

Válogatott rendeletek, dokumentumok, cikkek.

Bp. Gondolat. 1959.

„Mindenki újakra készül...”

Szöveggyűjtemény. I—II—III. k.

Bp. Akadémia Kiadó. 1959.

Pándi Pál

Vörös zászlókkal

(Az 1919-es forr. költészete.)

Bp. Athenaeum. 1949.

Seres József

Május piros harangjai

A Tanácsköztársaság tükröződése a magyar irodalomban.

Bp. Szépirodalmi. 1962.

IRODALOM ÉS FORRADALOM

(Előadás-javaslat klubokba a Tanácsköztársaság irodalmáról)

(Az előadás a Tanácsköztársaság és a kor irodalmának összefüggéseit vizsgálja. A problémakörnek mintegy a vázát igyekszik megadni. A gyakorlati megvalósítás során tehát előadótól függően bővíthető. Felhasználását a Tanácsköztársaság 50. évfordulója alkalmából rendezett ünnepségsorozaton belül, első-sorban klubfoglalkozások keretében ajánljuk. Az előadásban előforduló versek és idézetek szemléltetés, illusztráció céljából szerepelnek, ezeket az irodalmi színpad, vagy egyszerűen a klub tagjaival olvastathatjuk fel. Az előadás folyamatosságának biztosítása érdekében azonban nagyon fontos, az előadó és a felolvasók bemutatót megelőző megbeszélése, próbája.)

1. versmondó (férfi)

Ady Endre

A MESEBELI JÁNOS

*Bajban van a messze város,
Gyürkőzni kell a halállal:
Gyürkőzz, János, s rohanj, János.*

*Királyfiak s nagy leventék,
Ha palástjukat ott-hagyták:
Rohanj, ha rongy is a mentéd.*

*Mesebeli király-lánnyal
Hogyha akarsz találkozni:
Hadakozzál a Sárkánnyal.*

*Csak a mese s csak az átok
Tartott eddig így-úgy is még
S jók e csakok s e csalások.*

*Igy csináltad ezt már régen,
Van egy kis tapasztalásod
Csalatásban és fenében.*

*De csinálod, mert csinálod,
De csináld, mert erre lettél,
S ha már álltad, hát kiállod.*

*Vagy nem állod s megbénultan
Gunnyasztani fogsz, ha merhetsz,
Óreg bünödön a Multon.*

*Kellessz a nagy arénára
Akkor is, ha életednek
Életed lesz majd az ára.*

*Ha már egyszer idegenbe,
Valamikor ide bujtál,
Rohanj jól kimelegedve.*

*A király-lyány: mese, János,
De nincs előbb a mesénél
S mese helyett minden káros.*

*Bajban van a messze város,
Gyürközni kell a halállal:
Gyürközz, János, rohanj, János.*

A Magyar Tanácsköztársaság eszméinek érlelődése a háború kitörésével kezdődött. A háborúba vezényelt katonákat hamis pátozzsal és még hamisabb jelszavakkal lelkesítő sorozók igen hamar lelepleződtek. Világossá vált, hogy ez a háború nem azoknak az érdekeit szolgálja, akiknek a bőrét a vásárra viszi. A kor költői és írói körében csakhamar az egyhangú tiltakozás magatartása vált uralkodóvá. A háború-ellenesség kérdésében mindenki egyetértett a Nyugat köré csoportosulókkal, a szociáldemokratákkal és a kommunistákkal egyaránt. Ady Endre egész háború alatti költészete például állandó kétségbeesett gyötrődés az emberiség, a magyarság sorsa felett. De említhetnénk akár Babits, akár Kosztolányi, akár Juhász Gyula költészetét, mindannyian egyetértettek abban, hogy okatlan szenvedés, gyilkolás és értelmetlen halál a katonaruhába öltöztetett milliók sorsa ebben a háborúban. A háború elleni tiltakozás legélesebb szószólói közé tartozik Komját Aladár, aki keserves, gúnyos hangú költeményében, a Sorozásban meg-
rázóan fejezi ki azt a tragikus igazságot, hogy a háborúban saját érdekük, em-
beri mivoltuk ellen használják fel az urak a „halál elé ijedt” kisembereket.

(3. versmondó)

Komját Aladár

SOROZÁS

Csudarendes Péter!
Jó lesz limnek-lomnak.

Nyomnélküli Gáspár!
Jó lesz kerék-nyomnak.

Imádságos Mihály!
Rossebnek a szájon.

Sosesiró András!
Jó lesz siratásnak.

Szagos-Tuba Ferkó!
Jó lesz baligának.

Terebélyes Máté!
Nyárfás hektikának.

Krisztustalan Gergely!
Keresztnek a hegyen.

Igazmondó Ádám!
Jó lesz, hogy ne legyen.

A háborúellenesség, az antimilitarizmus a korszak irodalmában kőkemény ellenállássá merevedett. A kor művészeinek közös gondolata feszül Gábor Andor következő sorai mögött:

(4. versmondó)

Gábor Andor

AKI A HÁBORÚT DICSÉRI...

Halálhörgése véres rohamnak,
A sátán kacaja kíséri,
Jaj! Száradjon le a szája annak,
Aki a háborút dicséri.

Az antimilitarizmustól azonban még hosszú út vezetett a Tanácsköztársaság eszméinek vállalásáig. Az antimilitarizmus még csak tagadása valaminek, igaz, hogy jogos tagadása, de önmagában még nem ad programot. Ahhoz, hogy a

Tanácsköztársaság irodalma megszülethessen a kor költőinek és íróinak el kellett találniok a munkásosztályhoz és a Szovjet-Oroszország nyújtotta példához. Természetes, hogy nem sikerült mindenkinek megtenni ezt az utat. 1917 hatása azonban vitathatatlan. Az 1917-es eseményeknek köszönhető, hogy az orosz néppel szembeni gyűlölködő hangot, amely a háború elején a sovinszta propaganda következtében meglehetősen elterjedt volt, 1917 után a rokonszenv érzése váltotta fel. Komját Aladár Orosz testvérek elé c. verséhez hasonlóan egyre több alkotásban jelentkezik az a gondolat, hogy igazi segítséget a magyar proleteriátus éppen Szovjet-Oroszországtól várhat.

(1. versmondó)

Komját Aladár

OROSZ TESTVÉREK ELÉ

Felétek kiáltunk!

*Kik jöttök téren s véren át
Megtartóztathatatlan,
S váltig előbbre: mint a hógulya!*

A voltakról lepállott a hazugság!

S itt még bitangok fognák az időt!

Itt még halálba folytanának: barátok s nem-barátok!

De mi nevetünk!

De mi nevetünk!

De minden hiába!

*Mert mi vagyunk
(Paráznák! Rablók! Gyilkosok!)
Az örök rendtevék.*

*És mi vagyunk
(Százszor és ezerszer!)
A minden-erkölcs s a minden-erő!*

*Testvérek!
Öklös kezetekből
Hozánkig dül a többítő delej.*

Bennünk árad: az Elpusztíthatatlan.

1918 októberében az uralkodó körök háborús politikája végképp tarthatatlanná vált. A katasztrofális háborús veszteségek mellett az ország belpolitikájában is egyre sokasodtak a problémák. 1918 őszére már világossá vált, hogy itt van az a pillanat, amikor a magyar nép végre kezébe veszi és megpróbálja maga formálni saját sorsát. Az őszirózsás forradalmat a haladó irodalom nagy lelkesedéssel fogadta. Kosztolányi Dezső így írt Forradalmi Naplójában.

(2. versmondó)

„Itt vagyok az erkély alatt egy csöpp az óceánban, munkások, polgárok, katonák között, és érzem, hogy egész életem, minden munkám, tudásom, szorgalmam és vigyázatosságom, mellyel harmincnégy évig megőriztem a szervezetemet. csak arra jó, hogy most vagyok, csak arra szolgál, hogy ebben a nagyszerű pillanatban egy csöpp legyek azon a hullámhegyen, amely az ég felé száguld. Ó milyen felszabadulás, hogy végre egynek érezhetem magam a tömeggel.”

A 18-as események mélyén azonban különböző célok rejlettek. Máshogyan látta, mást várt a forradalomtól minden párt, minden osztály, minden réteg. A kor polgári írói két egymással szembenálló tendencia között sodródtak. Erősek voltak még a polgári osztályhoz való kötődéseik, de a forradalmi törekvések már magukkal ragadták őket. Az őszirózsás forradalom nem végezhetette el mindazt, ami utána szükségszerűen bekövetkezett. Babits Mihály szavait idézzük:

(3. versmondó)

„Kétségtelen: a mai forradalomban új forradalmak csirái rejlenek.”

És 1919. március 21-re a jóslat beteljesedett.

A Tanácsköztársaságot óriási lelkesedéssel fogadta a háborúban megszenvedett, az elnyomástól oly sokáig megalázott magyar nép. De örömmel üdvözölte az új rendet a haladó szellemű költők és írók tábora is.

(1. versmondó):

„Tűz, vér, láz, ujság, boldog változás,
Csupa teremtés lángol a szemekben.”

Ady Endre

(2. versmondó):

„Mintha leakasztják a függönyt az ablakról a nyári sötét szobában,
s egyszerre beömlik a gazdag napfény, a proletár szemekből úgy lobog ma a szív hőisége, az értelem fénye. Jó és szép világ. Legszebb minden világok között: emberi világ.”

Móricz Zsigmond

(3. versmondó):

„Emelj minket roppant tenyereidre
És a magad képére gyurj át minket!”

Tóth Árpád

(4. versmondó):

„Havas, kivételesen csendes éjszaka van odakünn. A szobám kihűlt, de magam ugyancsak kimelegettem. A kommün hetedik éjszakája van . . . Be jó nyugodt éjszaka ez.”

Bródy Sándor

A háborútól és az elnyomás éveiből való mélységes mély kiábrándulás és az újért való lelkesedésen kívül a haladó művészek Tanácsköztársaság melletti állásfoglalása még két tényezővel indokolható. Az egyik az, hogy a Tanácsköztársaság véráldozat nélkül győzött. Gondoljuk csak meg, milyen jelentős dolog volt ez a háború borzalmaitól megcsömörlött, sőt néha a „mindenáron békekötés” hívévé váló költők számára. A másik igen jelentős tényező pedig a Tanácsköztársaság művelődéspolitikája volt, mely igen alaposan érintette az irodalom és az írók, költők helyzetét. Kezdve a színházak államosításától, műsorpolitikájuk haladó szellemű irányításától egészen az írók maximális anyagi és erkölcsi támogatásáig tömegével születtek új rendelkezések. Hallgassunk meg egyet közülük:

(1. versmondó):

„A kommunista társadalom, amely produktív munkának ismeri el az író munkáját, nem tűrheti, hogy minden dolgozó munkás életfeltételeit biztosítja, egyedül az írók számára maradjon meg a „lét bizonytalansága” az anarchikus berendezésű kapitalista társadalom örökségeképp.”

Csakhamar megalakult az írók szakszervezete és mint állami irányítószervek, az Írói Direktórium és az Írói Választmány. Az Írói Direktórium elnöke Osváth Ernő lett, tagjai pedig a következők: Babits Mihály, Balázs Béla, Bíró Lajos, Kassák Lajos, Komját Aladár, Móricz Zsigmond, Révész Béla, Szini Gyula és Lukács György. Együtt találjuk tehát ebben a névsorban a polgári Babits nevét a szocialista Komjátéval. Mindez pontosan indokolható azzal az óriási változással, amit a Tanácsköztársaság a magyar irodalom arculatában, a kor alkotóinak világnézetében hozott. A proletárdiktatúra programjához olyan írók is csatlakoztak, akik előtte korántsem voltak kommunisták, mint pl. Barta Lajos, a Tanácsköztársaság hatására továbbléptek a korábban már szocialisták, mint pl. Komját Aladár, de csatlakoztak korábban egyértelműen polgári beállítottságú írók is, mint pl. Tóth Árpád. Felesleges és hamis kijelentés lenne azonban, ha a Tanácsköztársaság ideje alatti magatartásuk és ekkor létrejött műveik alapján valamennyiüket szocialistáknak, kommunistáknak tekintenők, hiszen nagy többségükben nem azok. Az azonban biztos, hogy ez a 133 nap ráébresztette őket a tudatos állásfoglalás szükségességére. Nagy Lajos szavait idézzük:

(2. versmondó):

„Nem lehet az emberről írni, hogy a művész erkölcsé ne színezzé át a munkáját, nem lehet az emberről és társadalomról írni ítélet nélkül: tehát az író irván mindig kárhozzat és áhít.”

A Tanácsköztársaság 133 napja alatt kevés mű született. Nagyobb terjedelmű alkotások, regény, vagy dráma létrejöttére egyszerűen nem volt elég idő.

De az ekkor létrejött rövid terjedelmű írások, lírai költemények, karcolatok, jelenetek, irodalmi riportok kivétel nélkül az állásfoglalás igényével, egy újfajta irodalom megteremtésének igényével íródtak. A versek dinamizmusa, felfokozott pátosza megrázó élményeket sejtet. Az események rohamos tempóban követik egymást, s így a reakcióknak is frisseknek, dinamikusoknak kellett lenniök. A legújabb és legjelentősebb e korszak alkotásaiban az, hogy osztályharcos szemlélettel bírálják a régi világot, és megpróbálják ábrázolni az újat. Ezt teszi Juhász Gyula is A Munkásotthon homlokára c. versében.

(3. versmondó)

Juhász Gyula

A MUNKÁSOTTHON HOMLOKÁRA

*Ki itt belépsz, templomba lépsz be.
Szentség a munka és erő,
Ez a jövő nagy menedéke,
Embert egekbe emelő.
A munka, a rend és a béke,
Az életünknek lelke ő.
Csak az a bitang és hazátlan,
Ki here módra él magában.*

*Ki itt belépsz, jövőbe lépsz be,
Mely millióknak ad jogot,
Vérért, veritékéért cserébe,
Hogy legyenek mind boldogok!
Hogy a gyalázott ember képe,
Ragyogjon, mint a nap lobog,
S a munka ne legyen robot csak,
De himnusza a dolgozóknak!*

*Ki itt belépsz, hozd el magaddal
Piros zászlónak a reményt,
Ki itt kimégysz, vidd viadallal,
A mély hitet, vidd szerteszét,
Dolgozni, föl, mind lankadatlan,
Amíg az élet fénye ég!
Hirdessük: itt nem boldogul más,
Csak aki alkot, aki munkás!*

A Tanácsköztársaság azonban csak 133 napig tartott. Az utolsó két hónapban pedig már viszonylag kevés alkotás született. Több oka volt ennek. Olyan gyakorlati tényezők is közrejátszottak, mint az egyre erősebben jelentkező papírhány, vagy a régi folyóiratok megszűnése és az újak meg nem indulása. Babits és még néhányan nem értettek egyet a diktatúra módszereivel, Móricz

Zsigmond nem értett egyet a földosztás elmaradásával, Tóth Árpádot a szektások támadásai fenyegették. Elkövetkezett a hallgatás időszaka.

A Magyar Tanácsköztársaságot leverték. 1919. augusztus 1-én lemondott a Tanácskormány. Az ellenforradalom gyászos évei következtek. A Tanácsköztársaság írói közül, akik tehettek, külföldre menekültek, mint Illés Béla, Balázs Béla és mások, akik itthonmaradtak az ellenforradalom évei alatt vagy hallgattak, vagy a mély keserűség hangján szóltak. (Móricz Zsigmond, Juhász Gyula, Nagy Lajos.)

A Tanácsköztársaság azonban nem múlt el nyomtalanul. Ez a 133 nap megmaradt egy egész nép emlékezetében. A munkásosztály számára erőpróbát jelentett és tapasztalatot. Olyan tapasztalatot, mely éltető erő volt az ellenforradalom évei alatt, és segített választ adni a felszabadulás után a „hogyan tovább” kérdésére. De tapasztalatot és élményanyagot jelentett a Tanácsköztársaság a magyar írók és költők számára is. Móricz Virág így ír apjáról:

„Amit akkor látott a tanyákon, a kocsisok, béresek és kerülők között: azt soha a legkeserűbb megpróbáltatások napján sem felejtette el, ez volt a legszebb és legboldogítóbb, ahogy mondta, amivel valaha életében találkozott. Ez volt a jövő biztos záloga.”

A Tanácsköztársaság győzelmével felhangzó egységes diadalkiáltás a magyar költők részéről azonban egyre inkább halkult. Az ellenforradalom évei pedig mintegy vízvonalstóként bizonyították, hogy kinek a részéről volt ez valóban megélt, tudatos, őszinte állásfoglalás, és ki volt az, aki csak pillanatnyi lelkesedésének engedett. Az illegalitásba vagy nyomasztó hallgatásba vonult haladó írók és költők mélybe zárt, eltemetett kincsükként őrizték a Tanácsköztársaság emlékét. Olyan titkos tartalék volt ez, melyből a legnehezebb években is optimizmust nyerhettek. Ennek a fel-felbukkanó optimizmusnak lelhetjük fel nyomait az ellenforradalom évei alatt írt művek nosztalgikus keserűségében. És ennek az éltető emlék és tapasztalatanyagnak volt köszönhető nem kis mértékben, hogy a legkegyetlenebb elnyomás évei alatt is létrejöhetett a magyar irodalomban egy olyan harcos, ellenállni kész, bátor proletárköltészet, mint József Attiláé.

(1. versmondó)

*Felnöttem már. Szaporodik fogamban
az idegen anyag,
mint szívemben a halál. De jogom van
és lélek vagy agyag
még nem vagyok s nem oly becses az irhám,
hogy érett fővel szóltanul kibírnám,
ha nem vagyok szabad!*

*Az én vezérem bensőmből vezérel!
emberek nem vadak —
elmék vagyunk! Szívünk mig vágyat érlel,
nem kartoték adat.
Jöjj el, szabadság! Te szülj nekem rendet,
jó szóval oktasd, játszani is engedd
szép, komoly fiadat!*

(József Attila: Levegőt!)

A TANÁCSKÖZTÁRSASÁG ÉS A FILM

(Előadás-javaslat filmklubok részére)

(A műsort elsősorban filmklubok részére ajánljuk, de megrendezhető egyéb klubokban is, sőt mozikban tartandó tanácsköztársasági ünnepeken is felhasználható.)

A bevezető verset helyi szavalóval mondassuk el, az előadás megtartását pedig lehetőleg bízuk a filmklub előadójára. Az előadás után a Tanácsköztársaság évfordulójának megünneplésére ajánlott dokumentum vagy játékfilmek egyikét vetítsük le a helyi adottságoknak megfelelően.)

Balázs Béla

EMIGRÁCIÓS KARÁCSONYI ÉNEK 1939-BEN

(Felelet húsz esztendő előtti karácsonyi énekekre.)

*Nézzél vissza édes párom:
tul vagyunk már hét határon,
ut előttünk, ut mögöttünk,
kődből, éjből napra jöttünk,*

*Magyar pusztán téli szél vág.
Tüzhelyünket kioltották.
Kioltották, bekaparták,
nyomunkat is betakarták.*

*Földönfutók mégse fázunk,
egymás szivében a házunk,
szerelmünk és hitünk telje,
tüzhelytelen tüzünk helye.*

*Tüzhelytelen, kóbor, futó,
a mi tüzünk gyújtogató.
Nézzél hátra, nézz előre
tábortüzek tengerére.*

*Szikravető szived lángot,
tüzes tábor vet világot,
vet az utra, melyre léptünk.
Tüzes tábor a mi népünk.*

*Magyar éjben téli szél vág.
Idegenek voltunk s árvák.
Azért kellett utra kelni:
házunk hagyni, hazánk lelni.*

*De hazulról indultunkban
hazafelé vagyunk utban.
Országunkból mi kivetve
sose voltunk eltévedve.*

*Gyujtogató szivek gyultán,
kommunista hadak útján
honfoglalni hazatérünk,
napesténkre odaérünk.*

*S ha utunkat megfutottuk,
harcunkat is megharcoltuk,
szerelmünket el nem hagytuk,
egyhitűnket megtartottuk,*

*életünket majd nem szánjuk,
ami nem volt nem sajnáljuk,
mert a szívünk teljes lánggal,
együtt égett a világgal.*

A TANÁCSKÖZTÁRSASÁG FILMMŰVÉSZETE

(Előadás-vázlat)

A Károlyi kormány válságba jutott. Az egyesült munkáspártok kikiáltották 1919. március 21-én a Tanácsköztársaságot. A filmszakma is élénken reagált erre a forradalmi változásra. „A gyárak, filmkölcsonzók és mozik... ügyében, de ezeknek irodáiban már március 22-én izgalmas sürgés-forgás keletkezett. A tisztviselők izgatottan vitatták meg a diktatúra eshetőségeit és megbeszélték maguk között, hogy nem várják meg a kommunizálásról szóló rendelet megjelenését, hanem még aznap sürgős értekezletet tartanak a Royal Apollo moziban. A gyűlésen kimondták, hogy másnaptól kezdve (1919. március 23.) minden vállalkozás köztulajdon s addig míg a Forradalmi Kormányzótanács másképp nem intézkedik, az üzleti ügyek vezetését minden üzemben egy 3—4 tagból álló bizottság ellenőrzi. A helyi bizottságok fölé egy központi tanácsot, direktóriumot állítanak választás útján.”

Az alulról jövő kezdeményezést azonban szentesíteni kellett. 1919. április

12-én meg is jelent a rendelet, amely kimondja: „A Magyar Tanácsköztársaság ezennel köztulajdonba veszi — tekintet nélkül a bennük alkalmazott személyzet létszámára — valamennyi filmgyárat, filmlaboratóriumot, filmkölcsonzó vállalatot, rokonipari üzemeket, valamint a mozgóképszínházakat minden ingó és ingatlan vagyonukkal, ennek tartozékaival és az üzem folytatásához szükséges készpénzzel együtt.”

A kormány a direktórium élére Paulik Béla politikai biztost nevezte ki. Direktóriumi tagok: Adler Dezső, Széles László, Szabó István, Pécsi Rudolf, Adorján Jenő és Farkas J. Jenő. Paulik Béla tartalékos főhadnagy a munkásdirektóriummal együtt a proletárdiktatúra erejét képviselte, melyre az első időszakban a sok rémült és talaját veszített tulajdonos között — akik a helyükön maradtak — szükség is volt.

Szinte felmérhetetlen az az óriási szervező munka, amelyet néhány hét alatt — az addig üzleti szellemű és az előzményekben ismertetett önös érdekeket képviselő különböző filmvállalatok munkájának összehangolása érdekében — lényegében a folytonosság megszakítása nélkül a direktórium és az általa létrehívott ügyosztályok végeztek. Megalakították a Központi Üzemvezető Tanácsot.

(Paulik Béla a „Magyar Tanácsköztársaság érdekeit szívvel-lélekkel szolgálta, őt a társadalmi rendre veszélyesnek látom s kegyelemre méltónak nem találok” — mondja az ügyészi vádirat 1921-ben.)

A központban külön dramaturgiai osztályt állítottak fel, amelynek élén a közoktatásügyi népbiztosság által kinevezett Komjáth (Kenyeres) Júlia állt. „Nem a rideg cenzor szerepét fogja betölteni, küldetése moztémák politikai tendenciájának ellenőrzésére irányul” — határozza meg a feladatát a hivatalos lap.

Komjáth Júliát — bár eddig nem foglalkozott filmmel — általános műveltségi színvonala és a szocialista forradalomhoz való hűsége predestinálta erre a helyre. Ami működésére vonatkozóan — ma, 50 év múltán — megállapítható az, hogy jó érzékkel választotta ki a legfontosabb feladatokat a filmírás és az ezt követő művészi munka terén.

Május 31-én a központot átszervezték „Egyesített Filmipar és Mozgóképzüemek” címmel. Ez az új szervezeti forma nem jelentett lényegesen újat, inkább csak a vezérkar kicserélését, Paulik Béla és Komjáth (Kenyeres) Júlia megbízása megszűnt. Egy művészeti vezető: Márkus László és egy gazdasági vezető: Radó István lett felelős a szakma összes ügyeinek intézéséért. Ezzel a racionális intézkedéssel kettéválasztották a hivatali és politikai munkát, illetve a gyakorlati tevékenységet és a politikai ellenőrzést, mert az egyszemélyi felelős vezetés bevezetése mellett mind az üzemekben, mind a központban üzemi ellenőrző tanácsokat választottak.

Hogy ez a kettéválasztás miért vált szükségessé, azzal magyarázható, hogy az államosítás végrehajtása erősebb kezet igényelt, és egy bizonyos fokú központosítást eredményezett, amely a későbbiek folyamán gátolta a fejlődést.

Az új szervezeti forma kialakítása nem ment simán, vajúdas és nézeteltérések nélkül, mutatják azok a nyilatkozatok és felhívások, amelyet a hivatalos lap (Vörös Film) a szakma munkásaihoz intézett: „A központ nem parlament, ahová választott embereknek kell bekerülni, hanem hivatal... A szakma kommunista átszervezésének ezt az adminisztratív részét nem szabad összetéveszteni a munkásellenőrzés kérdésével... Tisztviselőket, hivatalnokokat... sehol a világon nem választanak. Az ellenőrző munkástanácsoknak megvan a joguk a legteljesebb ellenőrzésre...”

Összefoglalóan megállapíthatjuk, hogy szervezeti téren — a nagyfokú öntevékenység ellenére — szükségszerűen voltak zavaró momentumok, kisebb-nagyobb hibák. Voltak személyi jellegű ellentétek, egyéni torzalkodások is. Ma azonban mindezek eltörpülnek annak láttán, hogy a négy és fél hónap alatt — szinte egy nap megszakítás nélkül — nehéz körülmények között, forradalmi tapasztalat nélkül sikerült biztosítani a folyamatos termelő munkát a filmszakma mindhárom területén, és olyan eredmények születtek, a távlatoknak olyan nagy-szerű képe bontakozott ki, amelynek láttán a ma embere csak csodálkozni tud.

Forradalmian új jelenség volt az állami hatóságok és a filmgyártás kapcsolatában az az elképzelés, hogy „hivatalos tanintézetet létesítsenek mozira való talentumok kiképzésére”.

Ebben a tervben a film „művészeti” jellegének felismerése rejlik. Ügyszólván hivatalos elismerése annak — ellentétben a régi felfogással — hogy a filmjátszás, a filmkészítés „ipari határát elérheti mindenki. De ezen túljutni... amely már a művészeti filmprodukciónak terét alkotja, csak szorgos tanulmány útján és a már meglévő tehetség felszínre hozatalával lehetséges” — állapítja meg Turchányi Gyula a Képes Mozivilág 8. számában írott cikkében. Igaz, hogy a filmiskola filmszínészek kiképzését jelentette volna, de akkor is nagy jelentőségű a felismerés a tudatos alkotás irányában. Hogy nem valósulhatott meg, nem a proletárdiktatúrán múltott. (1919 őszén Deésy nyitott egy filmiskolát filmszínészek kiképzésére, amelyet a hatóságok kigúnyoltak, „zugiskolának” neveztek.)

A tervek között legcsodálatosabb egy „moziváros” felépítésének gondolata, amely grandiózusságával a máli fantáziát is meghaladja. A hír szerint Kéméndi Jenő, az Operaház scenikusa készítette a tervet, mely alapján a mozivárost „Szentendre, Leányfalu és Tahitótfalu” táján kellene építeni. — Itt „készülnének a mozi dekorációi, itt gyártanák a kosztümöket... alkalmazást nyernének a képzőművészetek, az építő- és iparművészetek. A filmfelvételekhez szükséges különleges miliók egész tömege volna itt együtt, például a velencei dogepalota, rokokókastély kerttel, görög templom, török fürdő stb. Mindezek az épületek helyettesítenék az eddig használt díszleteket, azonkívül... emelnék a filmek művészi értékét.” És az emberekről sem feledkeztek meg: „Ebben a városban lagnának mindazok, akik a szakmában dolgoznak, és ezek nemcsak nyugodt, hanem ideális otthont is nyernének.”

A Tanácsköztársaság idején vetődött fel a vándormozik létesítésének gondolata, hogy a kulturálódás, művelődés eszközét eljuttassák az elhagyott falvakba is. Mivel a háború már bizonyos fokú elszigetelést hozott a nemzetközi kapcsolatokban, a Központ elsőrendű feladatának tekintette a filmgyártás megindítását. Ez annál is inkább szükséges volt, mert a szezon megindulására — amely ősztől tavaszig tartott, június, július és augusztusban a mozik felváltva nyári szünetet tartottak —, a mozik üzemeléséhez elegendő filmet kellett biztosítani.

A színészek nemcsak a felvételeknél működtek közre, hanem részt vettek a propaganda- és mozgalmi munkában is. (Mattyasovszky Ilona, Dán Norbert, Beregi Oszkár, Margittay Gyula, Paulai Erzsébet stb.)

A gyárakban folyamatosan dolgoztak, az ellenforradalmat előkészítő, egyre forrósodó politikai légkör ellenére. A nyersanyagot Bécsen keresztül biztosítani tudták, így különösebb fennakadás nem volt. Egészen későn, július 20-án jelent meg egy rendelet az Astra, Uher, Hungária és a Phönix filmgyárak egyesítéséről. Úgy látszik, a termelékenység szempontjából gazdaságosabbnak vélték ezeknek a kisebb gyáraknak az összevonását. Valószínű, hogy a költözöködésekén kí-

vül egyéb nem történt, mert augusztus másodikán az áruló Peidl-kormány váltotta fel a proletárdiktatúrát...

Milyen filmek készültek a négy és fél hónap alatt? Erre a kérdésre nem könnyű a felelet, mert az ebben az időszakban készült filmeket — nyár lévén — nem mutatták be a mozikban, hanem a szezonra tartogatták. Így az egykorú lapokban nem olvashatunk róluk ismertetéseket. Egyetlen kiindulási alap a Vörös Filmben megjelenő „Harmincöt magyar film” c. cikk, amely felsorolja a már elkészült és a befejezés előtt álló filmeket.

A harmincöt film tematikája igen széles skálán mozgott.

Megtalálható közötté a magyar írók műveinek megfilmesítési terve éppúgy, mint a világ klasszikusainak — Bródy Sándor, Jókai Mór, Viktor Hugo, Gorkij — regényei. Számos eredeti téma, operett, vígjáték készítését elkezdték, de egy részüket csak az összeomlás után fejezték be.

Példaképpen egy-két cím:

Fehér rózsza (Jókai romantikus regényéből)

Yamata (eredeti téma)

A pénz (Gorkij novellája)

Midas király (Ambrus Zoltán regénye)

Az elkészült filmekből csak egy, az összeomlás után befejezett filmek közül egyetlen egy sem maradt meg. Bár — eddig soha nem látott mértékben — elindult az elvi vita a filmművészeti kérdésekről, ez annyira a kezdet kezdetén történt (Komjáth Júlia működésének idején), hogy még nem kapcsolódhatott konkrét filmekhez, csak általánosságok megfogalmazását jelentette.

Egyetlen kísérlet történt, amely tematikában előre lépett, közeledett a szocialista mozgalomhoz, a világnézeti zavarok miatt azonban torzszülötté vált. Ez a film a Tegnap címet viseli, az egyetlen játékfilm, ami ebből a korból megmaradt, vizsgálata tehát kézenfekvő számunkra. A szimbolikus cím a szocialista mozgalom előidejét foglalja magában, központi hőse egy gyári munkás. A film készítői a Proletár Akadémia című — alkalmi társulás tagjai — Orbán Dezső szcenikus és néhány amatőr „színész”: Késmárky Ilona, Dénes Oszkár, Lord Imre, Réth Adrienne, Fejér Leó, Kovács András. A vezetőség támogatta a kezdeményezést és hivatalból kirendelte hozzájuk Lázár Lajos rendezőt.

1919 novemberében megkezdődtek az üldözések, megindult a nyomozás. A felmerülő „adatok” alapján kiadták az elfogatási parancsot az ismeretlen helyen tartózkodó Paulik Béla ellen. Az üldözés éle Paulik ellen irányult, de „a kommunizálást elrendelő határozatok készítői és azok, akik a rendeletek foganatosítását a bizalmiaknak meghagyták, letartóztatandók és jegyzőkönyvileg kihallgatandók.”

Nincs eltitkolni vagy szégyenkezni valónk. Amint ez az aránylag rövid korszakáttekintés is mutatja, a 133 nap alatt olyan gondolatok, tettek és tervek születtek, amelyekre büszkék lehetünk.

Az akkor megvalósíthatatlan álmokat pedig mi váltsuk valóra...

A megemlékezés után ünnepi filmvetítés.

Ajánlott filmek: Harag napja, 39-es dandár, Déltől hajnalig, Csend és kiáltás, Különös ismertetőjel.

Ajánlott dokumentumfilmek: Dicsőséges Tanácsköztársaság, Harcban születtek, Holnap már tavasz lesz.

KÖNYVKIÁLLÍTÁSOK

A helyi adottságoknak megfelelően a kiállításokat a könyvtárban, illetőleg abban a helyiségben ajánlatos megtartani, ahol az ünnepeket a helyi szervek rendezik. A Megyei Könyvtár segítséget nyújt a hiányzó könyvek kölcsönzésével és korabeli plakátok, röplapok, kiadványok sokszorosított példányainak megküldésével. Javasoljuk, hogy a kiállítás időtartamára községi könyvtáraink kérjenek anyagot a járási könyvtártól, a helyi könyvesbolttól, illetve könyvbi-zománystól. Felhívjuk a könyvtárosok figyelmét arra is, hogy a forgatókönyv csupán tájékoztató, ajánló jellegű. Egyéni ötletek, tapasztalatok felhasználásával könyvtárosaink módosíthatnak a tervezeten.

Bízunk abban, hogy a kiállítás megrendezését a helyi társadalmi és tömegszervezetek is helyeselni fogják, támogatják és segítik.

1. ŐSZIRÓZSÁS FORRADALOM (1918. október 31.)

Dekoráció: A kiállított anyag mennyiségétől függ az asztalok ill. tárlók száma.

Kellékek: piros drapéria, cserepes virágok.

Felirat: 1918. október 31. ŐSZIRÓZSÁS FORRADALOM!

Az anyag rendezése: A kiállítás anyagának összegyűjtése után tematikus csoportosítás a legcélszerűbb. (Ez a csoportosítás a helyi körülményektől függ. Kevés anyag, vagy egyetlen tárló esetén felesleges.) Azokat a könyveket, amelyek képeket vagy más illusztrációt tartalmaznak, lehetőleg kinyitva helyezzük el.

Kiállításra javasolt könyvek:

943

K 21

Károlyi Mihály

Egy egész világ ellen. 1965.

Gondolat.

Hegedüs Géza

Akit vörös grófnak neveztek

Károlyi Mihály élete. 1967.

Móra Kiad.

300 KP

L 21

Landler Jenő

Válogatott beszédek és írások.

1960. Kosuth Kiad.

943

M 14

A magyar nép története. 1953.

Művelt Nép Kiad.

943

G 19

Galántai József

Magyarország az első világháborúban 1914—1918. 1964.

Gondolat.

943

H 12

Hajdu Tibor

Az őszirozás forradalom.

1963. Kossuth Kiad.

920

G 16

Godanecz Béla

A forradalom vezérkarában.

Landler Jenő életéről. 1959.

Táncsics Kiad.

333

M 58

Mészáros Károly

Az őszirozás forradalom és a Tanácsköztársaság parasztpolitikája. 1918—1919. 1966. Akadémiai Kiadó

320

Sz 39

133 nap. 1959. Táncsics Kiad.

Ez évben kiadásra kerülő könyvek:

Károlyi Mihályné
Önéletrajz. 1968. Európa
(Az 1967-ben megjelent kötet
folytatása.)
Harrer Ferenc

Egy magyar polgár élete.
1968. Gondolat
Hajdu Tibor
Az 1918-as magyarországi pol-
gári demokratikus forradalom
története. 1968. Kossuth Kiad.

2. A KOMMUNISTÁK MAGYARORSZÁGI PÁRTJA MEGALAKULÁSA (1918. nov. 20.)

Dekoráció: Az asztalokat terítsük le piros drapériával, helyezzünk el pár csere-
pes virágot.

Felirat: Köszöntjük a KMP megalakulásának 50. évfordulóját.

Az anyag rendezése: Azokat a könyveket, amelyek képet vagy más illusztrációt
tartalmaznak, lehetőleg kinyitva helyezzük el. Az anyagot legcélszerűbb té-
mák szerint csoportosítani. (Kevés anyag vagy egyetlen tárló esetén feles-
leges.)

Kiállításra javasolt könyvek:

300 KP
M 68
Milei György
A Kommunista Magyarországi
Pártjának megalakulásáról.
1962. Kossuth Kiadó

300 KP
Sz 29
Szamuely Tibor
A Kommunista Magyarországi
Pártjának megalakulása és harca
a proletár diktatúráért. 1964.
Kossuth Kiad.

300 KP
D 75
Dokumentumok a magyar párt-
történet tanulmányozásához. 2.
1917 november — 1919 augusztus
1954. Szikra Kiad.

300 KP
L 21
Landler Jenő
Válogatott beszédek és cikkek
1960. Kossuth Kiad.

300 KP
K 98
Kun Béla
Válogatott írások és beszédek.
1966. Kossuth Kiad.

300 KP
K 98
Kun Béláné
Kun Béla, 1966. Magvető

300 KP
K 67
A Kommunista Párt megalakulá-
sának 40. évfordulójára. 1958.
Kossuth Kiad.

300 KP
N 21
Nagy idők tanúi emlékeznek.
1958. Kossuth Kiadó

320
Sz 39
133 nap. Történelmi képek és
arcképek. 1959. Táncsics Kiad.

Ez évben jelenik meg:

A KMP szervezeti fejlődése megalakulásától a felszabadulásig.
Kossuth Kiad.

3. A MAGYAR TANÁCSKÖZTÁRSASÁG kikiáltása (1919. március 21.)

Dekoráció: A rendelkezésre álló asztalokat vagy asztalt terítsük le piros drapé-
riával, helyezzünk el pár cserepes virágot is.

Felirat: ÉLJEN A MAGYAR TANÁCSKÖZTÁRSASÁG!

A kiállítási anyagot (könyvek, folyóiratokban megjelent tanulmányok, korabeli publicisztika stb.) színesebbé tehetjük egy-egy megfelelő oldalon ki-nyitott könyvvel, újsággal.

Kiállításra javasolt könyvek:

- 943
L 70
Liptai Ervin
A Magyar Tanácsköztársaság.
1965. Kossuth Kiad.
- 320
K 98
Kun Béla
A Magyar Tanácsköztársaságról.
1958. Kossuth Kiad.
- 320
M 14
A Magyar Tanácsköztársaság pécsi baranyai emlékkönyve. 1960. Pécs mj. város Tanácsa VB Művelődésügyi Osztály
- 943
M 14
A Magyar Tanácsköztársaság történelmi jelentősége és nemzetközi hatása. 1960. Kossuth Kiad.
- 943
E 31
Együtt harcoltunk. Visszaemlékezések az 1919-es szlovák és magyar tanácsköztársaságra. 1960. Szlov. Pol. Kiad.
- 943
M 63
„Mi már nem leszünk kizsákmányolt proletárok.” (A magyar ifjúmunkás mozgalom válogatott dokumentuma.) 1951. Magyar Munkásmozg. Int.
- 020
K 88
Kóhalmi Béla
A Magyar Tanácsköztársaság könyvtárügye. 1959. Gondolat Kiad.
- 610
D 84
Dósa Rudolfné—Liptai Ervinné—Ruff Mihályné
A Magyar Tanácsköztársaság egészségügyi politikája. 1959. Medicina Kiad.
- 360
P 66
Petró Katalin—Milei György
A Magyar Tanácsköztársaság szociálpolitikája. 1959. Gondolat
- 340
S 19
Sarlós Béla
A Tanácsköztársaság forradalmi törvényszékei. 1961. Közg. és Jogi Kiad.
- 331
M 14
A magyar munkásmozgalom története. 6. köt. (Gábor Sándorné—Hajdu Tibor—Szabó Gizella): A Magyar Tanácsköztársaság Kossuth Kiad.
- 338
H 66
Hevesi Gyula
Szociális termelés, a Magyar Tanácsköztársaság iparpolitikája. 1959. Közg. és Jogi Kiad.
- 320
M 14
A Magyar Tanácsköztársaság művelődéspolitikája. 1959. Gondolat Kiad.
- 894
Z 72
Zrinszky László
A Magyar Tanácsköztársaság emléke költészetünkben 1919—1945-ig. 1962. Akadémiai Kiad.
- 010
M 14
A Magyar Tanácsköztársaság kiadványai és az első kommunista kiadványok. 1958. Felsőokt. Jegyzetellátó.
- 320
Sz 39
133 nap. Történelmi képek és arcképek. 1959. Tánacsics Kiad.
- 943
H 12
Hajdu Tibor
Március huszonegyediké. 1959. Akadémiai Kiad.

Ez évben kiadásra kerülő könyvek:

Liptai Ervin:

A Magyar Tanácsköztársaság. (Az 1965-ben megjelent munka átdolgozott kiadása.) Kossuth Kiad.

Keresztes Mihály:

Napnyugtától napkeltéig. Kossuth Kiad.

A JUBILEUMI ÜNNEPSÉGEKHEZ JAVASOLT IRODALMI ÉS DOKUMENTÁCIÓS ANYAG

Kötetek

- A tűz csiholója. (versek)
József Attila összes versei.
Fölszál'ott a páva... (versek)
Május piros harangjai. (versek)
Vörös zászlókkal. (versek)
Mindenki újakra készül. I. II. és III.
(versek, prózai művek, dokumentumok,
színdarabok, jelenetek)
Hősökről szólnak. (vegyes)
- Magyar ünnepek (vegyes)
Pirkadása a magyar égnek.
(vers, próza)
Versek és ünnepek. (vegyes)
1919. műsorfűzet. (vegyes)
Ünnepek. (vegyes)
- Táncsics. Bp. 1961.
Szépirodalmi. Bp. 1967.
Móra Ferenc Könyvk. Bp. 1961.
Szépirodalmi. Bp. 1962.
Athenaeum. Bp. 1948.
Magyar Tudományos Akadémia
kiadása. Bp. 1959.
- Baranya megyei Tanács
Pécs 1959.
Táncsics. Bp. 1961.
Szépirodalmi. Bp. 1959.
- Zrínyi. Bp. 1967.
Népművelési Intézet. 1958.
Népm. Prop. Iroda. Bp. 1967.

Versek

- Ady Ende:
Csák Máté földjén.
Új tavaszi seregszemle.
Ének aratás előtt.
Fölszállott a páva...
Magyar jakobinus dala.
A tűz csiholója.
Rohanunk a forradalomba.
A hadak útján.
- Balázs Béla:
Tábortűz mellett.
Emigrációs karácsonyi ének 1939-ben.
Dallá halnotok így kell.
- Baranyi Ferenc:
Mert hősök voltak.
- Benjamin:
Föld népei.
- A földműves szegények.
Vörös madarak.
Soha.
- Gábor Andor:
Proletárnak rossz napokra.
Évfordulón.
- Ady összes versei. 205. old.
Szépirodalmi. Bp. 1967.
Uo. 215. old.
Uo. 629. old.
Uo. 92. old.
Uo. 185. old.
Uo. 639. old.
Uo. 634. old.
Uo. 211. old.
Versek és ünnepek. Zrínyi.
1967. 96. old.
Uo. 95. old.
Vörös zászlókkal. Athenaeum.
1948. 98. old.
Tiszta szigorúság. Magvető. 1964.
9. old.
Mindenki újakra készül. I.
M. Tud. Akadémia. Bp. 1959. 548.
old.
Uo. III. 10. old.
Uo. III. 108. old.
Uo. III. 433. old.
Fölszállott a páva...
Móra Ferenc. Bp. 1961. 10. old.
Versek és ünnepek. Zrínyi. 1967.
98. old.

- Gellért O.: A három hegycsúcs.
- Gyóni Géza:
Omszki emlék.
A márciusi akarat.
Utolsó tánc.
- Györe I.: Nézd meg.
- György F.: Előre, proletárok.
- Farkas B.: Vöröshadsereg.
- Farkas D.: Vörös riadó.
- Horvát I.: Diadalmasokhoz.
- József Attila:
Szocialisták.
Munkások.
Lebukott.
Tömeg.
Levegőt.
Áradat.
- Juhász Gyula:
A munkásnak.
Ritmusok.
Magyar nyár 1918.
Az októberi forradalomhoz.
A munkásotthon homlokára
Himnusz az emberhez
Új vallomás
- Karinthy F.: Martinovits
- Kassák Lajos:
Mesteremberek
Győzelem
Vörös pillanat
- Boldog köszöntés
- Komját Aladár:
Új internacionálé
Szabadulás
- Proletár Magyarország marsol
- Magyar szegények szava
- A proletár forradalmat megölni nem lehet
- Kosztolányi: Egy forradalomhírré
- Kovács P.: Ébred a föld
- Ligeti K.: A kishitűekhez
- Végrendeletem
- Lányi S.: Tavasz 1919-ben
- Március ébresztője
- Mankó J.: Indul a gálya
- Ünnepek. Népm. Prop. Iroda. 1967.
79. old.
- Csak egy éjszakára. Szépirodalmi
Bp. 1964. 153. old.
- Uo. 156. old.
- Uo. 186. old.
- Ünnepek. Népm. Prop. Iroda. 1967.
64. old.
- Mindenki újakra készül. I. Magy.
Tud. Ak. 1959. 429. old.
- Pirkadása a magyar égnek.
Szépirodalmi. 1959. 29. old.
- Mindenki újakra készül. III. Magy.
Tud. Ak. 1959. 636. old.
- Május piros harangjai.
Szépirodalmi Bp. 1962. 253. old.
- József A. összes versei.
Szépirodalmi. 1962. 226. old.
- Uo. 312. old.
- Uo. 298. old.
- Uo. 296. old.
- Uo. 399. old.
- Uo. 308. old.
- Összes versei. Szépirodalmi. 1964.
I. 293. old.
- Uo. I. 500. old.
- Uo. I. 470. old.
- Uo. I. 534. old.
- Uo. I. 519. old.
- Uo. I. 55. old.
- Uo. II. 51. old.
- A tűz csíholója. Táncsics. 1961.
132. old.
- Uo. 239. old.
- Uo. 284. old.
- Földem virágom. Válogatott versek.
30. old.
- Uo. 32. old.
- Összes költemények. Magvető.
1964. 59. old.
- Vörös zászlókkal. Athenaeum.
1948. 37. old.
- Május piros harangjai. Szépirodalmi.
Bp. 1962. 370. old.
- Versék és ünnepek. Zrínyi. Bp.
1967. 107. old.
- Ünnepek. Népm. Prop. Iroda. 1967.
67. old.
- A tűz csíholói. Táncsics. 1961.
287. old.
- Mindenki újakra készül. I. 517. old.
Magyar Tud. Akadémia. 1959.
- Május piros harangjai. Szépirodalmi.
Bp. 1962. 68. old.
- Mindenki újakra készül. III. 661.
old. Magyar Tud. Akadémia. 1959.
- Múlt és jelenidő. Magvető. 1966.
32. old.
- Uo. 30. old.
- Mindenki újakra készül. III.
241. old. Magyar Tud. Akadémia.
1959.

- Oláh Gábor:
Vágyak távolában
Új isten
Forradalom
A világ proletárja
Proletár gyermek játéka
- Petőfi Sándor:
A nép nevében
Forradalom
Salamon L.: 1919. március 21.
- Simonka Gy.: Meg ne állj, proletár
- Somlyó Zoltán:
Vörös zászlókkal
A szén
Bölcsődal
Rabszolgák
Piros szívek májusára
Szász M.: Vöröskatonák
Ti anyák
Tóth Árpád: Az új isten
- Várnai Zseni:
Hiszek
Egy kéz lendül a magasba
Eredj, fiam
Forradalom
- Zelk Zoltán:
Vörös katonák
Miskolc 1919.
- Zsoldos A.:
Ítélet után
Vörös tavasz
- Uo. 32. old.
Uo. 34. old.
A tűz csiholója. Táncsics. 1961.
288. old.
Mindenki újakra készül. I. 556. old.
Magyar Tud. Akadémia. 1959.
Május piros harangjai.
Szépirodalmi. 1962. 174. old.
A tűz csiholója. Táncsics. 1961.
48. old.
Uo. 139. old.
Versek és ünnepek. Zrínyi. Bp. 1967.
109. old.
Mindenki újakra készül. I. 456. old.
Magyar Tud. Akadémia. 1959.
Fölszállott a páva... Móra F. 1961.
80. old.
Mindenki újakra készül. I. 376. old.
Magyar Tud. Akadémia. 1959.
Uo. III. kötet 415. old.
Uo. III. kötet. 109. old.
Uo. III. kötet. 180. old.
Uo. III. kötet. 250. old.
Uo. III. kötet. 15. old.
A tűz csiholója. Táncsics. 1961.
371. old.
Mindenki újakra készül. III. 71. old.
Magyar Tud. Akadémia. 1959.
Uo. I. kötet. 439. old.
Vörös zászlókkal. Athenaeum. 1948.
56. old.
Május piros harangjai. Szépirodalmi.
1962. 90. old.
Vörös zászlókkal. Athenaeum. 1948.
64. old.
Versek és ünnepek. Zrínyi. 1967.
110. old.
Mindenki újakra készül. III. 131. old.
Magyar Tud. Akadémia. 1959.
Uo. 132. old.

Próza művek (részletek)

- Babits M.: Éljen a köztársaság
Május piros harangjai. Szépirodalmi.
1962. 84. old.
- Barta S.: Decemberi történet
Ünnepek. Népm. Prop. Iroda. 1967.
77. old.
- Benjamin F.: Szépek voltatok
Mindenki újakra készül. III. 402. old.
Magyar Tud. Akadémia. 1959.
- Karikás F.: Korbély János
Ünnepek. Népm. Prop. Iroda. 1967.
68. old.
- Kárpáti A.: Óda a naphoz
Mindenki újakra készül. III. 13. old.
Magyar Tud. Akadémia. 1959.
- Kiss L.: Vörös város
Ünnepek. Népm. Prop. Iroda. 1967.
52. old.
- Krúdy Gy.: Szegény gyerekek a szigeten
Mindenki újakra készül. III. 239. old.
Magyar Tud. Akadémia. 1959.
- Landler J.: Munkás zászlóaljak a fronton
Uo. 322. old.
- Móricz Zs.: A földreform
Uo. I. kötet. 467. old.
- Új közönség
Uo. III. kötet. 44. old.
- A szentjakabi iskola
1919. műsorfüzet. Népm. Prop. Irod.
1958. 84. old.

Nagy E.: Volt és van	Mindenki újakra készül. III. 27. old. Magyar Tud. Akadémia. 1959.
Nagy L.: Kétkedő polgártárs	Ünnepek. Népm. Prop. Iroda. 1967. 60. old.
Szamuely T.: Ave Caesar	1919. műsorfüzet. Népm. Prop. Irod. 1958. 8. old.

Szindarab és jelenetek

Barta L.: A sötét ház. (részlet)	Mindenki újakra készül. III. 296. old. Magyar Tud. Akadémia. 1959.
Forradalom	1919. műsorfüzet. Népm. Prop. Iroda 1958. 28. old.
Balázs B.: Hazatérés	Uo. 56. old.
Benjamin F.: Jóska bácsi szocialista lesz	Mindenki újakra készül. III. 649. old. Magyar Tud. Akadémia. 1959.
Czibulka A.: Sztrájkban	1919. műsorfüzet. Népm. Prop. Iroda. 1958. 11. old.
Gergely S.: Vitézek és hősök (részl.)	Uo. 96. old.
Gyegyovszky: A legnagyobb bűn	Mindenki újakra készül. III. 520. old. Magyar Tud. Akadémia. 1959.
Karinthy F.: Vérmező	Uo. 461. old.
Hegedüs G.: Árulók	1919. műsorfüzet. Népm. Prop. Iroda. 1958. 81. old.
Lengyel M.: Névaparti estély	Mindenki újakra készül. III. 182. old. Magyar Tud. Akadémia. 1959.
Nagy L.: Új vendég érkezett	Népszava kiadás. 1954.
Németh G.: Hajnalodik	Műsorfüzet MSZT 1954.
Sándor K.: Harag napja (részl.)	Ünnepek. Népm. Prop. Iroda. 1967. 65. old.
Szini Gy.: A két próba	Mindenki újakra készül. III. 102. old. Magyar Tud. Akadémia. 1959.
Újvári E.: Két ember	Uo. 372. old.

A felsorolt kötetek kölcsönözhetőek a Pécs-Baranyai Népművelési Tanácsadó Pécs, Széchenyi tér 9. II. emelet és a Megyei Könyvtártól, Pécs, Geisler Eta u. 8. sz.

Ajánló bibliográfiák

(Irodalom, film, zene)

IRODALOMJEGYZÉK

(az 1918-as polg. demokratikus forradalom, a KMP megalakulása és a Tanácsköztársaság témaköréből)

1. 1918-as polgári demokratikus forradalom

Az őszirozsás forradalom — napilapokban:

Az őszirozsás forradalom. = Népszabadság, 1958. okt. 31. 5. old.

Az első békeharc. Küzdelem a háború ellen. 1919-ig, = Népszabadság, 1960. márc. 20. 7. old.

Őszirozsza, vörös szekfű. = Népszava, 1958. okt. 31. 3. old.

Ma 40 éve. Az őszirozsás forradalom. = Magyar Nemzet, 1958. okt. 31. 5. old.

Ma 44 éve. = Dunántúli Napló, 1958. okt. 30. 5. old.

Az őszirozsás forradalom. = Dunántúli Napló, 1958. okt. 31. 2. old.

Monográfiák:

Hajdu Tibor: Az őszirozsás forradalom
Kiadja az MSZMP KB Párttörténeti Intézete
Bp. 1963. Kossuth Kiadó. 217 p. 12. t.

Mészáros Károly: Az őszirozsás forradalom és a Tanácsköztársaság parasztpolitikája 1918—1919-ben. (Különös figyelemmel Somogyra).
Bp. 1966. Akadémiai Kiadó. 201 p.

Folyóiratokban megjelent tanulmányok, cikkek:

Kató István: Az 1918. évi magyar demokratikus forradalom előzményeinek és győzelmének néhány kérdése. = Párttörténeti Közlemények, 1956. március 1. 26. old.

Károlyi Mihályné: Károlyi Mihályról. = Párttörténeti Közlemények, 1963. aug. 157—171. old.

Tömöry Márta: A Galilei kör és a negyven évvel ezelőtti forradalmak. = Élet és Tudomány, 1958. nov. 16. 1443—1447. old.

Ünnepi ülés a Magyar Tudományos Akadémián az 1918. évi októberi forradalom 40. évfordulója alkalmából. = Századok, 1959. 1. szám. 183—188. old.

M. Troján: Bereg vármegye dolgozóinak harca a tanács hatalomért az 1918—1919-es években. = Századok, 1964. 1—2. szám. 107—157. old.

Lengyel László: A Katonatanácsról. = Társadalmi Szemle, 1958. október. 103—106. old.

Kirschner Béla: Az 1918-as polgári demokratikus forradalom első hónapjai. = Élet és Tudomány, 1959. január 28. 135—139. old.

Hajdu Tibor: A tömegek szerepe az 1918-as októberi polgári demokratikus forradalomban. Társadalmi Szemle, 1963. október. 14—24. old.

Korabeli publicisztika — versek, visszaemlékezések:

Juhász Gyula: Az októberi forradalomhoz. = *Az Est*, 1918. nov. 3. (Megtalálható: „Mindenki újakra készül...” I. köt. 1960. Akadémia Kiadó 41. old.)

Forradalmi napló, Estétől délig. = *Az Ujság*, 1918. nov. 1. („Mindenki újakra készül...” I. köt. 36—38. old.)

Kosztolányi: Boldog délelőtt a Vérmezőn. = *Pesti Napló*, 1918. nov. 19. („Mindenki újakra készül...” I. köt. 96—97. old.)

Szabó Endre: Köztársaság. = *Néplap*, 1918. nov. 24. („Mindenki újakra készül...” I. köt. 121. old.)

Szőllősi Zsigmond: okt. 31.—nov. 16. = *Új Idők*, 1918. nov. 24. („Mindenki újakra készül...” I. köt. 121—122. old.)

Móra: Mire végzed polgártárs. = *Szegedi Napló*, 1918. nov. 22. („Mindenki újakra készül...” II. köt. 64—65. old.)

Juhász Gyula: A Ma útja és célja. = *Ma*, 1919. jan. 26. (Mindenki újakra készül...” II. köt. 340—341. old.)

Az Országos Propaganda Bizottság levele Babits Mihályhoz. (Schöpfli Aladár) („Mindenki újakra készül...” II. köt. 750. old.)

Móricz: Forradalom. = A diadalmas forradalom könyve, 90—92. (Mindenki újakra készül...” I. köt. 200—202. old.)

Krúdy Gyula: Hogy tört ki a forradalom? = *Magyarország*, 1918. dec. 22. („Mindenki újakra készül...” I. köt. 315—318. old.)

Kassák Lajos: Vörös Pillanat. = *Vörös Lobogó*, 1918. dec. 26. („Mindenki újakra készül...” I. köt. 346. old.)

Móricz Zsigmond jegyzetlapjai a polgári demokratikus forradalom napjaiból. = MTA Irodalomtörténeti Intézete. 1962. („Mindenki újakra készül...” II. köt. 759—771. old.)

Krúdy: Az új honfoglalás. = *Déli Hírlap*, 1918. nov. 10. („Mindenki újakra készül...” II. köt. 33—34. old.)

(Az alábbi versek megtalálhatók Ady Endre összes versei c. kötetben. 1965. Szépirodalmi Kiadó.)

Ady: A grófi szerűn. (I. köt. 232. old.) Ady: Álmodik a nyomor. (I. köt. 354. old.) Ady: Történelmi lecke fiúknak. (I. köt. 565. old.)

Babits Mihály kiáltványa: „Éljen a Köztársaság!” („Mindenki újakra készül...” II. köt. 718. old.)

(Az alábbi versek megtalálhatók a Hét évszázad magyar versei c. kötetben. 1954. Szépirodalmi Kiadó I—IV. köt.)

Lányi Sarolta: Verdun (IV. köt. 60. old.)

Várnai Zseni: Katonafiamnak (IV. köt. 44. old.)

(Az alábbi elbeszélések megtalálhatók Móricz: Elbeszélések II. kötetében. 1953. Szépirodalmi Kiadó.)

Móricz: Új földesurak (383—390. o.)

Móricz: Kis Samu Jóska (375—382. old.) Móricz: A fejsze (409—414. old.)

2. A KMP megalakulása

A KMP megalakulása napilapokban:

Negyven éve lobog a párt zászlaja, amelyre mártírjaink vére írta a szocializmus, a nemzeti függetlenség, a béke szent szavait. = *Népszabadság*, 1958. nov. 20. 1. old.

Harcosok emlékeznek. = *Népszabadság*, 1958. 6—7. old.

Harcosok emlékeznek. = *Népszabadság*, 1958. nov. 20. 8—9. old.

Az első békeharc. Küzdelem a háború ellen 1919-ig. = Népszabadság, 1960. márc. 20. 7. old.

Negyvenöt év. = Népszabadság, 1963. nov. 20. 3. old.

Díszünnepség a párt negyvenedik évfordulója alkalmával. Ma negyven éve. = Népszava, 1958. nov. 20. 2—3. old.

Monográfiák:

A magyar forradalmi munkásmozgalom története. 1. kötet.

Bp. 1966. Kossuth Kiadó. 110—264. p.

A magyar és a nemzetközi munkásmozgalom története. 1848—1945.

(A témához kapcsolódó rész)

A Marxista—Leninista Esti Egyetem tankönyve.

Bp. 1965. Kossuth Kiadó. 495. p.

Magyarország története 2. kötet.

VII. Az 1918—1919. évi magyarországi forradalmak.

Bp. 1964. Gondolat Kiadó. 283—359. p.

Szamuely Tibor: A Kommunisták Magyarországi Pártjának megalakulása és harcai a proletárdiktatúráért.

Bp. 1964. Kossuth Kiadó. 366. p.

Dokumentumok:

Magyar minisztertanácsi jegyzőkönyvek az első világháború korából 1914—1919.

Összeáll.: Irányi Emma. Bp. 1960. Akadémiai Kiadó. 581. p. 6 mell.

(Magyar Országos Levéltár kiadványai. II. Forráskiadványok 8.)

A magyar munkásmozgalom történetének válogatott dokumentumai. V. 1917. november—1919. március.

Bp. 1956. Szikra Kiadó. 775. p.

A magyar munkásmozgalom történetének válogatott dokumentumai. VI. 1919. március—1919. augusztus.

Bp. 1959. Kossuth Kiadó. 723. p.

Siklós András: Az (ezerkilencszáztizennyolc) 1918—1919. évi magyarországi forradalmak. Források, feldolgozások. Bp. 1964. Tankönyvkiadó. Debrecen, Alföldi ny.

205. p. (Magyarország legújabbkori történetének forrásai és irodalma.)

Folyóiratokban megjelent tanulmányok, cikkek:

Siklós András: Kommunista szerzők munkái, marxista feldolgozások az 1918—1919. évi magyarországi forradalmakról a két világháború között. = Párttörténeti Közlemények, 1963. nov. 29—69. old.

Milei György: Mikor alakult meg a KMP. = Párttörténeti Közlemények, 1965. szept. 124—141. old.

A Kommunista Párt megalakulásának 40. évfordulójára. = Társadalmi Szemle, 1958. okt. 1—34. old.

Hogyan dolgoztak a kommunisták a tömegek között. = Társadalmi Szemle, 1958. okt. 107—111. old.

Kádár János: A Magyar Kommunista Párt 40 éve. = Társadalmi Szemle, 1958. nov. 1—8. old.

Dokumentumok és visszaemlékezések 1918—1919 hősi harcaira. Dokumentumok a KMP megalakulásáról. = Társadalmi Szemle, 1958. nov. 92—95. old.

Összehívjuk az alakuló ülést. Kun Béla 1926-ban írt faliújságcikke a KMP megalakulásának előkészítéséről. = Társadalmi Szemle, 1958. nov. 96—98. old.

A kommunisták munkája a Népszerűségben. = Társadalmi Szemle, 1958. nov. 99—108. old.

A párt születésnapján. = Társadalmi Szemle, 1963. nov. 1—4. old.

Versek, elbeszélések:

Az alábbi versek megtalálhatók Ady Endre összes versei c. kötetben. I—II. kötet. 1965. Szépirodalmi Kiadó.

Ady: Magyar jakobinus dala. (I. köt. 199. old.)

Ady: Új tavaszi seregszemle. (II. köt. 76. old.)

Komját Aladár: Proletár-Magyarország. (Komját Aladár: válogatott versek. 1949. Szikra Kiadó 83—91. old.)

Ady Endre: Országos város Puszta-szeren. (Ady Endre: A fekete lobo-gó. 1950. Franklin Kiadó. 34—35. old.)

Gábor Andor: A rendőr. (Gábor Andor: Összegyűjtött novellák. 1954. Szépirodalmi Kiadó. 97—99. old.)

Nagy Lajos: A gazdagember. (A megnőtt élet. 1965. Szépirodalmi Kiadó, 26—34. old.)

3. A Magyar Tanácsköztársaság

Magyar Tanácsköztársaság — napilapokban:

A kommunizmus eszméje, amelyet a magyar munkásosztály 1919-ben magáévá tett, elvezeti népünket a teljes győzelemig. = Népszabadság, 1958. márc. 21. 1. old.

1919. március 21. = Népszabadság, 1958. márc. 21. 7. old.

Művészet 1919-ben — beszélgetés Uitz Bélával. 1919. hírekben. = Népszabadság, 1958. márc. 21. 8. old.

Kirschner Béla: Az 1918-as polgári demokratikus forradalom előhónapjai. = Élet és Tudomány, 1959. jan. 28. 135—139. old.

Kun Béláné: A Visegrádi utcától az egyesülésig. = Kortárs, 1959. márc. 315—325. old.

(Az alábbi versek megtalálhatók: Hét évszázad magyar versei c. kötetben. 1954. Szépirodalmi Kiadó, I—IV. kötet.)

József Attila: Fiatal életek indulója. (IV. kötet 153. old.)

József Attila: Lebukott. (IV. kötet 187. old.)

Benjámín László: Örökké élni. (IV. köt. 73. old.)

Sárközi György: Higgy a csodában! (IV. köt. 73. old.)

Gábor Andor: Az én hazám. (IV. köt. 10. old.)

Tóth Árpád: Az új Isten. (III. köt. 739. old.)

Velünk a világ munkásai. = Népszabadság, 1958. 21. 9. old.

Magyar írók a Tanácsköztársaságról. = Népszabadság, 1958. márc. 21. 10. old.

1919—1959. = Népszabadság, 1959. márc. 21. 7. old.

Vörös katonák emlékeznek — beszélgetés a népbiztos elvtárssal. = Népszabadság, 1959. márc. 21. 8—9. old.

Budapest utcái mesélnek. = Népszabadság, 1959. márc. 21. 11. old.

Művészek, írók 1919-es írásaiból. = Népszabadság, 1959. márc. 21. 15. old.

Töretlen fényű napok. Beszélgetés Kun Béla özvegyével. = Népszabadság, 1960. márc. 20. 9. old.

A Tanácsköztársaság plakátjairól. Nádass József: Az a tavasz. Oláh Gábor: Jertek, ti dalosok. = Népszabadság, 1961. márc. 21. 6—7. old.

A negyvenharmadik évforduló. = Népszabadság, 1962. márc. 21. 7. old.

A 46. évforduló. = Népszabadság, 1965. márc. 21. 7. old.

Monográfiák:

Liptai Ervin: A Magyar Tanácsköztársaság
Bp. 1968. Kossuth Kiadó. 477. p.
(Népszerű történelem)

Liptai Ervin: A magyar vörös hadsereg harcai 1919.
Bp. 1960. Zrínyi Kiadó. 589 p. 9. t.
(Hadtörténelmi Levéltár és Múzeum)

Tanulmányok:

Lenin: Magyarországról
2. átd. kiadás. Bp. 1965. Kossuth Kiadó. 198. p.
(A marxizmus—leninizmus klasszikusainak kiskönyvtára. 7.)

Földmunkás- és szegényparaszt-mozgalmak Magyarországon 1848—1948.
2. kötet.
VI. Földmunkás- és szegényparaszt-mozgalmak 1918—19-ben, a polgári demokratikus forradalom és a Tanácsköztársaság idején.
Kiadja a Mezőgazdasági és Erdészeti Dolgozók Szakszervezete. Bp. 1962. 493—642. p.

A Magyar Tanácsköztársaság történelmi jelentősége és nemzetközi hatása.
Előadásgyűjtemény. Kiadja az MSZMP KB Párttörténelmi Intézete.
Bp. 1960. Kossuth Kiadó. 387. p.

Nagy Zsuzsa: A párizsi békekonferencia és Magyarország 1918—1919.
Bp. 1965. Kossuth Kiadó. 309 p. 8 t.
(A Magyar Tudományos Akadémia Történettudományi Intézete).

Olvasókönyv a magyar és a nemzetközi munkásmozgalom történetének tanulmányozásához. 1848—1945.
Bp. 1965. Kossuth Kiadó. 611. p.

Ötven év.

A Nagy Október és a magyarországi forradalmak. Tanulmányok.
(Szerk. L. Nagy Zsuzsa, Zsilák András)
Kiad. az MSZMP KB Párttörténelmi Intézete.
Bp. 1967. Akadémiai Kiadó — Kossuth Kiadó. 495. p.

Lenin nekünk is üzent. = Népszabadság, 1967. márc. 21. 5. old.

A Magyar Tanácsköztársaság emléke és tanulsága azért eleven, mert mai küzdelmeink 1919-et folytatják. = Magyar Nemzet, 1959. márc. 21. 1. old.

Hősi harcokra emlékezünk. Harmincskilenc év. Ezer poklon át. Dicsőséges évforduló. = Dunántúli Napló, 1958. márc. 21. 2—3. old.

1919. márc. 21. „Mi is ilyen hatalmat akarunk.” Ahol megelevenedik a történelem. A Tanácsköztársaság védelmében. = Dunántúli Napló, 1960. márc. 20. 5. old.

A vörös március ifjai. 1919. Március csillaga. Új honfoglalás. Vértől sarjadt szabadság. Anyám. Induló. Mindig kommunistának vallottam magamat. = Dunántúli Napló, 1919. márc. 21. 4—5. old.

Válogatott írások:

Szamuely Tiborné — Szilágyi Jolán: Emlékeim.
Bp. 1966. Zrínyi Kiadó. 270. p.

Antológiák:

Május piros harangjai.

A Magyar Tanácsköztársaság tükröződése a magyar irodalomban.

(Antológia)

Bp. 1962. Szépirodalmi Kiadó. 483. p.

(Iskolai Könyvtár)

„Mindenki újakra készül”

Az (ezerkilencszáztizennyolc) (ezerkilencszáztizenkilenc) 1918—1919-es forradalmak irodalma. (Szöveggyűjtemény. 1. kötet. Szerk. és a jegyzeteket írta József Farkas. Kiad. a Magyar Tudományos Akadémia Irodalomtörténeti Intézete. Bp. 1959. Akadémiai Kiadó. 654. p.

(Irodalom — szocializmus)

Bibliogr.: 606—636. p.

FOLYÓIRATOKBAN MEGJELENT TANULMÁNYOK, CIKKEK:

Hajdu Tibor: Kun Béla és a Tanácsköztársaság. = Pártélet, 1966. márc. 8—12. old.

Hajdu Tibor: Adatok a Tanácsköztársaság és a Szovjet-Oroszország kapcsolatainak történetéhez. = Párttörténeti Közlemények, 1961. aug. 83—123. old.

Mészáros Károly: Adalékok a Tanácsköztársaság gazdasági-pénzügyi helyzetének alakulásához, a város és falu közötti termékcseréhez, rekvirálásokhoz. = Párttörténeti Közlemények, 1962. aug. 38—61. old.

Kirschner Béla: A Tanácsköztársaság jobboldali vezetőinek tevékenysége a párt- és a tanácskongresszuson, 1919-ben. = Párttörténeti Közlemények, 1965. jún. 91—115. old.

A magyar nép forradalmi öröksége. = Társadalmi Szemle, 1958. márc. 1—12. old.

Hevesi Gyula: Az „Internacionale”, az első magyar kommunista folyóirat. = Társadalmi Szemle, 1958. okt. 112—115. old.

Sánta Ilona: Kun Béla: A Magyar Tanácsköztársaságról. = Társadalmi Szemle, 1958. nov. 85—88. old.

Legnagyobb forradalmi hagyományunk: a Magyar Tanácsköztársaság. = Társadalmi Szemle, 1959. márc. 1—8. old.

Kiss Aladár: A gramsci két cikke a Magyar Tanácsköztársaságról. = Párttörténeti Közlemények, 1962. aug. 124—132. old.

Lengyel Gyula beszámolója a közéleti helyzetéről a budapesti Munkás- és Katonatanács 1919. július 3-i ülésén. = Párttörténeti Közlemények, 1962. nov. 173—187. old.

Siklós András: Kommunista szerzők munkái, marxista feldolgozások az 1918—1919. évi magyarországi forradalmakról a két világháború között. = Párttörténeti Közlemények, 1963. nov. 29—29. old.

M. Troján: Bereg vármegye dolgozóinak harca a tanács hatalomért az 1918—1919-es években. = Századok, 1964. 1—2. sz. 107—157. old.

Ladányi Andor: A Tanácsköztársaság felsőoktatási politikájának kérdéseihez. = Századok, 1965. 1—2. sz. 152—171. old.

Pándi Ilona: 1919 és a magyar értelmiség. = Valóság, 1959. 2. sz. 12—28. old.

Végh Károly: Ismeretterjesztés a Tanácsköztársaság idején. = Valóság, 1959. 3. sz. 75—78. old.

Hevesi Gyula: Az ipari termelés központi irányítása és helyi igazgatási módja a Tanácsköztársaság idején. = Közgazdasági Szemle, 1959. márc. 242—254. old.

Friss István: Az első Magyar Tanácsköztársaság gazdasági politikája. = Társadalmi Szemle, 1959. márc. 9—27. old.

Szántó Béla: Emlékezés a Magyar Tanácsköztársaságra. = Társadalmi Szemle, 1959. márc. 73—84. old.

Gábor Mózes: A Nemzetközi Ezek szervezése a Tanácsköztársaság idején. = Társadalmi Szemle, 1959. márc. 85—88. old.

A Tanácsköztársaság nemzeti és nemzetközi jelentősége. = Társadalmi Szemle, 1964. márc. 25—32. old.

Molnár Erik: A Magyar Tanácsköztársaság történelmi jelentősége. — Történelmi Szemle, 1959. 1—2. sz. 1—7. old.

L. Nagy Zsuzsa: Smuts tábornok budapesti küldetése 1919 áprilisában. = Történelmi Szemle, 1963. 2. sz. 195—216. old.

Szabó Imre: A Magyar Tanácsköztársaság állama és joga. = Magyar Filozófiai Szemle, 1959. 1—2. sz. 30—48. old.

Nemes Dezső: Az első magyar szocialista forradalom. = Századok, 1958. 1—4. sz. 1—11. old.

Nemes Dezső: A Magyar Tanácsköztársaság történelmi jelentősége. = Századok, 1959. 1. sz. 1—48. old.

Pamlényi Ervin: A Magyar Tanácsköztársaság kultúrpolitikájáról. = Századok, 1959. 1. sz. 109—116. old.

Vajda Imre: A Magyar Tanácsköztársaság gazdaságpolitikájának egyes vonásai. = Közgazdasági Szemle, 1959. márc. 225—269. old.

Schmidt Ádám: A Tanácsköztársaság néhány pénzügyi kérdése. = Közgazdasági Szemle, 1959. márc. 270—283. old.

Lázár Vilmos: Az első magyar proletárdiktatúra agrárpolitikai célkitűzései. = Közgazdasági Szemle, 1959. márc. 284—298. old.

Rédei Aranka: A közellátás és a központi készletgyűjtés rendszere a Magyar Tanácsköztársaságban. = Közgazdasági Szemle, 1959. márc. 299—308. old.

Bródy András: Adalékok a Forradalmi Kormányzótanács szociális rendeletéhez. = Közgazdasági Szemle, 1959. márc. 309—317. old.

Kacsenyák Ferenc: A Magyar Tanácsköztársaság lakáspolitikája. = Közgazdasági Szemle, 1959. márc. 318—326. old.

József Farkas: Gondolatok a Tanácsköztársaság irodalmáról. = Irodalomtörténeti Közlemények, 1959. 3—4. sz. 369—387. old.

József Farkas: A Tanácsköztársaság irodalmi publicisztikájáról. = Irodalomtörténet, 1959. 2. sz. 160—170. old.

A proletárdiktatúra kikiáltása. = Élet és Tudomány, 1959. márc. 18. 355—358. old.

Somogyi Pál: Hósi napok. = Jelenkor, 1959. febr. 1—8. old.

Negyven éve. = Ország Világ, 1959. márc. 18. 6. old.

A Tanácsköztársaság előzményei. = Ország Világ, 1968. márc. 20. 3. old.

Korabeli publicisztika — versek, visszaemlékezések, dalok:

Biró Lajos: Magyar Tanácsköztársaság. = világ, 1919. március 22. („Megtalálható: Mindenki újakra készül...” IV. köt. 1960. Akadémiai Kiad. 8—9. old.)

Gorkij üdvözlete. = Népszava, 1919. márc. 30. („Mindenki újakra készül...”) (IV. köt. 45. old.)

Molnár Antal: Zeneművészet a szocialista társadalomban. = Pesti Hírlap, 1919. ápr. 2. („Mindenki újakra készül...”) (IV. köt. 82—83. old.)

Az első választás a Magyar Tanácsköztársaságban, Móricz Zsigmond a választáson. = Egri Újság, 1919. ápr. 9. („Mindenki újak készül...” IV. köt. 108. old.)

Földi Mihály: Népkönyvtárak. = Nyugat, 1919. ápr. 16. („Mindenki újakra készül...” IV. köt. 178—180. old.)

Az írók direktóriuma és válaszmánya. = Népszava, 1919. máj. 11. („Mindenki újakra készül...” IV. köt. 336. old.)

A főiskolai oktatás reformja. = Fáklya, 1919. máj. 11. („Mindenki újakra készül...” IV. köt. 336—337. old.)

Lukács György: A kultúra tényleges birtokbavétele. = Fáklya, 1919. ápr. 20. („Mindenki újakra készül...” IV. köt. 205—206. old.)

Balázs Béla: Tábortűz mellett, vörös őrségen. (Hét évszázad magyar versei III. köt. 30—31. old.)

Gábor Andor: Évfordulón. (Hét évszázad magyar versei. III. köt. 18—21. old.)

Juhász Gyula: Himnusz az emberhez (Hét évszázad magyar versei II. köt. 708—709. old.)

Juhász Gyula: Új Vallomás. (Hét évszázad magyar versei II. köt. 725. old.)

Kassák Lajos: Márciusok (Hét évszázad magyar versei II. köt. 914. old.)

Madarász Emil: Csihajda (Hét évszázad magyar versei III. köt. 34—38. old.)

Hamburger Jenő: Latinka-ballada (Hét évszázad magyar versei IV. köt. 1954. Szépirodalmi Kiad. 48—50. old.)

Karikás Frigyes: A harminckilences dandár. 1960. Szépirodalmi Kiad.

Hárs György: Ökölbe zárt szív 1959. Móra Kiad.

Fodor József: A tokaji átkelés (Megtalálható Pirkadása a magyar égnek c. antológia 1959. Szépirodalmi Kiad. 57—62. old.)

Szabó Pál: 1919. (Pirkadása a magyar égnek 211—216. old.)

Révai József: A szakszervezet a proletárdiktatúrában. = Vörös Újság, 1919. máj. 25. („Mindenki újakra készül...” IV. köt. 374—376. old.)

A proletárdiktatúra és a tanítóság. Kun Béla előadása a tanítók előadóképző tanfolyamán. („Mindenki újakra készül...” IV. köt. 579—586. old.)

Czikora János: Petőfi Sándor = Világszabadság, 1919. júl. 29. („Mindenki újakra készül...” IV. köt. 651. old.)

A Közoktatásügyi Népbiztosság fogalmazványa, határozata, intézkedése. („Mindenki újakra készül...” IV. köt. 750—751. old.)

Balázs Béla: Emigrációs karácsonyi ének 1939-ben. (Megtalálható Hét évszázad magyar versei III. köt. 1966. Szépirodalmi Kiad. 28—29. old.)

Veres Péter: 1919. március 22-én (Pirkadása a magyar égnek. 251—259. old.)

Váci út harsogja végig. (Megtalálható: Népünk szabadságmozgalmának dalai. 1959. Zeneműkiadó Váll. 31. old.)

Piros zászlót, vörös zászlót (Népünk szabadságmozgalmának dalai. 55. old.)

A fehérek közelednek. (Népünk szabadságmozgalmának dalai 60. old.)

Százezrek jajpanasza (Népünk szabadságmozgalmának dalai 62. old.)

AJÁNLO FILMJEGYZÉK A TANÁCSKÖZTÁRSASÁG 50. ÉVFORDULÓJÁRA

Játékfilmek:

DÉLTŐL HAJNALIG

Magyar film

Írta: Fábíán Zoltán

Rendező: Rényi Tamás

Normál: 2015 m

Keskeny: 877 m

A film cselekménye a Tanácsköztársaság utolsó napján játszódik. A tiszai frontszakaszon, Szolnok alatt, a románokkal szemben áll, parancsnoka vezetése alatt a 3000 főnyi, még érintetlen vörös dandár. Főhadiszállásukra — egy grófi kastélyba — Pestről megérkezik Vajda vezérkari százados Magdával, a parancsnok menyasszonyával. Baljós híreket hoznak a politikai és katonai helyzetről, és mindketten saját, vélt igazuk szerint igyekeznek rávenni a parancsnokot, hogy adja fel a harcot. Vajda százados a szegedi dandár oldalára kívánja állítani az alakulatot. Az ő elképzelésével teljesen ellentétben áll Lovász dandárkomisszár elképzelése, aki a forradalomért a biztos halálba is hajlandó vezetni az embereket. Azt javasolja: több száz kilométeren át törjenek Szovjet-Oroszország felé. Megérkezik a hír a Tanácsköztársaság bukásáról, a parancsnoknak egyedül kell döntenie a dandár sorsáról. Az embereket, a vöröskatonákat meg kell mentenie az eljövendő forradalom számára. Ez a parancsnok döntése. Ő maga, kis csapatával feltartóztatja a támadó románokat, míg a dandár egy gázlón átkel a Tiszán, és biztonságba kerül. A parancsnok a saját élete árán menti meg embereit.

A 39-ES DANDÁR

Magyar film

Karikás Frigyes novelláinak felhasználásával filmre írta: Darvas József

Rendező: Mákk Károly

Normál: 2807 m

Keskeny: 1100 m

1919 kora nyarán Karikás Frigyes újjászervezte a 39-es dandárt, és elindult, hogy megmérkőzzön a románokkal és a csehekkel. Vakmerő és elszánt katonái voltak, akik Korbély János hajdani cselédember vezetésével harcoltak. Kezdetben szép sikereket értek el, de hamarosan a belső és külső árulás következtében

megkezdődött a magyar proletárdiktatúra összeomlása. Az országutakon sebesült katonák vánszorogtak. Ilyen sorsra jutottak a 39-es dandár tagjai, de nem vesztették el a reményt, hogy felvirrad a szabadság napja . . .

A HARAG NAPJA

Magyar film

Magyar film

Írta: Sándor Kálmán

Rendező: Várkonyi Zoltán, Makk Károly

Normál: 2594 m

Keskeny: 1100 m

A történet a Magyar Tanácsköztársaság idején, 1919 májusának első napjaiban játszódik, egy Salgótarján melletti kis városban. A forradalmi törvényszék letartóztatta Máriáss Endre bírót és összeesküvő társait. A vádló székében Máriáss féltestvére, Sós Ferenc ül. A kihallgatás alatt fehér zászló tűnik fel a templom tornyán. Ez jelzi a városban maradt ellenforradalmárok támadását. A vádlók és vádlottak szerepet cserélnek. Máriássék kiszabadulnak és kegyetlen kínzásokkal akarják kicsikarni Sós Ferencből, hogy hol tartják a vasöntöde munkásai fegyvereiket. A Kormányzó Tanács vezetésével a munkásokból és bányászokból alakított ezredek megállítják és visszaverik Salgótarjánnál az ellenséget, leverik az összeesküvőket és a diadalmas seregekkel indul Sós Ferenc is a frontra.

CSILLAGOSOK, KATONÁK

Magyar—szovjet koprodukcióban készült film

Normál: 2428 m

Keskeny: 995 m

Jancsó Miklós új filmje Szovjet-Oroszországban játszódik 1919-ben. A magyar hadifoglyok egy része a szovjet hatalom mellé áll és együtt harcolnak a bolsevikokkal a fehérek ellen. Ezek a küzdelmes napok elevenednek meg a történetben, olyan történelmi hűséggel, ahogy azt a krónikások feljegyezték és ahogy a szemtanúk látták.

CSEND ÉS KIÁLTÁS

Magyar film

Rendezte: Jancsó Miklós

Normál: 2096 m

Keskeny:

Az 1919-es Magyar Tanácsköztársaság bukása után a tanyavilágban is a csendőrök az urak. Rettegésben tartják az egész környéket. A volt vöröskatonákat üldözik. Ebben a zárt környezetben bontakozik ki a film drámai konfliktusa, a fehérek kegyetlenkedései, amely ellen az adott helyzetben elszigetelten az egyéni hősiesség és bátorság veheti fel a harcot.

ANGYALOK FÖLDJE

Magyar film

Kassák Lajos „Angyalföld” c. regényéből filmre írta Hubay Miklós.

Rendező: Révész György

Normál: 2596 m

Keskeny: 1045 m

A történet az első világháború kitörése előtti időkben játszódik egy sivár, angyalföldi bérkaszárnnyában, s az összezsúfolva itt élő emberek örömeiről, életéről, szerelméről szól. A lakbér-beszedő hiába dörömböl a zárt ajtókon, s ezért a nincstelen lakókat télvíz idején a szabad ég alá költöztetik. Egy beteg kisfiú nem éli túl a viszontagságos, nyomorúságos körülményeket. A tragikus hír felrázza a Váci úti gyárak munkásságát. Tömött sorokban indulnak el, hogy kézi-kocsikkal, talicskákkal költöztessék vissza a kilakoltatott szegényeket. A halott kisfiú koporsója mögött hosszan húzódik a menet.

ALMATLAN ÉVEK

Magyar film

Írta: Máriássy Judit

Rendező: Máriássy Félix

Normál: 2800 m

Keskeny: 1148 m

Öt történetet mond el a film a csepeli emberek felszabadulás előtti életéből. Az első 1916-ban játszódik, főhőse Vilma, a kis munkáslány, aki a háború nehéz napjaiban a munkásság szószólója lesz.

Az 1919-es történet egy öreg, rokkant portásról szól, akit a proletárdiktatúra bukása után halálra kínoznak.

1932-ből egy szerelmespár története elevenedik meg.

Az illegalitás küzdelmes napjait idézi az 1942-ben játszódó történet, s a film zárótörténete egy hős anya tettét idézi fel 1944-ben.

ÉDES ANNA

Magyar film

Kosztolányi Dezső regényét filmre írta: Fábri Zoltán és Bacsó Péter

Rendező: Fábri Zoltán

Normál: 2348 m

Keskeny: 990 m

1919 egy kora nyári napján szegődik el Édes Anna mindenekes cselédnek Vizi méltóságos úrékhoz. Itt ismerkedik meg Patikárius Jancsival, az úrék rokonával, aki szerelmet hazudva, megejti a szép fiatal lányt. Anna hamarosan gyermeket vár, s a fiatalúr megszeppenve a következményektől orvosságot szerez számára, majd elköltözik a lakásból.

Anna most már megérti, hogy becsapták, megalázták. Továbbra is Vizyék-nél marad, akik halálra dolgoztatják. Egyszer nagy estélyt rendeznek lakásukban s ismét sok megaláztatás éri a kis cselédet. Most már nem bírja tovább, s amikor a háziak aludni térnek, meggyilkolja gazdáit.

PÁR LÉPÉS A HATÁR

Magyar film

Mesterházi Lajos regényéből a forgatókönyvet írta: Hubay Miklós.

Rendező: Keleti Márton

Normál: 2845 m

Keskeny: 1062 m

A történet 1921-ben játszódik. Hőse Szabó Ferenc, a Tanácsköztársaság volt népbiztosa, most a váci fegyház foglya. Halálos ítélet vár rá, s egyetlen menekülési lehetősége a szökés. És Szabó Ferenc egyik társával megkísérli a lehetetlent: megszöknek. De működésbe jön a fogdmegek hatalmas gépezete. Csendőrök százai futnak a szökevények után. Pokol Tamás százados személyes ügyének tekinti Szabó Ferenc kézrekerítését. Karrierje függ ettől. Lebilincselően izgalmas jelenetek során látjuk, hogyan sikerül a két szökevénynek egérutat nyerni üldözői elől, s végül a győri vasmunkások segítségével átjutniuk a határon.

PUSKÁK ÉS GALAMBOK

Magyar film

Tatay Sándor regényéből filmre írta: Tatay Sándor és Vadász Imre

Rendező: Keleti Márton

Normál: 2511 m

Keskeny: 1025 m

Öt kisiú a hőse a történetnek, mely nem sokkal a Tanácsköztársaság leverése után játszódik. Ezek a gyerekek még sok mindent nem értenek a felnőttek világából, számukra még nem jelent különbséget, hogy egyikük a főszolgabíró fia, a másikuknak pedig kommunista bányász az apja. Egy alkalommal csodálatos barlangra bukkannak, amit rajtuk kívül még senki sem ismer. Az öt gyermek egyikének édesapja, aki kommunista, bujkálni kénytelen a csendőrök elől. A gyerekek segíteni akarnak neki, s felajánlják barlangjukat rejtekhelyül. Sok izgalmas kaland során az öt gyerek részese lesz két kommunista bányász megmentésének.

Dokumentumfilmek:

EMLÉKEZÉS SÁGVÁRI ENDRÉRE

Magyar, ff., 145 m.

Budapest, Budakeszi út 50. Ebben a házban halt meg 1944-ben Ságvári Endre magyar szabadságharcos, a fasisztákkal vívott harc közben. Ma kedvelt és látogatott cukrászda van ebben a házban és az itt szórakozó boldog ifjúság olvasgatja a márványtáblát, amely hirdeti Ságvárinak a szocializmus eszméjéért vívott harcát és hősi halálát.

DICSŐSÉGES TANÁCSKÖZTÁRSASÁG

Magyar ff., 234 m

A Magyar Munkásmozgalmi Intézet gyűjteményéből vett eredeti felvételek. Az első világháborút követő borzalmas nyomorúság. A Téli Palota ostroma, sztrájkok Magyarországon. Az első vörös május elseje. Az áruló szociáldemokrata párt ellenintézkedései. A Vörös Újság megjelenése, Lenin üzenete, a forradalom vívmányainak megvédélmezése és más dokumentumok.

HARCBAN SZÜLETTEK

Magyar, színes, 198 m

A Magyar Tanácsköztársaság történelmének tanulmányozása a korabeli plakátművészet beiktatásával.

HOLNAP MÁR TAVASZ LESZ

Magyar, ff., 230 m

A Magyar Tanácsköztársaság elnökének életrajzát adja a film. Eddig még fel nem tárt, rendkívül érdekes dokumentumok összeállításából ismerjük meg Kun Béla életét, munkásságát és jelentőségét. Különösen fontosak az 1919-es proletárforradalom leverése után, az emigrációban eltöltött nagy jelentőségű munkásévei, amelyekről a magyar közönségnek eddig alig volt tudomása.

(Játékfilmeket egyszeri vetítésre a MOKÉP Pécsi Kirendeltségétől, dokumentumfilmeket a Pécs-Baranyai Film és Szemléltetőeszköz Tártól lehet kölcsönözni.)

ZENEI MŰVEK

1. Az 1918. októberi forradalom évfordulójára:

a) Szatmári—Pálinkás: Hej kenyér, barna kenyér (Zenemű Kiadó 1964. Bp.) című kötetből.

Lenin behívatta Kun Bélát	158. old.
Kun Béla elvtárs hamar összeszedte	160. old.
Erzsébet körúton	163. old.

b) Magyarországi munkásdalok (Zenemű Kiadó 1955. Bp.) című kötetből:

Jó testvérek mi küzdöttünk	54. old.
Fel harcra proletár	55. old.
Az égre a kézzel, ki férfi, ki bátor	56. old.
Fel vörösök, proletárok	57. old.
Nincsen semmink, de majd lesz	56. old.

c) Kórusművek (Zenemű Kiadó, Bp.)

Egyenemű karok:

Eisler: Vörös Csepel
Karai: Barikádra
Szabó: Másoké a jövő!

Vegyes karok:

Eisler: Vörös Csepel
Karai: Munkásbiztató

Egyenemű vagy vegyes karok:

Bojti: Kőbányai ifjú munkások dala
Cser: Emberibb munka
Lendvay: S felgyúl egy fény sugar

2. A KMP megalakulásának 50. évfordulójára:

a) Szatmári—Pálinkás: Hej, kenyér barna kenyér (Zenemű Kiadó, Bp. 1964.) című kötetből:

Az országház előtt	190. old.
Bögödi átadta a párt üdvözetét	178. old.

b) A magyarországi munkásdalok (Zenemű Kiadó 1955. Bp.) című kötetből.

Dubinuska	80. old.
Előre proletár	85. old.
Kreml harangok	84. old.
Vörös kovácsok	86. old.
Kommunista-toborzó	87. old.

c) Kórusművek (Zenemű Kiadó, Bp.)

Egynemű karok:

Farkas: Állj be közibénk

Horváth: Békezászló

Vegyes karok:

Balázs: Vigyétek a május lobogóját

Juhász: Dal a pártház védőiről

Mihály: Ének Ságvári Endréről

Szervánszky: A bilincs

Juhász: Elöl járunk a harcban

Juhász: Vörös Zászló

3. A Magyar Tanácsköztársaság kikiáltásának 50. évfordulójára:

a) A magyar munkásmozgalom dalaiból (Zenemű Kiadó 1955. Bp.) c. kötetből.

Kalapács 58. old.

Proletár-induló 59. old.

Zengjük a dalt... 60. old.

Vöröskatona-dal 61. old.

Ezer esztendeje annak (Napkeletről zúgó szelek szárnyán) 62. old.

Ha a Tisza, meg a Duna... 61. old.

b) Szatmári—Pálinkás: Hej, kenyér barna kenyér (Zenemű Kiadó 1964. Bp.) című kötetéből

Korvin Ottó altató-dala 267. old.

Hej Kerekes Árpád 248. old.

Róti János balladája 244. old.

Kun Bélának nincsen katonája 240. old.

1919. május 240. old.

c) Kórusművek (Zenemű Kiadó Bp.)

Egynemű karok:

Borgulya: Hála ének

Csenki: A munkásotthon homlokára

Láng: Új öröme ébredj!

Karai: Dal a hazáról

Kemény: Vöröskatonák a hídon

Vegyes karok:

Grabócz: Győz az élet

Juhász: Ballada a vöröskatonáról

Egynemű vagy vegyes kar:

Asriel: Az egység dala

Bjelij: Fel vörösök proletárok

Szabó: Hősök emlékezete

Tardos: Májusi szél

TARTALOM

Az 50 éves munkásmozgalmi évfordulók nagyobb rendezvényeinek terve — —	5
Műsorösszeállítás irodalmi színpadok és színjátszó csoportok részére — — —	17
„Rohanunk a forradalomba” —	19
„Fel, fel! Ti rabjai a földnek ...” —	35
„Vörös jelek a hadak útján” —	49
133 nap napsütés —	65
Javaslat klubok, klubkönyvtárak, könyvtárak jubileumi ünnepségeihez — —	79
Ünnepség a klubban (Műsorösszeállítás) —	81
Mit tudsz a Tanácsköztársaságról? (Szellemi vetélkedő) —	87
Irodalom és forradalom (Előadásvázlat) —	98
A Tanácsköztársaság és a film (Előadásjavaslat filmkluboknak) —	106
Könyvkiállítások megrendezése —	111
Irodalom- és dokumentumjegyzék (Ünnepségekhez) —	114
Ajánló bibliográfiák —	119
Irodalomjegyzék (az 1918-as polg. dem. forr., a KMP megalakulása és a Magyar Tanácsköztársaság témaköréből) —	121
Játékfilmek és dokumentumfilmek —	129
Zenei művek —	134